

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Економіко-гуманітарний інститут.
Факультет економіки та управління
(повне найменування інституту, назва факультету)

Фінанси, банківська справа та страхування
(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломної магістерської роботи
магістра
(ступінь вищої освіти (освітній ступінь))

на тему Механізм державного регулювання
фінансового ринку України

Виконав: студент 6 курсу, групи ФЕУ-113-м
спеціальності (напряму підготовки)
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва напряму підготовки, спеціальності)

Керівник Кермійчук К.О.
(прізвище та ініціали)
Рецензент Ковалев О.А.
(прізвище та ініціали)
Крючков А.О.
(прізвище та ініціали)

м.Запоріжжя
2018 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕГІ, ФЕУ

Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування

Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Напрямок підготовки 072»Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

К. Р. Н., доктор
Щарова С. В.
"18" грудня 2018 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Корнійчук Ксенія Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи Механізми державного регулювання
фінансового ринку України

Рівнік проекту роботи К. Р. Н. доктор Щарова С. В.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом вищого навчального закладу від "11" вересня 2018 року № 212

Строк подання студентом роботи 28.11.2018

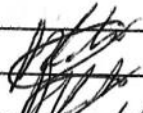
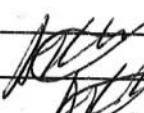
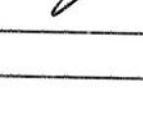
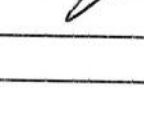
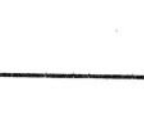
Вихідні дані до роботи Звіт про фінансовий стан АТ КБ
"Приватбанк", структура регулятивного капіталу з
2015-2017

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи функціонування фінансового ринку України. 2. Аналіз механізму державного регулювання фінансового ринку на прикладі АТ КБ "Приватбанк". 3. Особливості ведення та напруження впровадження регуляторної діяльності держави на фінансових ринках. 4. Скорочення прямих та технічних витрат в надзвичайних ситуаціях.

Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис. 1.1. Складові регулювання фінансового ринку; Рис. 2.1. Структура пасиву АТ КБ "Приватбанк" за 2017р.; Рис. 2.2. Динаміка структури складу капіталу; Рис. 2.3. Рівень достатності резервів та капіталу; Рис. 2.4. Значення Н3 станом на 2015-2017рр.; Рис. 2.5. Значення Н4 станом на 2015-2017рр.; Рис. 2.6. Значення Н5 станом на 2015-2017рр.; Рис. 2.7. Значення Н6; Рис. 2.8. Значення Н7; Рис. 2.9. Значення Н8.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Коваль О.А., к.е.н., доцент кафедри		
2	Коваль О.А., к.е.н., доцент кафедри		
3	Коваль О.А., к.е.н., доцент кафедри		
4	Журавель С.М., ст. викл.		
Нормоконтролер	Чередниченко Н.О., ст.викл.		

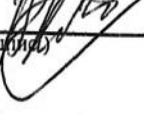
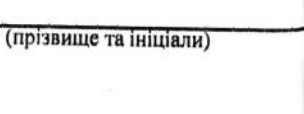
7. Дата видачі завдання 05.03.2018

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Приміт
1	Збір матеріалу на проектування	05.03.18 - 12.05.18	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проектування	12.05.18 - 16.06.18	
3	Виконання теоретичної частини роботи	16.06.18 - 14.07.18	
4	Виконання графічної частини роботи	14.07.18 - 20.10.18	
5	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	20.10.18 - 15.12.18	
6	Перевірка роботи керівником, консультантами	17.11.18	
7	Попередній захист роботи	15.11.18	
8	Переплітання оформлення дипломної магістерської роботи	18.12.18	
9	Захист роботи у ЕК	19.12.18	

Студент

Керівник роботи

 (підпис)

 (прізвище та ініціали)

 (підпис)

 (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	14
1.1 Сутність, принципи, напрями та форми регулювання фінансового ринку	14
1.2 Структура фінансового ринку та його основні елементи	22
1.3 Класифікація фінансових ринків, та місце фінансового ринку в системі економічних відносин країни.	30
1.4 Механізм регулювання фінансового ринку України	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	45
2.1 Аналіз фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк»	45
2.1.1 Аналіз активу та пасиву АТ КБ «ПриватБанк»	54
2.1.2 Аналіз ліквідності та платоспроможності банку	65
2.1.3 Аналіз рентабельності АТ КБ «ПриватБанк»	70
2.2 Аналіз фінансових показників банківської установи	72
2.3 Аналіз механізму державного регулювання фінансового ринку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»	80
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ	90
3.1 Зарубіжний досвід державного регулювання фінансового ринку	90
3.2 Напрями впровадження сучасних засад механізму державного регулювання фінансового ринку в Україні	96

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 102

ВСТУП	102
4.1 Аналіз потенційних небезпек	102
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки	104
4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	108
4.4 Заходи з пожежної безпеки	115
4.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях	117
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	128
Додаток А. Форми фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2016 р.	133
Додаток Б. Форми фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 р.	144
Додаток В. Структура регулятивного капіталу за 2015-2017 рр.	153

АНОТАЦІЯ

Корнійчук К.О. **Механізм державного регулювання фінансового ринку України.** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. – Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, Запорізький національний технічний університет, 2018.

У магістерській дипломній роботі розглядаються теоретичні аспекти щодо сутності, функцій та особливостей фінансового ринку України, виявлено організаційні основи діяльності фінансового ринку, досліджується механізм державного регулювання фінансового ринку.

Дано загальну оцінку структури та динаміки балансу банку, проаналізовано показники кредитного портфеля, оцінено рентабельність банку та здійснено аналіз показників фінансової стійкості та показників ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Розкрито основні проблеми кредитного портфеля, описано заходи які допоможуть банку триматися на «плаву», зокрема розглянуто державу, як найціннішого акціонера банку.

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ РИНОК, ЦІННІ ПАПЕРИ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, АКТИВ, ПАСИВ, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, АКЦІОНЕР.

ANNOTATION

Korniychuk K.O. **The mechanism of state regulation of the financial market of Ukraine.** - Master's thesis.

Graduate Masters Degree in Specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance. - Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhya National Technical University, 2018.

The master's thesis deals with theoretical aspects regarding the essence, functions and features of the financial market of Ukraine, identifies the organizational foundations of the financial market activity, and investigates the mechanism of state regulation of the financial market.

The overall assessment of the structure and dynamics of the Bank's balance sheet, the analysis of the loan portfolio, the bank's profitability and the analysis of the financial stability and liquidity indicators of JSC "PrivatBank" CB were made.

The main problems of the loan portfolio are described, measures that will help the bank to stay afloat, in particular, considers the state as the most valuable shareholder of the bank.

Key words: FINANCIAL MARKET, SECURITIES, CREDIT PORTFOLIO, LIQUIDITY, ASSET, PASSIVE, FINANCIAL STATEMENT, SHAREHOLDER.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Корнійчук К.О. Механізм державного регулювання фінансового ринку України/ О.А. Коваль, К.О. Корнійчук // Економічний Вісник Запорізького національного технічного університету, № - 2018. С.

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

НБУ	–	Національний банк України;
НДС	–	Національна депозитна система;
ДКЦФР	–	Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
IOSCO	–	Міжнародна організація Комісій з цінних паперів;
OECD	–	Організація економічного співробітництва та розвитку;
IFC	–	Міжнародна фінансова корпорація;
CPO	–	саморегулівні організації;
ОВДП	–	облігації внутрішньої державної позики України;
А	–	активи;
П	–	пасиви;
ВК	–	власний капітал;
ПЛ	–	поточна ліквідність;

ВСТУП

В Українській економічній літературі постійно вживаються такі терміни як «фінансовий ринок», «ринок капіталів», «ринок цінних паперів», «фондовий ринок». В той самий час, офіційного визначення цих термінів в Україні на даний момент не існує.

Єдиним більш-менш розробленим терміном, якому було дано офіційне визначення є «ринок цінних паперів».

Фінансовий ринок – це сфера специфічних економічних відносин, у процесі яких формується попит та пропозиція на фінансові ресурси та за допомогою фінансових посередників здійснюється акт їх купівлі-продажу.

Головною функцією фінансового ринку є забезпечення процесу розподілу фінансових ресурсів в економіці. Він створює умови для вільного міжгалузевого обігу капіталів, дозволяє перетворювати нагромадження в робочі інвестиції. Виступаючи оптимальним розподільчим механізмом, фінансовий ринок сприяє зниженню витрат, що виникають в процесі руху капіталу.

Основні функції щодо регулювання фондового ринку в країні належать державі, адже цей ринок є настільки масштабним та ризиковим для фінансової безпеки країни, пред'являє настільки високі вимоги до інфраструктури та ресурсів на його будівництво, що тільки зусилля держави «згори» можуть надати йому цивілізованої та безпечної форми

Мета дипломної роботи - розглянути та зробити висновки відносно державного регулювання фінансового ринку, його суті і значення.

Завдання дипломної роботи – дослідження місця фінансового ринку в фінансовій системі держави, особливості діяльності професійних учасників, обґрунтовується необхідність функціонування фінансових інструментів,

визначається роль держави в регулюванні та здійсненні контролю у сфері фінансових відносин, формується законодавча база.

Предметом є дослідження економічного простору, на якому формуються і функціонують відносини між його учасниками з приводу купівлі-продажу фінансових активів. Суб'єктами таких відносин є держава, інвестори, емітенти, а також фінансові посередники, які на стабільній, упорядкованій основі забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів серед учасників ринку.

Наукова новизна. Удосконалено:

- процес управління кредитним портфелем 12 Б на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»;
- показників, які використовуються при оцінці кредитного портфеля;
- механізм регулювання державою фінансового ринку.

Знайшло подальший розвиток:

- процес управління власними коштами;
- процес докапіталізації 12 Б державною власністю;
- сучасні механізми державного регулювання фінансового ринку України.

В Україні механізм державного регулювання фінансового ринку побудований на основі секторної моделі. Тобто як і у більшості країн світу функціонує трьохрівнева система: банківське регулювання здійснює НБУ; на ринку цінних паперів регулятором виступає ДКЦПФР; а страховий ринок, ринок кредитних спілок та фінансові компанії регулюються через Держфінпослуг. Причому перший регулятор є незалежним від уряду та економічно самостійним, тоді як два інших координуються Кабінетом Міністрів України та перебувають на бюджетному фінансуванні. Це негативно відбивається на ефективності державного регулювання фінансової сфери. Адже світова практика довела, що державний регулятор повинний мати операційну, інституційну та фінансову самостійність, щоб не піддаватись під політичний вплив уряду.

Функціонування будь-якого ринку в сучасних умовах неможливо собі уявити без законодавчої бази регулювання та впливу держави. Саме держава визначає і контролює правові основи ринкових відносин, насамперед права власності, установлює базові правила економічних відносин учасників ринку.

З метою визначення базової моделі розвитку фінансового ринку України проведено глибокий аналіз його сучасного стану та визначено тенденції подальшого розвитку, а саме: досліджено особливості сучасного розвитку вітчизняної економіки та її вплив на розвиток ринку, проаналізовано стан базових сегментів – грошового ринку та ринку капіталу і виявлено основні проблемні моменти в їх функціонуванні.

Проведене мною дослідження дозволяє зробити висновок, що на сьогодні серед науковців не існує єдиного підходу щодо визначення сутності та структури фінансового ринку. Існує цілий ряд різноманітних розбіжностей як у теоретиків, що опікуються макроекономічними проблемами розвитку економіки, так і у вчених фінансистів. У зв'язку з цим я проаналізувала основні визначення, що наводяться в навчальній та науковій літературі з даного питання.

Так, на думку В.А Райзберга: «Фінансовий ринок відображає попит та пропозицію фінансових ресурсів, тобто грошей, валюти, акцій, облігацій та інших цінних паперів»[1]. Дане визначення є не зовсім повним, оскільки фінансовий ринок не тільки відображає попит та пропозицію фінансових ресурсів, але і формує певні відносини між продавцем і покупцем з приводу фінансових ресурсів, працює на основі певного механізму.

Ряд авторів, таких як : В.М. Опарін, В.М. Шелудько, В.П. Ходаківська, В.В. Беляєв вважають, що фінансовий ринок – це сукупність певних відносин, пов'язаних з купівлею-продажем специфічного товару. На думку В.М. Опаріна «Фінансовий ринок – це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності»[2]. В.М. Шелудько вважає, що фінансовий ринок – це «система економічних та

правових відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажем або випуском та обігом фінансових активів»[3]. В.П. Ходаківська та В.В. Беляєв розглядають фінансовий ринок як «всю систему економічних відносин, що виникають між його прямими учасниками при формуванні попиту і пропозиції на специфічні послуги – фінансові послуги, пов'язані з купівлі-продажу, розподілу та перерозподілу фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів національної, регіональної та світової економіки»[4].

На мою думку, наведені визначення відображають саме поняття ринку з точки зору сукупності економічних відносин з приводу купівлі-продажу специфічних товарів, але з точки зору самих товарів виникають певні розбіжності. Так у визначенні В.М. Опаріна товаром є фінансові ресурси, у визначенні В.М. Шелудько товар – це фінансові активи, а у визначенні В.П. Ходаківської та В.В. Беляєва товаром є специфічні послуги – фінансові.

Структура та обсяг дипломної магістерської роботи. Магістерська робота на тему: «Механізм державного регулювання фінансового ринку України» складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 160 сторінки комп'ютерного тексту, з них 132 сторінки основного тексту, 17 рисунків, 14 таблиць, 51 джерело, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

1.1. Сутність, принципи, напрями та форми регулювання фінансового ринку

Історія сучасного фінансового ринку України почалася від дня прийняття у 1991 р. Закону України "Про цінні папери та фондову біржу". За цей період вітчизняна система регулювання фінансового ринку пройшла три етапи, протягом яких удосконалюється законодавча база регулювання, визначаються рівні, форми, принципи, напрями та інші складові регулювання (рис. 1.1).

Перший етап регулювання (1991-1995 рр.) характеризується тим, що головним регулюючим органом із боку держави було Міністерство фінансів, яке проводило роботу зі створення фінансового ринку, займалося його нормативно-методичним забезпеченням.

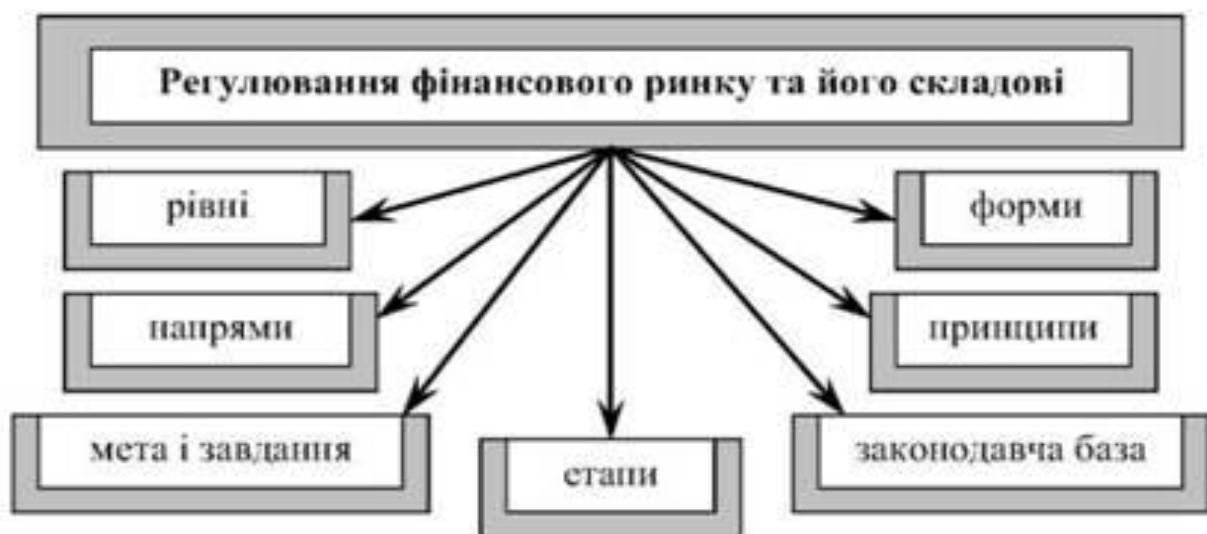

Рис. 1.1. Складові регулювання фінансового ринку

Другий етап (1995-2000 рр.) почався з прийняття Указу Президента України в 1995 році "Концепція функціонування і розвитку фондового ринку України" та законів, які були прийняті Верховною Радою України після 1995 року, направлених на створення депозитарної діяльності та втілення на вітчизняному ринку міжнародних стандартів, спроможних забезпечити розвиток всіх сегментів фінансового ринку і вийти нашим інвесторам на міжнародні фінансові ринки.

Третій етап (2000 - до наших днів) - характеризується удосконаленням законодавчої бази фінансового ринку, створенням на правовому рівні нового його сегмента - ринку фінансових послуг. Приймається Закон "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" (2001 рік), який дає визначення фінансовим активам, фінансовій та кредитній установі, надається перелік послуг, які відносять до фінансових. У 2002 році з метою подальшого вдосконалення державного регулювання фінансового ринку, визначення ефективного механізму реалізації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі ДКЦПФР) своїх повноважень Президентом України було видано Указ "Про додаткові заходи щодо вдосконалення діяльності ДКЦПФР", де передбачено:

- закріплення відповідних повноважень за ДКЦПФР з урахуванням прийнятих останнім часом законів України;
- удосконалення системи управління ДКЦПФР;
- запровадження розподілу повноважень між ДКЦПФР як колегіальним органом, її центральним апаратом і територіальними управліннями.

Головною метою діяльності комісії є сприяння розвитку інвестиційно-привабливого середовища, обмеження інфляції, реструктуризація економіки, інтеграція у міжнародні фінансові ринки, досягнення соціальної стабільності у суспільстві. В даний час комісія співпрацює з органами регулювання ринку капіталів інших країн та іноземними інвесторами, з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація Комісій з цінних паперів (IOSCO), Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD),

Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), Світовим банком та іншими в рамках чинного законодавства відповідно до загальнодержавної політики у сфері зовнішніх відносин. Ця співпраця направлена на запровадження в Україні світових стандартів регулювання економіки і конкретно фінансового ринку.[5]

Регулювання фінансового ринку - це цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин, що складаються на фінансовому ринку, з метою впорядкування цих взаємовідносин і забезпечення захисту інтересів осіб, які беруть у них участь.

Основною метою регулювання фінансового ринку є забезпечення гармонізації всіх видів інтересів учасників цього ринку: індивідуальних, корпоративних, державних, а також інтересів міждержавних та інтернаціональних об'єднань. Всі інші цілі регулювання можна розглядати як похідні від зазначеної основної мети, і вони характерні для всіх рівнів регулювання. Серед них виділяють:

- підтримка порядку на ринку, створення нормальних умов для роботи всіх його учасників;
- забезпечення безпеки фінансової системи;
- створення однакових "правил гри" для всіх учасників ринку;
- забезпечення вільного і відкритого процесу ціноутворення на фінансові інструменти на основі попиту і пропозиції;
- створення ефективного ринку, на якому завжди є стимули для підприємницької діяльності і на якому кожний ризик адекватно винагороджується;
- створення нових ринків та підтримка необхідних суспільству ринків, ринкових нововведень;
- досягнення суспільних цілей, наприклад, соціальних чи розподільчих;
- захист інтересів індивідуальних інвесторів від зловживань професійних учасників;

- протистояння формуванню монопольних утворень і зловживанню монопольним становищем;

- забезпечення прозорості і відкритості фінансового ринку, запобігання його саморуйнуванню у періоди кризових явищ тощо.

В економічній літературі розроблені конкретні принципи регулювання фінансового ринку, які стосуються і напрямів, і рівнів, і форм регулювання на кожному із сегментів ринку: цінних паперів, грошового, валютного, кредитного, фінансових послуг та інших.

Принципи регулювання фінансового ринку - це основні правила, за якими відбувається цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин між всіма учасниками ринку для підтримки їх рівноваги.[8]

Основними принципами, на яких ґрунтується система регулювання фінансового ринку, є:

- захист законних прав та інтересів інвесторів з боку держави;
- розкриття емітентами інформації, яка необхідна інвесторам для прийняття рішень;
- рівний доступ учасників ринку до інформації;
- відображення співвідношення попиту і пропозиції через ціни на фінансові активи;
- підтримка добросовісної конкуренції між учасниками ринку;
- наявність державного органу регулювання із сталими, чітко окресленими повноваженнями;
- сприяння розвитку інновацій у галузі цінних паперів тощо.

Розрізняють чотири основні напрями регулювання фінансово ринку та його сегментів:

- регулювання складу інструментів ринку та обсягу їхніх прав.
- регулювання складу учасників ринку та окремих видів їх діяльності.
- регулювання інформаційних потоків на ринку.
- регулювання операцій та форм торгівлі фінансовими активами.

Помилково вважати, що регулювання фінансового ринку здійснюється виключно державою, в системі регулювання розрізняють рівні і форми регулювання (рис. 1.2).

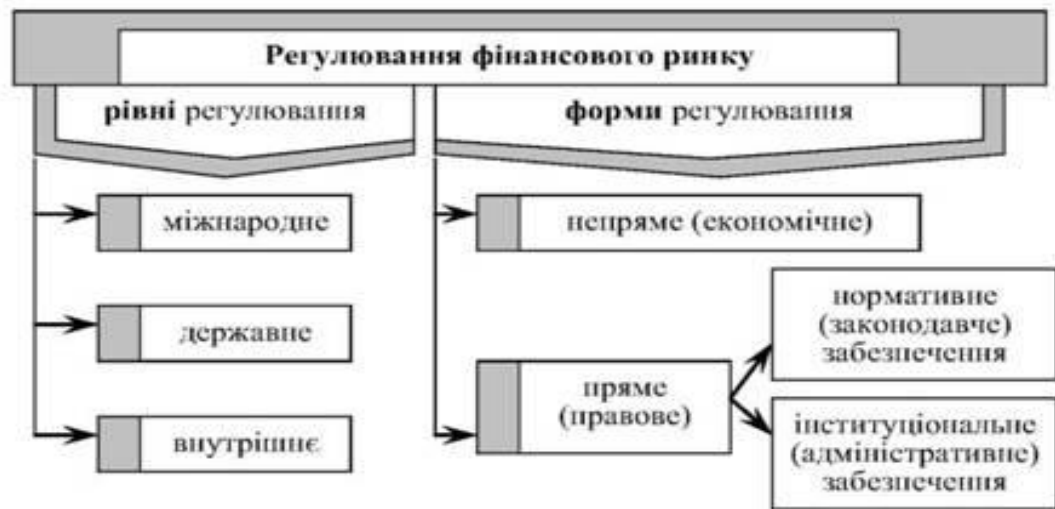

Рис. 1.2 Рівні і форми регулювання фінансового ринку

Міжнародне регулювання здійснюється міжнародними організаціями або шляхом укладення міжнародних угод щодо інтеграції окремих національних фінансових ринків, упорядкування інтернаціоналізованих сегментів ринку та проведення угод з інструментами фінансового ринку суб'єктами міжнародного права.[9]

Державне регулювання полягає в здійсненні державою комплексних заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринком та запобіганні зловживанням і порушенням у цій сфері і здійснюється уповноваженими державними органами та охоплює всі напрями регулювання у межах національного фінансового ринку: процедуру випуску та обігу фінансових активів; регулювання таких видів фінансової діяльності, як торгівля фінансовими активами, валютними цінностями, надання кредитних, страхових послуг, емісійна діяльність тощо; регулювання діяльності конкретних фінансових інститутів (комерційних банків, страхових, інвестиційних компаній, пенсійних фондів та інших посередників), іноземних учасників ринку.

Внутрішнє регулювання здійснюється недержавними інститутами-регуляторами (саморегулювними організаціями - СРО) за окремими напрямками та видами професійної діяльності на фінансовому ринку.

Крім рівнів, виділяють і форми регулювання фінансового ринку, якими є пряме (правове) і непряме (економічне) регулювання:

Пряме (правове) регулювання - це система процесів встановлення норм поведінки для учасників фінансового ринку, забезпечення їх застосування, розв'язання суперечок, що виникають у зв'язку з їх застосуванням, а також притягнення до відповідальності учасників, що порушують ці норми. У складі системи правового регулювання розрізняють дві підсистеми:

- нормативне (законодавче) забезпечення, що складається з правових актів, правил, вимог та стандартів, які є обов'язковими для всіх учасників на фінансовому ринку або для їх окремих груп;

- інституціональне (адміністративне) забезпечення правового регулювання, що складається з компетентних органів, уповноважених видавати нормативні акти, розробляти правила, вимоги та стандарти щодо функціонування фінансового ринку, забезпечувати їх застосування та здійснювати інші регулятивні повноваження.

Непряме (економічне) регулювання - це вплив на функціонування фінансового ринку через систему економічних важелів, застосування яких сприяє формуванню окремих умов зовнішнього середовища цього ринку і позначається на цінах, обсягах попиту та пропозиції окремих сегментів фінансового ринку, а також на ступені конкурентної боротьби між учасниками ринку.

Непряме (економічне) регулювання фінансового ринку базується на використанні повноваженими органами важелів (способів) непрямого економічного впливу (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Непряме (економічне) регулювання фінансового ринку

Важелі економічного впливу	Органи, які здійснюють вплив
1	2
Випуск в обіг (або вилучення) готівкових грошей	Національний банк України
Випуск регулюючими органами власних цінних паперів і проведення операцій з підтримання їх курсу на вторинному ринку	Державні
Вплив на рівень ставок процента на фінансовому ринку	Державні
Надання гарантій щодо виконання зобов'язань за цінними паперами окремих емітентів	Державні, органи СРО
Проведення комплексу заходів щодо популяризації окремих видів діяльності та інструментів фінансового ринку	Органи СРО
Стимулювання розгортання (або згортання) зовнішньополітичних зв'язків між державами, з міжнародними фінансовими організаціями	Державні
Фінансування розвитку інфраструктури	Державні, органи СРО
Інформування і консультування учасників ринку	Органи СРО
Організація навчання фахівців	Органи СРО

Подальший розвиток фінансових установ закріплено прийняттям у 2003 році Положення про державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг (далі Комісія), в якому визначені основні завдання Комісії щодо діяльності на фінансовому ринку фінансових інститутів: ведення Державного реєстру фінансових установ, реєстру саморегулювних організацій, аудиторів, кредитних спілок, страхових компаній, затвердження ліцензійних умов їх діяльності, проведення аналізу стану та тенденцій розвитку ринків фінансових послуг тощо. Згідно із законами України Комісія має право здійснювати державне регулювання і нагляд за діяльністю страхових компаній і страхових брокерів, установ накопичувального пенсійного забезпечення, довірчих товариств, кредитних спілок, лізингових і факторингових компаній, кредитно-гарантійних установ, ломбардів, інших учасників ринків фінансових послуг (крім банків, професійних учасників фондового ринку, інститутів спільного інвестування в частині їх діяльності на фондовому ринку, фінансових установ, які мають статус міжурядових міжнародних організацій, Державного казначейства України та державних цільових фондів).

У 2006 році прийнято закон "Про цінні папери та фондовий ринок", який регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів, дає визначення таким категоріям, як лістинг і делістинг, емісія, випуск цінних паперів, котирування, фінансові інструменти тощо, надає класифікацію цінним паперам, характеризує професійну діяльність на фондовому ринку, визначає основні положення його регулювання та ін.[6]

Важливим значенням для розвитку Національної депозитарної системи (далі НДС) стало затвердження ДКЦПФР у жовтні 2006 року Положення про депозитарну діяльність, яке визначило перелік цінних паперів, що обслуговуються у НДС, основні функції депозитарних установ, особливості депозитарного обслуговування інститутів спільного інвестування та пенсійних фондів, вимоги до складання зведеного облікового реєстру власників цінних паперів тощо. У грудні того ж року ДКЦПФР затвердила

Положення про функціонування фондових бірж, яке визначає основні засади та вимоги до функціонування фондових бірж в Україні. Положення розроблено відповідно до Цивільного та Господарського кодексів України і цілої низки Законів, які мають пряме відношення до регулювання та розвитку вітчизняного фінансового ринку.

1.2. Структура фінансового ринку та його основні елементи

Структура фінансового ринку - це його побудова за певними ознаками: функціональною, інституціональною, сегментарною тощо.

За економічною сутністю фінансовий ринок - це сукупність економічних відносин, пов'язаних з розподілом фінансових ресурсів, купівлею-продажем тимчасово вільних грошових коштів, цінних паперів та інших фінансових активів. Об'єктами відносин на фінансовому ринку є грошово-кредитні ресурси, цінні папери, фінансові послуги тощо. Суб'єктами відносин - держава, підприємства різних форм власності, фінансові інститути, окремі громадяни.[10]

В організаційному плані фінансовий ринок - це сукупність ринкових фінансових інститутів, що супроводжують потік коштів від власників фінансових ресурсів до позичальників і виступають як суб'єкти ринку.

При характеристиці функціональної структури фінансового ринку всю систему фінансових ринків можна представити ринком капіталу, який поділяють на ринок власних капіталів, де об'єктом купівлі-продажу є титули власності - акції, облігації і ринок позикових капіталів, який включає ринок довгострокових позичкових капіталів (боргових зобов'язань, середньо-та довгострокових кредитів) і ринок грошей (міжбанківський, обліковий, валютний).

Якщо розглядати фінансовий ринок з точки зору функціонуючих на ньому суб'єктів, то можна представити інституціональну структуру фінансових ринків.

Основними суб'єктами ринку є:

- інститути позафінансової сфери - це юридичні особи-резиденти певної держави, які займаються виробництвом різноманітних товарів та наданням послуг, включаючи і фінансові послуги. До інститутів позафінансової сфери належать промислові і сільськогосподарські підприємства, корпорації, установи, організації тощо. Основним джерелом фінансування для нефінансових інститутів виступають банківські кредити, інші види позичок, облігації та акції;

- держава, як суб'єкт, виступає на фінансовому ринку позичальником, регулярно розміщуючи на зовнішньому та внутрішньому ринках свої боргові зобов'язання, а також виконує специфічну і дуже важливу функцію - регулювання фінансового ринку. Державний сектор пов'язаний з усією економічною системою через податки, державні закупівлі і через позики;

- населення, як суб'єкт, виконує на ринку роль інвестора під час придбання цінних паперів або запозичуючи кошти на кредитному ринку. У країнах з розвинутою ринковою економікою близько 70% населення вкладає кошти в різноманітні фінансові активи. Значна частина населення отримує довгострокові кредити на придбання житла та на інші цілі. В Україні тільки незначна частина населення займається інвестуванням у цінні папери. Практично відсутнє також довгострокове кредитування населення банківськими установами, що є ознакою перехідного періоду з нестабільним і нерозвиненим фінансовим ринком. Населення, як соціальний елемент інфраструктури ринку, формує менталітет довіри до фінансових установ, до посередників, що діють на ринку, до послуг, які вони надають;

- фінансові інститути, як суб'єкти фінансового ринку, представлені комерційними банками, кредитними спілками, пенсійними фондами, страховими та інвестиційними компаніями, біржами тощо. (На табл. 1.2 за

сегментами фінансового ринку представлені основні його учасники і їх види діяльності).

Таблиця 1.2

Професійні учасники фінансового ринку

Основні сегменти фінансового ринку	Фінансові інститути та інститути інфраструктури	Вид діяльності
1	2	3
Грошовий	Комерційні банки, кредитні спілки, брокерські контори, дисконтні компанії	Розрахунково-касове обслуговування, надання кредитів, депозитно-позикова діяльність
Валютний	Банки та брокерські контори, валютні біржі, міжнародні організації та їх філії, офіційні представництва, фінансові корпорації	Обмінні (конверсійні) операції, кредитно-депозитні операції, інвестиції в цінні папери та інші операції, пов'язані з обслуговуванням зовнішньоекономічної діяльності
Цінних паперів	Банки, ІСІ, депозитарії, реєстратори, фондові біржі, зберігачі, корпорації-емітенти, інституційні інвестори, саморегулюючі організації, торгово-інформаційні системи, рейтингові агентства	Організація випуску та розміщення цінних паперів, їх збереження, передача та облік, ведення реєстрів власників цінних паперів, здійснення угод з фінансовими активами

Продовження табл. 1.2

1	2	3
Фінансових послуг	Банки; страхові, інвестиційні, інноваційні, факторингові, лізингові та інші компанії; брокерські та дилерські контори; депозитарні установи; довірчі товариства; фірми: консалтингові, аудиторські, анти- кризового управління, з оцінки майна, інформаційні;	Організація випуску та розміщення цінних паперів, їх збереження, передача та облік, ведення реєстрів власників цінних паперів, здійснення угод з фінансовими активами
Кредитний	Банки, фінансові корпорації, іноземні кредитори та позичальники	Середньострокове та довгострокове кредитування

З таблиці видно, що найбільш поширеними фінансовими інститутами фінансового ринку є банки, які здійснюють діяльність щодо операцій з фінансовими інструментами на кожному сегменті ринку.

За участю в депозитній діяльності фінансові інститути поділяють на дві основні категорії: депозитні і недепозитні [11].

До депозитних інститутів належать комерційні банки, ощадні банки, ощадні та кредитні асоціації, кредитні спілки тощо.

До недепозитних інститутів належать інвестиційні компанії, пенсійні фонди та страхові компанії (джерела фінансових ресурсів та активи фінансових інститутів наведено в табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Джерела фінансових ресурсів та активи фінансових інститутів

Фінансові інститути	Джерела фінансових ресурсів	Фінансові активи
Депозитні інститути		
Комерційні банки	Депозити	Кредити, цінні папери
Ощадні банки	Депозити	Заставні
Ощадні і кредитні асоціації	Депозити	Заставні
Кредитні спілки	Депозити	Споживчі кредити
Недепозитні інститути		
Страхові компанії	Страхові внески	Цінні папери
Інвестиційні компанії	Акції, інвестиційні сертифікати	Цінні папери
Пенсійні фонди	Внески учасників	Цінні папери

Депозитні інститути залучають кошти у вигляді депозитів і надають позички. Найважливішою функцією комерційних банків є забезпечення платіжного механізму. Вони здійснюють кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, відіграють вирішальну роль у фінансуванні корпорацій, залученні та розміщенні фінансових ресурсів серед галузей економіки.

Ощадні банки та ощадні і кредитні асоціації залучають кошти інвесторів у вигляді депозитів і надають позики під заставу нерухомості.

Кредитні спілки на фінансовому ринку серед депозитних інститутів є наймолодшими і найменшими за обсягом активів. Їх учасниками є фізичні особи, об'єднані за спільним місцем роботи, участю в одній організації, чи в одній професійній спілці. Головною метою їх діяльності є фінансовий та соціальний захист їх членів через залучення особистих заощаджень членів спілки для взаємного кредитування.

На таблиці 1.3 представлені недепозитні інститути: інвестиційні компанії, пенсійні фонди, страхові компанії. Всіх їх об'єднує спільна риса: вони вкладають кошти інвесторів у портфель цінних паперів і виступають на ринку інституційними інвесторами.

Інвестиційні компанії є інститутами спільного інвестування, які залучають кошти інвесторів і вкладають їх у диверсифікований портфель цінних паперів. Активи інвестиційні компанії формують за рахунок придбання пайових і боргових цінних паперів інших емітентів, а фінансові ресурси - за рахунок розміщення на ринку власних акцій та інвестиційних сертифікатів.

Пенсійні фонди забезпечують працівників після виходу на пенсію доходом, який виплачується періодичними виплатами, або в іншій формі, яка передбачена в договорі. Засновниками пенсійного фонду є фізичні особи, корпорації, приватні фірми, установи, спілки. Кошти залучаються до фонду через надходження періодичних внесків роботодавців і працівників. Так як фонди здійснюють періодичні виплати пенсіонерам протягом тривалого періоду, то близько 90% активів пенсійного фонду становлять акції та цінні папери з фіксованим доходом, але найбільша частка в активах пенсійних фондів належить корпоративним цінним паперам - акціям та облігаціям.[12]

Страхові компанії є фінансовими посередниками, що здійснюють виплати своїм клієнтам при настанні певних подій, обумовлених у страховому полісі. Власники полісів сплачують страховій компанії премії в обмін на зобов'язання сплатити обумовлені суми в майбутньому при настанні певних подій. Страхова премія є платою за страхування, яку власник поліса вносить страховій компанії згідно з договором страхування. Отримуючи страхові

внески, страхові компанії отримують плату за прийняті на себе ризики. Страхові внески використовують для придбання облігацій, акцій, заставних та інших цінних паперів;

- інститути інфраструктури, як суб'єкти, відіграють значну роль на фондовому сегменті фінансового ринку і включають біржі та позабіржові системи, клірингові центри, інформаційні та рейтингові агентства, депозитарії, реєстратори тощо. Саме вони забезпечують стабільне функціонування ринку, купівлю-продаж фінансових активів, контроль за якістю фінансових активів, що перебувають в обігу;

- іноземні учасники ринку - це міжнародні організації, іноземні уряди, корпорації, фінансові інститути, фізичні особи, які є суб'єктом фінансового ринку і також беруть участь у купівлі-продажу фінансових активів.

Суб'єктів фінансового ринку, які формують його структуру, також можна класифікувати за формою та функціями.

За формою: господарчі суб'єкти; домашні господарства; держава; місцеві органи влади.

За функціями: емітенти; інвестори; інституційні інвестори; фінансові посередники; інститути інфраструктури ринку тощо.[13]

Світова практика нагромадила значну кількість різних форм господарювання, які водночас є господарськими суб'єктами і виконують певні функції на фінансовому ринку. Зокрема, йдеться про такі організаційно-господарські форми, як: державні підприємства, кооперативи, фермерські та колективні господарства, акціонерні товариства, малі підприємства, корпорації, об'єднання, господарські товариства, асоціації, консорціуми, індивідуально-трудова об'єднання, спільні підприємства. Найпоширенішими є три основні форми підприємництва (бізнесу): одноосібне володіння, товариства, корпорації. Узагальнюючим для всіх цих форм є поняття фірми, оскільки всі вони є юридичними особами, суб'єктами як ринкової економіки, так і учасниками фінансового ринку і конкретно кожного його сегмента.

Надзвичайно важлива роль у системі фінансового ринку належить домогосподарству, так як частина його доходу, що не використовується упродовж поточного періоду, перетворюється на заощадження і може, за наявності відповідного фінансового механізму, стати потужним джерелом економічного зростання країни.

Домогосподарство - це економічна одиниця, що складається з одного та більше осіб, які ведуть спільне господарство, що забезпечує економіку факторами виробництва і використовує зароблені на цьому кошти для поточного споживання товарів та послуг і заощадження з метою задоволення своїх майбутніх потреб.

Сприяє розвитку місцевого та регіонального фінансового ринку і місцеве самоврядування. Це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи кількох сіл, селища чи міста - самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення про випуск облігацій з метою покриття бюджетного дефіциту. Муніципальні позики є важливим інструментом фінансування таких суспільних потреб, як будівництво доріг, житла, об'єктів освіти, культури, охорони здоров'я, розвиток систем водопостачання і каналізації та ін.

Якщо розглядати суб'єктів фінансового ринку за функціями, то кожний сегмент ринку має своїх конкретних прямих учасників фінансових операцій. Наприклад, на ринку позичкових капіталів - це кредитори, позичальники, емітенти, інвестори; на валютному ринку - це продавці та покупці валюти; на страховому ринку - страховики, страхувальники; на ринку цінних паперів - емітенти, інвестори, фінансові посередники, організації, що обслуговують ринок цінних паперів, державні органи регулювання і контролю і т.д. Основними суб'єктами більшості сегментів фінансового ринку є:

- емітенти - це ті, хто випускає цінні папери в обіг; в основному це юридичні особи (у випадках, передбачених законодавством, можуть бути

фізичні особи), які від свого імені випускають цінні папери і зобов'язуються виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску (це переважно держава, комерційні підприємства чи організації, фінансові інститути тощо);

- інвестори - це особи, які вкладають свої кошти в діяльність інших суб'єктів ринку, купуючи певні фінансові активи, з метою отримання доходу (залежно від ознак їх поділяють на індивідуальних, інституціональних, стратегічних, портфельних, вітчизняних та іноземних);

- фінансові посередники - найбільш представлена група фінансових інститутів, яка об'єднує банківську систему, небанківські та контрактні фінансові інститути, інвестиційно-кредитні фінансові інститути, які акумулюють кошти індивідуальних інвесторів і використовують їх для інвестування або кредитування, також надають посередницькі послуги у процесі здійснення операцій з цінними паперами та іншими фінансовими інструментами.[14]

Як бачимо, структура фінансового ринку дуже різноманітна, досліджується за формами, сегментами, функціями, представлена великою кількістю фінансових інститутів, установ, які велику роль на ринку відіграють як його суб'єкти.

1.3. Класифікація фінансових ринків, та місце фінансового ринку в системі економічних відносин країни.

Функціонування ринкової економіки ґрунтується на функціонуванні різноманітних ринків, які можна згрупувати в два основні класи: ринки виробленої продукції (товарів та послуг) та ринки трудових і фінансових ресурсів. На ринку фінансових ресурсів зустрічаються такі, в яких у процесі господарювання виникає потреба в коштах для розширення їх діяльності, а також такі, у яких накопичуються заощадження, що можуть бути використані

для інвестицій. Саме на ринку фінансових ресурсів, або фінансовому ринку, відбувається перелив коштів, при якому вони переміщуються від тих, хто має їх надлишок, до тих, хто потребує інвестицій. При цьому, як правило, кошти спрямовуються від тих, хто не може їх ефективно використати, до тих, хто використовує їх продуктивно. Це сприяє не тільки підвищенню продуктивності та ефективності економіки в цілому, а й поліпшенню економічного добробуту кожного члена суспільства[15, с. 24-26].

На фінансовому ринку ті, що мають вільні фінансові ресурси, передають їх на різних умовах іншим учасникам ринку, які опосередковано через суб'єктів ринку або безпосередньо використовують залучені ресурси для фінансування різних галузей економіки, забезпечення потреб населення та потреб державного бюджету. Фінансові ресурси надаються на умовах позики або на умовах співвласності, коли інвестор набуває прав власності на придбані за інвестовані кошти матеріальні чи нематеріальні активи.

Фінансові ринки виконують ряд важливих функцій:

- забезпечують таку взаємодію покупців та продавців фінансових активів, у результаті якої встановлюються ціни на фінансові активи, що зрівноважують попит і пропозицію на них.

На фінансовому ринку кожен із інвесторів має певні міркування щодо дохідності та ризиковості своїх майбутніх вкладень у фінансові активи. При цьому, звичайно, ним враховується існуюча на фінансовому ринку ситуація: мінімальні процентні ставки та рівні процентних ставок, що відповідають різним рівням ризику. Емітенти фінансових активів, для того щоб бути конкурентоспроможними на фінансовому ринку, прагнуть забезпечити інвесторам необхідний рівень дохідності їх фінансових вкладень. У такий спосіб на ефективно діючому фінансовому ринку формується рівноважна ціна на фінансовий актив, яка задовольняє й інвесторів, і емітентів, і фінансових посередників.

- фінансові ринки запроваджують механізм викупу в інвесторів належних їм фінансових активів і тим самим підвищують ліквідність цих активів.

Викуп у інвесторів фінансових активів забезпечують фінансові посередники — дилери ринку, які в будь-який момент, коли це потрібно інвесторам, готові викупити фінансові активи, що їм належать. Чим ефективніше функціонує фінансовий ринок, тим вищу ліквідність він забезпечує фінансовим активам, що перебувають в обігу на ньому, оскільки будь-який інвестор може швидко і практично без втрат у будь-який момент перетворити фінансові активи на готівку.

Фінансові посередники завжди готові не тільки викупити фінансові активи, а й продати їх інвесторам у разі потреби. Здійснюючи на постійній основі викуп і продаж фінансових активів, фінансові посередники не тільки забезпечують ліквідність фінансових активів, що є в обігу на ринку, а й стабілізують ринок, протидіють значним коливанням цін, які не пов'язані зі змінами в реальній вартості фінансових активів та змінами в діяльності емітентів цих активів.

- фінансові ринки сприяють знаходженню для кожного з кредиторів (позичальників) контрагента угоди, а також суттєво зменшують витрати на проведення операцій та інформаційні витрати.

Фінансові посередники, здійснюючи великі обсяги операцій з інвестування та залучення коштів, зменшують для учасників ринку витрати і відповідні ризики від проведення операцій із фінансовими активами. Як на ринку акцій та облігацій, так і на кредитному ринку саме посередники відіграють вирішальну роль у переміщенні капіталів. Особливо помітна ця роль при фінансуванні посередниками корпорацій, що мають не найвищий кредитний рейтинг, і кількість яких є значною в усіх країнах світу. Фінансові посередники зменшують витрати через здійснення економії на масштабі операцій і вдосконалення процедур оцінювання цінних паперів, емітентів та позичальників на кредитному ринку[16, с. 3-6].

У країнах з розвиненою ринковою економікою функціонують високоефективні фінансові ринки, які забезпечують механізм перерозподілу фінансових ресурсів серед учасників ринку і сприяють ефективному розміщенню заощаджень серед галузей економіки. В Україні та країнах, що ступили на шлях ринкових перетворень в економіці, фінансові ринки перебувають на різних стадіях формування та розвитку. Розвитку фінансових ринків у таких країнах сприяють масова приватизація, подолання кризових явищ та позитивні зрушення в економіці. Паралельно з цим, як правило, відбувається формування відповідної законодавчої бази та механізму, що гарантує її виконання[17].

Наявність багатьох типів фінансових ринків пов'язана з існуванням різних підходів до їх класифікації. Розглянемо основні підходи і, відповідно, основні класифікації фінансових ринків.

- за умовами передачі фінансових ресурсів в користування фінансовий ринок поділяють на ринок позикового і ринок акціонерного капіталу. На ринку позикового капіталу ресурси передаються на умовах позики на визначений термін та під процент за допомогою боргових цінних паперів або кредитних інструментів. На ринку акціонерного капіталу кошти вкладаються на невизначений термін. При цьому інвестор отримує право на частину прибутку у вигляді дивіденду, право співвласності на активи підприємства і повністю поділяє підприємницькі ризики з іншими акціонерами підприємства.[44]

- за терміном обігу фінансових активів, що можуть бути в обігу на ринку, фінансовий ринок поділяють на грошовий ринок та ринок капіталів.

На грошовому ринку здійснюється короткострокове інвестування коштів. На цьому ринку перебувають в обігу фінансові активи, термін обігу яких не перевищує одного року: короткострокові казначейські зобов'язання, ощадні та депозитні сертифікати, векселі, різні види короткострокових облігацій тощо. На ринку грошей корпорації залучають кошти для підтримки оборотного капіталу в разі виникнення тимчасових короткострокових потреб у грошових коштах. Фінансові інститути, зокрема комерційні банки,

залучають кошти на такому ринку для надання позичок іншим суб'єктам ринку та для підтримки ліквідності на належному рівні. Короткострокові цінні папери на ринку грошей більш ліквідні та характеризуються меншим коливанням цін, ніж на ринку капіталів, тому здійснення інвестицій на грошовому ринку менш ризикове, ніж на ринку капіталів.

Ринок капіталів призначений для довгострокового інвестування коштів в основний капітал. На ринку капіталів надаються середньо-та довгострокові кредити, перебувають в обігу середньо- та довгострокові боргові цінні папери, а також інструменти власності — акції, для яких термін обігу не встановлюється. Емітуючи акції та облігації, залучаючи банківські кредити, корпорації формують на ринку капіталів фінансові ресурси, необхідні для модернізації і розширення виробництва, впровадження нових технологій, освоєння виробництва нових видів продукції. Фізичні особи та будівельні організації залучають кошти для придбання та будівництва нерухомості. Фінансові інститути формують власні фінансові ресурси, які перебувають у їх використанні протягом усього періоду функціонування і забезпечують економічне зростання та економічну стабільність фінансовому інституту[18].

В цілому на ринку довгострокових запозичень держава, підприємницькі структури і населення отримують за визначену плату в довгострокове або безстрокове користування фінансові ресурси інших учасників ринку. Ринок капіталів розвивається більшою мірою в країнах з досить визначеними та сприятливими економічними перспективами. Становлення ринку капіталів передбачає невисокі темпи інфляції, а також стабільність політичної та економічної ситуації в країні.

- залежно від того, чи нові фінансові активи пропонуються для продажу, чи емітовані раніше, фінансовий ринок поділяють на первинний та вторинний. Первинний ринок є ринком перших та повторних емісій, на якому здійснюється початкове розміщення фінансових активів серед інвесторів та початкове вкладення капіталу в різні галузі економіки. Обов'язковими учасниками первинного ринку є емітенти цінних паперів і інвестори.

На вторинному ринку мають обіг емітовані раніше фінансові активи. Операції на вторинному ринку не збільшують загальної кількості фінансових активів і загального обсягу інвестицій в економіку. Важливі риси вторинного ринку — ліквідність, можливість поглинати значні обсяги фінансових активів у короткий час при незначних витратах на проведення операцій. Основну частину операцій на вторинному ринку становлять операції, пов'язані з перерозподілом сфер впливу на ринку, та спекулятивні операції. Як правило, вторинний ринок визначає ціни на первинному ринку.

Вторинний ринок для деяких типів фінансових активів є досить обмеженим, для інших — практично відсутнім. Для таких фінансових активів, як акції, ф'ючерси та опціони, характерним є не тільки розвинений вторинний ринок, а й наявність спеціалізованих бірж для торгівлі цими активами. Вторинного ринку кредитів в Україні практично немає. У країнах з розвинутою ринковою економікою вторинний ринок кредитів розвивається за рахунок впровадження фінансовими посередниками інновацій на ринку інструментів позики, а саме внаслідок використання процедури сек'юритизації активів.

- залежно від місця, де відбувається торгівля фінансовими активами, розрізняють біржовий та позабіржовий ринки. Біржовий ринок пов'язують із поняттям біржі як особливим чином організованого ринку, що сприяє збільшенню мобільності капіталу та виявленню реальних ринкових цін активів. Біржовий ринок є переважно вторинним ринком, оскільки на ньому в більшості випадків відбувається торгівля емітованими раніше фінансовими активами. На позабіржовому ринку діють так звані торгово-інформаційні системи. Учасники таких систем — фінансові посередники — мають змогу ознайомитись із попитом-пропозицією на фінансові активи та укласти угоди з тими посередниками, пропозиції яких їх зацікавляють[19].

На різних сегментах фінансового ринку біржовий та позабіржовий ринки відіграють різну роль. Так, на валютному ринку торгівля валютними ресурсами переважно зосереджується на позабіржовому міжбанківському

ринку. На ринку цінних паперів як біржовий, так і позабіржовий ринки мають велике значення. Організаторами торгівлі на біржовому ринку цінних паперів виступають фондові та спеціалізовані біржі з торгівлі ф'ючерсними та опціонними контрактами. На позабіржовому ринку торгівля цінними паперами здійснюється через торговельно-інформаційні системи, які створюються торговцями цінними паперами відповідно до законодавства конкретної країни. Торгівля акціями відбувається переважно на біржовому ринку, а облігаціями — на позабіржовому.

- якщо взяти за характерну ознаку для класифікації поняття глобальності, можна здійснити поділ фінансових ринків на міжнародний та національні. Останні, у свою чергу, можуть бути поділені на ринки резидентів та нерезидентів.

Внутрішній ринок є ринком фінансових активів, емітованих резидентами певної країни, які перебувають в обігу в межах цієї країни. Прикладом цінних паперів, що перебувають в обігу на внутрішньому ринку України, є акції, облігації та векселі, емітовані вітчизняними підприємствами, облігації місцевих позик тощо.

Зовнішній ринок — це ринок, на якому нерезиденти пропонують свої цінні папери до продажу резидентам певної країни. В цьому випадку цінні папери відповідають законодавству країни, де вони розміщуються чи пропонуються до продажу. Такі цінні папери називаються іноземними цінними паперами. Ринок нерезидентів в Японії називають "самурайським", в Іспанії — "матадорським". Цінні папери, які перебувають в обігу на цьому ринку, називають іноземними цінними паперами. Ринки іноземних цінних паперів досить розвинені лише в окремих країнах, де державне регулювання сприяє розвитку таких ринків.[20]

На міжнародному фінансовому ринку активи, емітовані поза юрисдикцією будь-якої однієї країни, пропонуються інвесторам багатьох країн. Учасниками міжнародного ринку виступають уряди, центральні банки, фінансові інститути, великі промислові корпорації, а також міжнародні

фінансові інститути та організації. Основними фінансовими інструментами, що мають обіг на міжнародному ринку, є єврокредита, єврооблігації, євроакції та похідні фінансові інструменти — ф'ючерси, форварди, опціони, свопи.

Постійний розвиток міжнародних ринків та інтеграційні процеси на них сприяють розвитку світової економіки, оскільки дають можливість кращого розподілу фінансових ресурсів у світовому масштабі. Водночас вони роблять більш взаємозалежними економіки різних країн і зменшують можливості урядів країн у регулюванні процесів на національних фінансових ринках[21, с. 77-81].

- остання класифікація, на якій ми зупинимось, не має чітко визначеної ознаки. Проте оскільки окремі сегменти вітчизняного фінансового ринку мають специфічну структуру та механізми функціонування, є сенс виділити такі складові фінансового ринку, як ринок цінних паперів (фондовий ринок), валютний та кредитний ринки.

Вітчизняний валютний ринок відокремлений і жорстко-регульований, його функціонування пов'язане із великою кількістю законодавчих та нормативних актів, що стосуються валютного регулювання та валютного контролю, правил обігу іноземної валюти на території України, основ функціонування міжбанківського валютного ринку тощо. Фондовий та кредитний ринки також функціонують за своїми законами. В цілому фінансовий ринок України досить відокремлений від інших фінансових ринків, і сьогодні тільки розпочинається його інтеграція в систему міжнародних фінансових ринків.

Слід зазначити, що на розвинених фінансових ринках валютний ринок (ринок, на якому здійснюється торгівля іноземною валютою) не виділяється окремо як складова фінансового ринку. Кредитний ринок виступає як специфічна складова ринку інструментів позики.

Фінансовий ринок може бути як повністю сегментований, так і повністю інтегрований. Якщо ринок повністю сегментований, інвестор з однієї країни не може вкласти кошти в цінні папери в іншій країні. При цьому цінні

папери одного ступеня ризику на різних ринках мають різну ставку доходу, що обумовлюється як сегментованістю ринків, так і різницею в курсах валют та відмінностями в системах оподаткування. В повністю інтегрованому ринку інвестор може інвестувати кошти будь-де. При цьому цінні папери одного ступеня ризику забезпечують інвестору однаковий рівень доходу. Сьогодні фінансові ринки різного рівня, а також ринки різних фінансових інструментів різною мірою інтегровані. Емітенти мають обмежені можливості щодо залучення дешевшого капіталу поза місцевим ринком, а інвестори — щодо вкладення коштів на ринках інших країн та на міжнародному ринку[22, с. 116-119].

Процес інтеграції фінансових ринків, який зараз триває в світі, пов'язаний із багатьма процесами, що відбуваються на національних та міжнародних ринках. Найважливішу роль серед них відіграють:

- розвиток новітніх технологій, що робить високоефективними інформаційну інфраструктуру фінансового ринку та систему розрахунків між учасниками ринку;
- концентрація діяльності учасників ринку в світових фінансових центрах;
- інституціоналізація фінансових ринків, тобто постійне збільшення частки інституційних учасників ринку (інвестиційних, страхових компаній, пенсійних фондів тощо).

1.4. Механізм регулювання фінансового ринку України

В економіці під регулюванням розуміють цілеспрямовані процеси, що забезпечують підтримання або зміну економічних явищ та їх зв'язків. Економічна система не може повноцінно функціонувати без державного регулювання.

Основні завдання державного регулювання фінансового ринку такі:

- захист конкуренції та антимонопольний нагляд на фінансовому ринку;
- захист репутації фінансового сектору держави; нагляд за стабільністю фінансового ринку та антициклічне регулювання;
- встановлення професійних вимог, норм та нормативів діяльності суб'єктів ринку і контроль за їх дотриманням;
- забезпечення дотримання законності операцій на фінансовому ринку.

Важливість державного регулювання фінансового ринку насамперед зумовлена необхідністю забезпечення єдності ринку, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів фінансових послуг. Регулювання покликане забезпечувати належне виконання фінансовим ринком основної функції – розподілу та перерозподілу фінансових активів між сферами економіки, регіонами країни та країнами в межах світового ринку. У даний момент на фінансовому ринку не існує чітких традицій та правил функціонування, що зумовлює необхідність розроблення концептуальних підходів до побудови ефективного механізму державного регулювання цього сегменту ринку.

Слід зауважити, що система державного регулювання фінансового ринку повинна забезпечувати поліпшення інвестиційного середовища, захист інтересів споживачів фінансових активів, справедливе ціноутворення, усунення системних ризиків, функціонування фінансового ринку як механізму економічного розвитку.

В Україні державне регулювання фінансового ринку здійснюється відповідно до встановлених зобов'язань і вимог діяльності споживачів та учасників фінансового ринку з урахуванням його стандартів, державної реєстрації фінансових установ, ліцензування та нагляду за їх професійною діяльністю, захисту інтересів споживачів фінансових активів.

Структура органів державного регулювання фінансового ринку України має кілька рівнів.

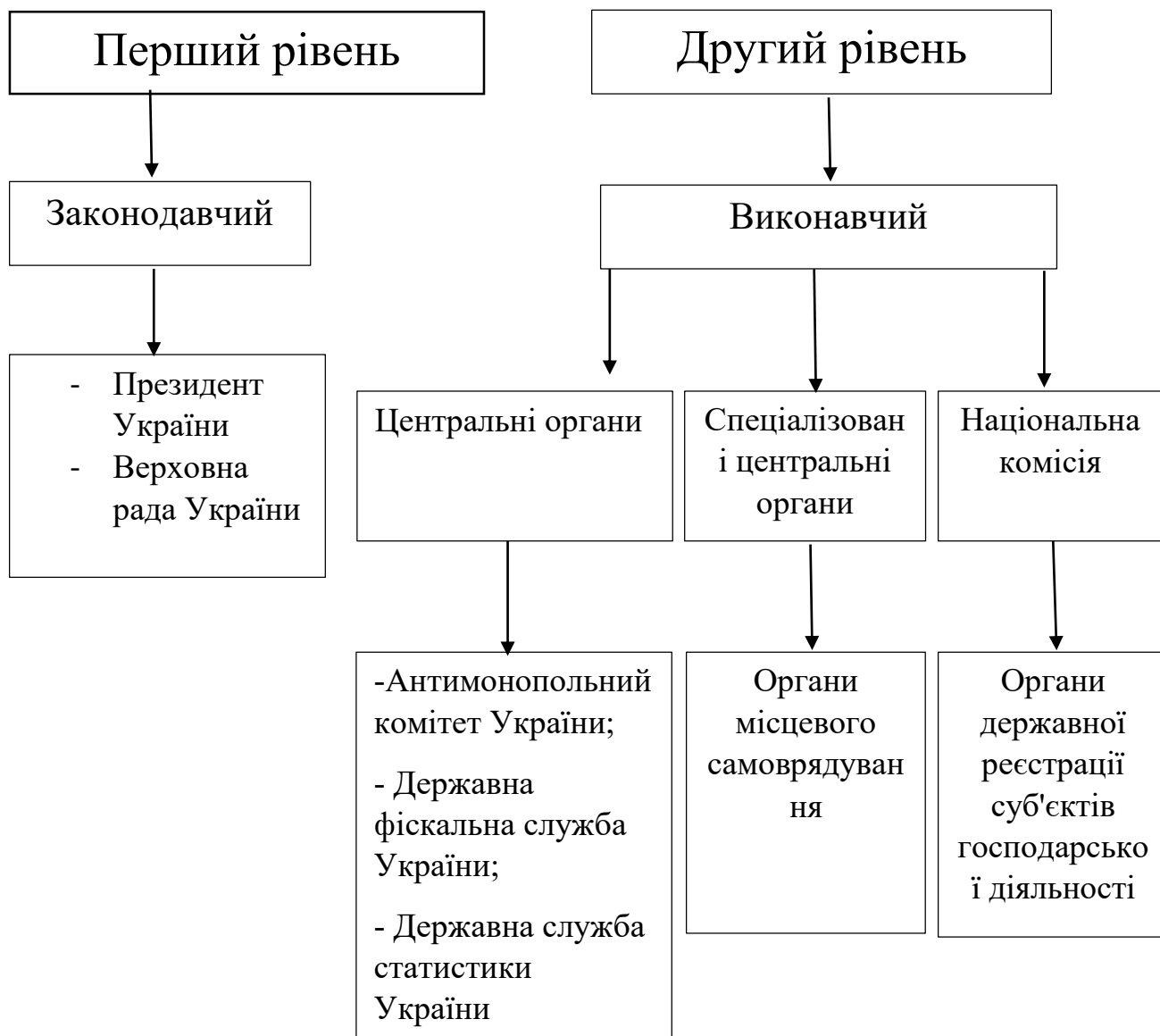

Рис. 1.3 Структура органів державного регулювання фінансових ринків

Перший рівень – законодавчий: Президент України, який з метою виконання законів і в межах своєї компетенції видає укази та розпорядження, які мають підзаконний характер і обов'язкові для виконання; Верховна Рада України, яка здійснює координацію розроблення системи нормативно-правових актів, які регламентують регулювання ринку фінансових послуг.

Другий рівень – виконавчий:

- центральні органи виконавчої влади загального регулювання та нагляду – Антимонопольний комітет України, Державна фіскальна служба України, Державна служба статистики України;

- спеціалізовані центральні органи виконавчої влади – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк України;

- органи місцевого самоврядування – органи державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності.

Відповідно суб'єктами механізму державного регулювання фінансового ринку є:

- Національний банк України, який регулює функціонування ринку банківських послуг;

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, якій підпорядкований фондовий ринок;

- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, яка контролює діяльність небанківських фінансових інститутів.

До об'єктів системи державного регулювання належать сегменти фінансового ринку: грошово-кредитний ринок, фондовий ринок та ринок фінансових послуг.

Важливим аспектом дієвості існуючої організаційної структури державного регулювання фінансового ринку є забезпечення належного співробітництва та координованості основних регуляторів. З цією метою нормативною базою передбачено, що Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку зобов'язані проводити оперативні наради у встановлені терміни.

Разом з тим основна проблема формування механізму державного регулювання фінансового ринку полягає у відсутності такого співробітництва та нечіткому розподілі повноважень між регуляторами фінансових ринків. Зазначені проблеми зумовлені насамперед недосконалою законодавчою

базою, що не визначає чіткого розмежування сфер впливу кожного з регуляторів та передбачає дублювання регулятивних повноважень.

На мою думку, відсутність ефективного співробітництва та координації діяльності у сфері регулювання фінансового ринку зумовлені специфікою правового статусу державних регуляторів. Так, Національний банк України є особливим органом державного управління, який не включений до структури жодної з гілок державної влади; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг залежать від урядової політики, оскільки зазначені комісії підпорядковуються органам державної влади. Така інституційна структура державного регулювання фінансового ринку негативно впливає на розвиток підконтрольних ринків, а в окремих випадках зумовлює відмінність між розумінням форм, методів та інструментів державного регулювання.

Зауважимо, що сучасна система регулювання фінансового ринку повинна базуватись на принципах, що передбачають захист прав та інтересів учасників з боку держави, прозорість та доступність інформаційної бази, необхідної для прийняття рішень, підтримання добросовісної конкуренції, існування державного органу регулювання з чітко визначеними функціями і повноваженнями, підтримання інновацій у цій галузі. Ефективності механізму державного регулювання фінансового ринку України можна досягти лише за умови дотримання зазначених принципів.

Основною метою функціонування механізму державного регулювання фінансового ринку повинно бути забезпечення єдності та сприятливих умов для розвитку і функціонування фінансового ринку, нагляду за фінансовим станом його учасників та додержання ними норм законодавства, захисту інтересів споживачів фінансових активів. Повноцінна реалізація зазначеної мети передбачає виконання цим механізмом комплексу функцій, які становлять сутність його функціонального призначення, а саме:

- інституційної, що полягає в забезпеченні розвитку конкурентного середовища на фінансовому ринку, рівноправність учасників ринку, вільне входження до нього та вихід з нього. Визначальна роль у цьому відіграють розроблення та прийняття законодавчих і нормативних актів;
- регулюючої, що передбачає регулювання процесу організації фінансового ринку та діяльності його сегментів;
- захисної, що забезпечує захист від внутрішніх та зовнішніх загроз як фінансового ринку загалом, так і прав споживачів фінансових активів зокрема;
- контрольної, спрямованої на виявлення порушень норм чинного законодавства та застосування заходів впливу до порушників;
- координаційної, що сприяє налагодженню взаємодії регулюючих органів державної влади;
- інтеграційної – функції сприяння входженню до світового фінансового ринку.

Важливе місце у формуванні системи механізму державного регулювання посідають його елементи, що забезпечують цільовий вплив на об'єкти – форми, методи та інструменти. Так, відповідно до чинного законодавства державне регулювання фінансового ринку здійснюється у формі:

- ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;
- нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;
- нагляду за діяльністю фінансових установ;
- застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- здійснення інших заходів державного регулювання фінансових ринків.

Як свідчить досвід розвинених країн, саме поєднання ринкових та неринкових методів впливу на фінансовий ринок забезпечує належну дієвість механізму державного регулювання.

Нагляд за діяльністю суб'єктів фінансового ринку регулюючий орган здійснює шляхом виїзних та безвиїзних перевірок відповідно до плану. Позапланові перевірки здійснюються на вимогу правоохоронних органів, за результатами аналізу отриманої звітності, у зв'язку з надходженням скарг і звернень громадян та в інших випадках, передбачених законодавством. У разі порушення суб'єктами фінансового ринку норм чинного законодавства до них застосовуються заходи впливу у вигляді приписів, штрафів, зупинення або анулювання дії ліцензії з можливим виключенням з Державного реєстру.

Таким чином, під механізмом державного регулювання фінансового ринку України слід розуміти взаємопов'язану систему форм, методів та інструментів впливу на учасників фінансового ринку з метою забезпечення єдності та сприятливих умов для розвитку й функціонування фінансового ринку з урахуванням інтересів споживачів та вимог законодавства, що загалом спрямовано на поліпшення інвестиційного стану країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Аналіз фінансового стану АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Динаміка ключових балансових показників Банку протягом 9 місяців 2017 року свідчила про наступні тенденції:

а) на 31.12.2016 р. Банк мав від'ємний власний капітал у сумі -713 млн. грн. Я вважаю цей показник технічним через наявність значної підтвердженої підтримки від акціонера Банку – Держави Україна, але від'ємний власний капітал Банку вказує на те, в якому стані він знаходився під час націоналізації. Станом на 30.09.2017 власний капітал Банку становив вже 35,06 млрд. грн. Збільшення власного капіталу заслуговує на позитивну оцінку та стало можливим, здебільшого, через готовність акціонера Банку – Держави Україна надавати йому підтримку;

б) кредити та аванси клієнтів Банку за 2016 рік впали на 76,98% до 43,583 млрд. грн., що пов'язано зі значним доформуванням Банком резервів. Нагадаю, що значна частина негативно класифікованих кредитів була заміщена цінними паперами у портфелі Банку на продаж у сумі 64,409 млрд. грн. За перше півріччя 2017 року кредити та аванси клієнтів Банку зросли на 1,35% до 44,170 млрд. грн., а за 9 місяців 2017 року – на 9,27%. Прискорення збільшення кредитної активності Банку у третьому кварталі також заслуговує на позитивну оцінку, оскільки вже впливає і у майбутньому може позитивно впливати на його доходи;

в) заборгованість Банку перед НБУ за перше півріччя 2017 року знизилась на 28,45%, до 12,912 млрд. грн, а за 9 місяців на 33,44% – вже до 12,012 млрд. грн. Зі звітності Банку за 30 червня 2017 року, яка була опублікована на сайті НБУ, випливає, що Банк прострочив повернення рефінансування НБУ. Цю інформацію слід класифікувати як технічні дії

Банку, спрямовані на зменшення юридичних ризиків, оскільки за виданим НБУ рефінансуванням є гарантії (зобов'язання) щодо погашення від попередніх акціонерів Банку.

Динаміка ключових балансових показників Банку протягом першого кварталу 2018 року свідчила про наступні тенденції:

а) станом на 31.03.2018 р. власний капітал Банку становив 26,749 млрд. грн. За перший квартал 2018 року власний капітал Банку зріс на 4,46%. Збільшення власного капіталу заслуговує на позитивну оцінку та стало можливим, здебільшого, завдяки прибутковій роботі Банку. Статутний капітал Банку за перший квартал 2018 року залишився незмінним і становив 206,06 млрд. грн;

б) кредити та заборгованість клієнтів Банку, за виключенням резервів, за перший квартал 2018 року зросли на 9,05% до 41,567 млрд. грн;

На початок 2018 року біля 50% активів Банку були представлені цінними паперами у формі ОВДП, переважна частина яких з'явилась у Банку після націоналізації внаслідок заміщення кредитів, які не обслуговуються. В Україні ОВДП, як державні цінні папери, ідентифікуються як активи з найменшим ступенем ризику. Тому навіть за наявності кредитного портфеля поганої якості, в цілому якість активів Банку можна вважати цілком придатною, щоб забезпечити його безперервну роботу та задовольнити попит з боку клієнтів на ліквідність.

в) згадаємо, що заборгованість АТ КБ «ПРИВАТБАНК» перед НБУ за перше півріччя 2017 року знизилась на 28,45% до 12,912 млрд. грн, а за 9 місяців – на 33,44%, вже до 12,012 млрд. грн. В цілому, за результатами 2017 року заборгованість Банку перед НБУ скоротилась на 31,32%: з 18,047 млрд. грн. до 12,394 млрд. грн. У першому кварталі 2018 року заборгованість Банку перед НБУ збільшилась на 5,87%. На мою думку, коливання заборгованості Банку перед НБУ носить природний характер. Банк мав достатньо ліквідності для погашення заборгованості, а необхідність її підтримки носила технічний характер, через наявність судових спорів із колишніми власниками.[32]

Таблиця 2.1

**Основні балансові показники АТ КБ «ПРИВАТБАНК», млн. грн.,
%, п.п.**

Показники	31.03.2018		31.12.2017		Темп зростання , %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
1	2	3	4	5	6
Заборгованість перед НБУ	13122	5,12%	12394	4,78%	5,87%
Заборгованість перед банками та фінансовими організаціями	105	0,04%	234	0,09%	-55,13%
Кошти клієнтів	206973	80,82%	208566	80,51%	-0,76%
Зобов'язання всього	229351	89,56%	233454	90,12%	-1,76%
Статутний капітал банку	206060	80,46%	206060	79,54%	0,00%
Власний капітал банку	26749	10,44%	25608	9,88%	4,46%
Готівкові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	19501	7,61%	19697	7,60%	-1,00%
Кошти в інших банках	9625	3,76%	7937	3,06%	21,27%

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	85580	33,42%	34435	13,29%	148,53%
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	56051	21,89%	90224	34,83%	-37,88%
Кредити та заборгованість клієнтів	41567	16,23%	38118	14,71%	9,05%
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	17795	6,95%	39175	15,12%	-54,58%
Інші фінансові активи	9750	3,81%	11483	4,43%	-15,09%

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
Інші активи	16231	6,34%	17992	6,95%	-9,79%
Активи всього	256100	100,00%	259062	100,00%	-1,14%

Норматив регулятивного капіталу АТ «ПРИВАТБАНК» станом на 02.10.2017 р. склав 20,293 млрд. грн. при граничному значенні, встановленому НБУ, у розмірі 200 млн. грн. Поточний розмір Н1 Банку вказує на той факт, що АТ КБ «ПРИВАТБАНК» повністю виконує нові вимоги НБУ до Н1 та має дуже великий запас по цьому нормативу. Ймовірність невиконання Банком цього нормативу найближчим часом дорівнює нулю.

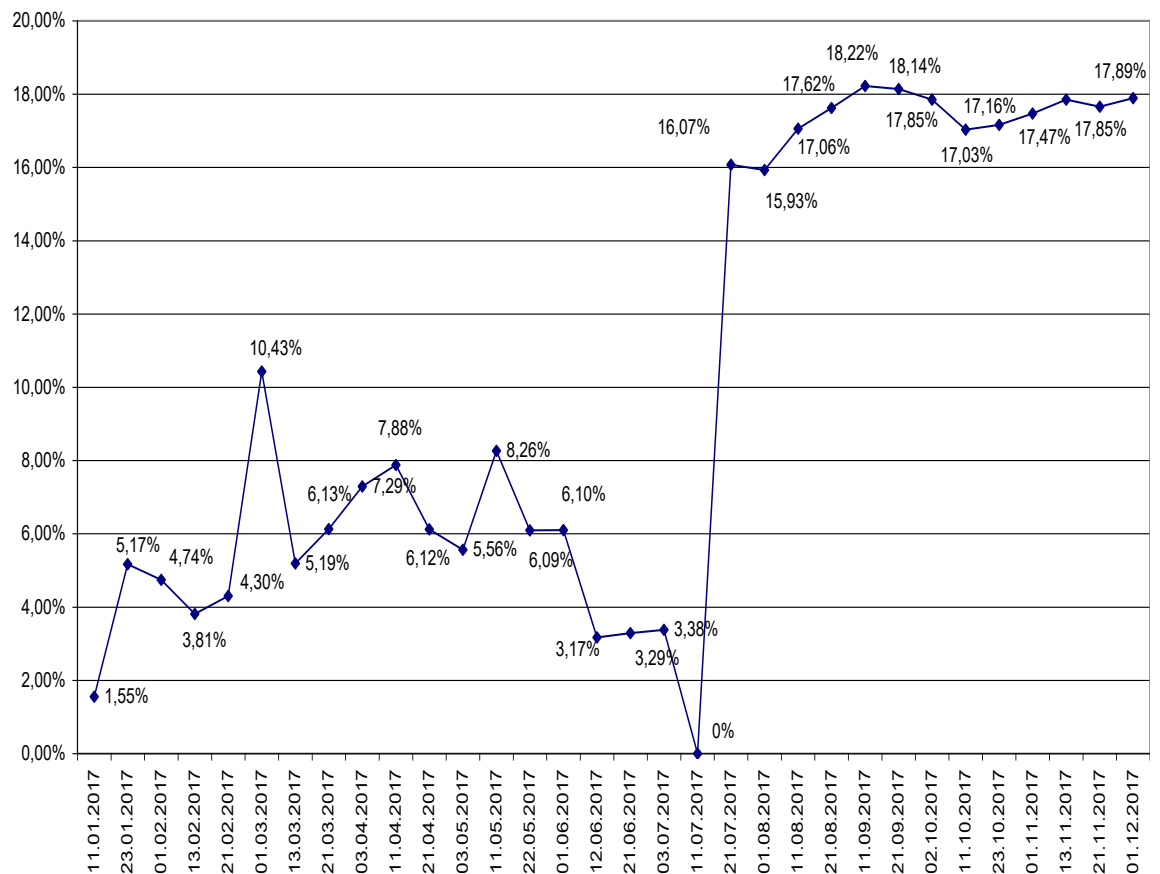

Рис. 2.1. Динаміка Н2 АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за перші 11 місяців 2017

р., %

Станом на 01.01.2017р. норматив адекватності регулятивного капіталу Банку складав 2,10%, але згодом Банк було докапіталізовано і на 01.03.2017 року Н2 Банку складав вже 10,43%. За підсумками 9 місяців 2017 року Н2 Банку досяг 17,85%, а на 01.12.2017 вже складав 17,89%.

В цілому, протягом періоду аналізу динаміка Н2 Банку була нестабільною і, як прогнозувалось, рівень забезпеченості Банку регулятивним капіталом спочатку залежав від зовнішньої підтримки акціонера Банку – держави Україна. Акціонер своєчасно надавав капітал АТ «ПРИВАТБАНК», не допускаючи дефіциту капіталу протягом тривалого часу. За перші 11 місяців 2017 року Н2 Банку коливався у межах, які дозволені НБУ, але нижче встановленого нормативу. Наприкінці липня 2017 року Н2 Банку перевищив 16% і далі Н2 Банку продемонстрував тенденцію до зростання до 17,89%.

Банк підтримував дуже хороший запас нормативів ліквідності. Нормативи Н5 та Н6 Банку на 01.07.2017 р. перевищували не тільки граничні значення, встановлені НБУ, але й середні значення цих нормативів по банківській системі України. У грудень 2017 року АТ КБ «ПРИВАТБАНК» увійшов з такими значеннями нормативів: Н4 – 42,2%, Н5 – 168,79%, Н6 – 98,43%. Отже, Банк був дуже добре забезпечений ліквідністю.

Норматив регулятивного капіталу АТ КБ «ПРИВАТБАНК» станом на 01.06.2018 р. склав 20,484 млрд. грн. при граничному значенні, встановленому НБУ, у розмірі 200 млн. грн. Поточний розмір Н1 Банку вказує на той факт, що АТ КБ «ПРИВАТБАНК» повністю виконує вимоги НБУ до розміру Н1 та має дуже великий запас по цьому нормативу.

Станом на 01.06.2018р. норматив адекватності регулятивного капіталу Банку складав 18,64%. На протязі майже року Банк не порушував Н2. Більше того, за липень 2017 року Банк добився поступового збільшення Н2, фактично на 01.06.2018 р. сформувавши запас по Н2 у розмірі 8,64 п.п.

Таблиця 2.2

Основні нормативи АТ КБ «ПРИВАТБАНК», млн. грн., %, п.п.

Показник	Нормативне значення	01.04.2018	01.01.2018
1	2	3	4
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)	>10%	16,49%	19,24%
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	>20%	56,95%	35,92%
Норматив поточної ліквідності (Н5)	>40%	103,11%	145,94%
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	>60%	92,87%	96,61%
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	<25%	20,19%	4,86%
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	<800%	184,23%	0,00%

Нормативи ліквідності АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за період з 01.01.2018 по 01.04.2018 продемонстрували таку динаміку:

- норматив миттєвої ліквідності (Н4) збільшився з 32,47% до 35,92%;
- норматив поточної ліквідності (Н5) зменшився з 155,54% до 145,94%;
- норматив короткострокової ліквідності (Н6) зменшився з 99,76% до 96,61%.

На мою думку, Банк був дуже добре забезпечений регулятивним капіталом. Крім того, позитивний вплив на кредитний ризик самого Банку забезпечувався високим рівнем зовнішньої підтримки від його акціонера – Держави Україна в особі Міністерства Фінансів України, яке вже не один раз демонструвало.

Таким чином, Банк підтримував дуже хороший запас нормативів ліквідності. Нормативи Н5 та Н6 Банку на 01.04.2018 р. перевищували не тільки граничні значення, встановлені НБУ, але й середні значення цих нормативів по банківській системі України. Крім того, станом на 01.06.2018 р. Банк мав наступні значення нормативів ліквідності: Н4 – 34,24%, Н5 – 146,66%, Н6 – 98,74%. Отже, Банк був дуже добре забезпечений ліквідністю протягом 2017 року і перших п'яти місяців 2018 року.

Доходи та видатки

За 12 місяців 2017 року АТ КБ «ПРИВАТБАНК» отримав збиток у сумі 22,966 млрд. грн., збиткова робота Банку виникла в основному через значні відрахування в резерви за активами, що сформовані до націоналізації. У першому кварталі 2018 року прибуток Банку збільшився до 3,654 млрд. грн. Також слід відмітити ряд позитивних тенденцій, які вказують на відновлення генерації ним основних статей доходів у першому кварталі 2018 року:

- збільшення чистого процентного доходу на 452,74%;
- збільшення чистого комісійного доходу на 44,62%.

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» через масштаби своєї діяльності продовжує залишатись стратегічним інтересом Держави Україна. Участь держави у

капіталі АТ КБ «ПРИВАТБАНК» забезпечує основу для стабільного функціонування вітчизняної банківської системи.

Аналіз судових спорів, які тривають навколо процедури націоналізації АТ КБ «ПРИВАТБАНК», показує, що у більшості випадків основні претензії позивачів стосуються процедури націоналізації та визнання кола пов'язаних осіб. Як і раніше, можна допустити, що частина судових спорів можуть створити додаткове навантаження на зобов'язання Банку, але Банк має достатньо ліквідних коштів та гарантовану підтверджену на практиці підтримку від акціонера для того, щоб вказані ризики не впливали на його довгостроковий кредитний рейтинг.[31]

Довгостроковий кредитний рейтинг АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за національною шкалою було присвоєно 29 грудня 2016 року, вже після націоналізації. Процес націоналізації Банку пройшов із мінімумом втрат для його клієнтів. Навіть допускаючи наявність судових спорів з боку тих кредиторів Банку, які потрапили під нормативне визначення "пов'язанні особи", але факт наявності таких спорів не несе прямого впливу на кредитний ризик Банку.

Таким чином, АТ КБ «ПРИВАТБАНК» був дуже добре забезпечений регулятивним капіталом та ліквідністю, мав високий рівень зовнішньої підтримки від акціонера в особі Держави Україна, і з липня 2017 року забезпечував показове зростання адекватності регулятивного капіталу Банку. У першому кварталі 2018 року Банк не тільки перейшов до прибуткової діяльності, а і забезпечив збільшення ключових статей доходів. Продовження виявлених позитивних тенденцій у другому та третьому кварталі 2018 року можуть призвести до покращення довгострокового кредитного рейтингу Банку за національною шкалою.

2.1.1. Аналіз активу та пасиву АТ КБ «ПриватБанк»

У дипломній роботі буде проведений фінансовий аналіз на основі даних з балансу АТ КБ «ПриватБанку» за допомогою розрахунків відповідних коефіцієнтів та показників для того, щоб побачити як банк реабілітувався після економічної кризи і як вона вплинула на його діяльність. Аналіз буде проведено, використовуючи дані основних річних форм звітності (баланс, звіт про фінансові результати та їх використання, звіт про рух грошових коштів).

АТ КБ «ПРИВАТБАНК» є універсальним банком - він надає повний спектр наявних на вітчизняному ринку банківських послуг з обслуговування корпоративних та індивідуальних клієнтів, а саме:

- здійснює депозитарну діяльність і діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів;
- операції з валютними цінностями;
- емісія власних цінних паперів;
- приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;
- випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;
- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій та інш.

Фінансовий аналіз банку буде проведений за допомогою методу горизонтального аналізу балансу та розрахунку основних фінансових показників. Ця діагностика фінансового стану комерційного банку передбачає експрес-оцінку за допомогою низки аналітичних коефіцієнтів. Їх використання не створює додаткової інформації, а дозволяє ущільнити наявну і визначити деякі вагомі співвідношення, пропозиції та характеристики.

Загалом більшість методик експрес-аналізу в системі ранньої діагностики будується на використанні груп показників, що сповіщають про ділову активність банку, його надійність та ліквідність і прибутковість. Показники ліквідності розкривають здатність захищати інтереси вкладників, клієнтів та акціонерів, своєчасно виконувати взяті фінансові зобов'язання тощо. Прибутковість сигналізує про спроможність банку покривати втрати і збитки за фінансовими ризиками та генерувати нові цінності, що задовольняють інтереси акціонерів і дозволяють розвивати банківський бізнес.[24]

Активи Банку станом за 2015-2017 роки представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка за статтями активу банку ПАТ КБ ПриватБанку,
тис.грн.**

Рядок	Найменування статті				Базисні темпи росту,%		
1	2	3	4	5	6	7	8
		2015 р.	2016 р.	2017р.	2015 р.	2016 р.	2017р .
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	8 426 371	9 251 245	19 725 932	100,0	109,79	234,1
2	Торгові цінні папери	551 512	105 429	84 401	100,0	19,12	15,3
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	-	-	-	-	-	-
4	Кошти в інших банках	2 194 230	5 185 787	1 317 049	100,0	236,34	60,02

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Кредити та заборгованість клієнтів	65 825 103	61 615 075	85 385 307	100,0	93,60	129,72
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	170 514	59 457	83 498	100,0	34,87	48,97
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	258 159	371 683	708 257	100,0	143,97	274,35
8	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	555 650	795 688	1 025 367	100,0	143,2	184,53
9	Інвестиційна нерухомість	-	-	-	-	-	-
10	Дебіторська заборгованість	181	188	188	100,0	96,28	100,0
11	Відстрочений податковий актив	32 461	30 266	2 681	100,0	93,24	8,26
12	Гудвіл	-	-	-	-	-	-
13	Основні засоби та нематеріальні активи	1 465 775	1 312 364	1 801 944	100,0	89,53	122,93
14	Інші фінансові активи	498 592	7 163 047	3 102 607	100,0	1436,65	622,27
15	Інші активи	137 471	132 041	159 457	100,0	96,05	115,99
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	49 446	43 861	40 534	100,0	88,70	81,98

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
17	Усього активів	80 165 465	86 066 131	113 437 222	100,0	107,36	

Як бачимо з наведеної таблиці, загальна сума активів Банку за 2017 р. порівняно з 2016р. збільшилась на 27 371 091 тис. грн. (31,80%). Загальна структура активів Банку свідчить про виважене ставлення Банку до якості своїх активів. Такий підхід дозволяє Банку ефективно управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією. Управління активами вирішувало проблему прибутковості, дотримання нормативів ліквідності та контролю притаманних Банку ризиків. Розкриття інформації за видами активів у фінансовій звітності Банку відповідає вимогам Національного банку України та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Протягом 2015-2017 років, у зв'язку з негативними наслідками після впливу фінансово-економічної кризи на банківську систему України, Банк, з метою зменшення цього впливу при управлінні активами та пасивами, керувався обмеженнями та запроваджував додаткові заходи для забезпечення стабільності роботи Банку та захисту інтересів вкладників та інших кредиторів згідно вимог Національного банку України.

Щоб проаналізувати дохідність активів, розрахуємо коефіцієнт дохідності ($K_{\text{дох}}$):

$$K_{\text{дох}} = \text{Дохідні активи} / \text{Активи, всього} ; \quad (2.1)$$

$$K_{\text{дох}2015} = 8\,426\,371 + 551\,512 + 65\,825\,103 + 2\,194\,230 / 80\,165\,465 = 0,96;$$

$$K_{\text{дох}2016} = 9\,251\,245 + 105\,429 + 61\,615\,075 + 5\,185\,787 / 86\,066\,131 = 0,88;$$

$$K_{\text{дох}2017} = 19\,725\,932 + 84\,401 + 85\,385\,307 + 1\,317\,049 / 113\,437\,222 = 0,94.$$

Коефіцієнт дохідності за 2017р. порівняно з 2016р., збільшився на 0,06, (так як у 2017р. збільшилася сума грошових коштів, а також збільшилася кількість наданих кредитів) і становить 0,94, що свідчить про високу дохідність активів банку.

Пасиви Банку за станом на кінець дня 31 грудня 2017 року надані у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

**Динаміка за статтями пасивів банку ПАТ КБ ПриватБанку,
тис.грн.**

№	Назва статей	Абсолютне значення, грн.	Базисні темпи росту, %				
1	2	3	4	5	6	7	8
		2015 р.	2016 р.	2017р .	2015 р.	2016 р.	2017р.
1	Статутний капітал	5 684 882	7 810 866	8 860 202	100,0	137,39	155,86
2	Нерозподілений прибуток	1 863 448	1 142 981	1 499 979	100,0	61,34	80,49
3	Резервні та інші фонди банку	647 353	1 316 872	1519 787	100,0	203,42	234,77
4	Усього власного капіталу та частка меншості	8 195 683	10 270 719	11879 968	100,0	125,32	144,95
5	Кошти банків	9 868 363	11 379 815	14 559 473	100,0	115,32	127,94
6	Кошти клієнтів	52 843 389	49 835 285	75 182 793	100,0	94,3	142,27
7	Боргові цінні папери, емітовані банком	1 799 471	1 290 849	557 922	100,0	71,73	31,00
8	Інші залучені кошти	4 816 814	4 123 045	5 742 776	100,0	86,0	139,28

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8
9	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	15 606	9 210	35 634	100,0	59,02	228,34
10	Відстрочені податкові зобов'язання	39 640	72 127	140 745	100,0	181,86	355,06
11	Резерви за зобов'язаннями	329 994	114 729	83 602	100,0	34,77	25,33
12	Інші фінансові зобов'язання	779 060	7 488 368	3 771 028	100,0	961,21	48,40
13	Інші зобов'язання	177 689	182 106	248 004	100,0	102,49	136,18
14	Субординований борг	1 299 756	1 299 878	1 235 277	100,0	100,01	95,03
15	Зобов'язання, що пов'язані з довгостр.активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)		-	-	-	-	-

Дані таблиці 2.4 засвідчують, що банк ПАТ КБ ПриватБанк у 2016 та 2017рр.. вирішував стратегічні питання подальшого розвитку. У складі власного капіталу у 2016р. найжвавіше зростав Статутний капітал та Резервні фонди банків.

Також дуже значимими що у гривні, що у відсотковому відношенні відіграють кошти клієнтів за 2017 рік і у гривнєвому еквіваленті становлять - 75 182 793 тис. грн.

Для наочності структура пасиву приведена графічно(рис.2.1)

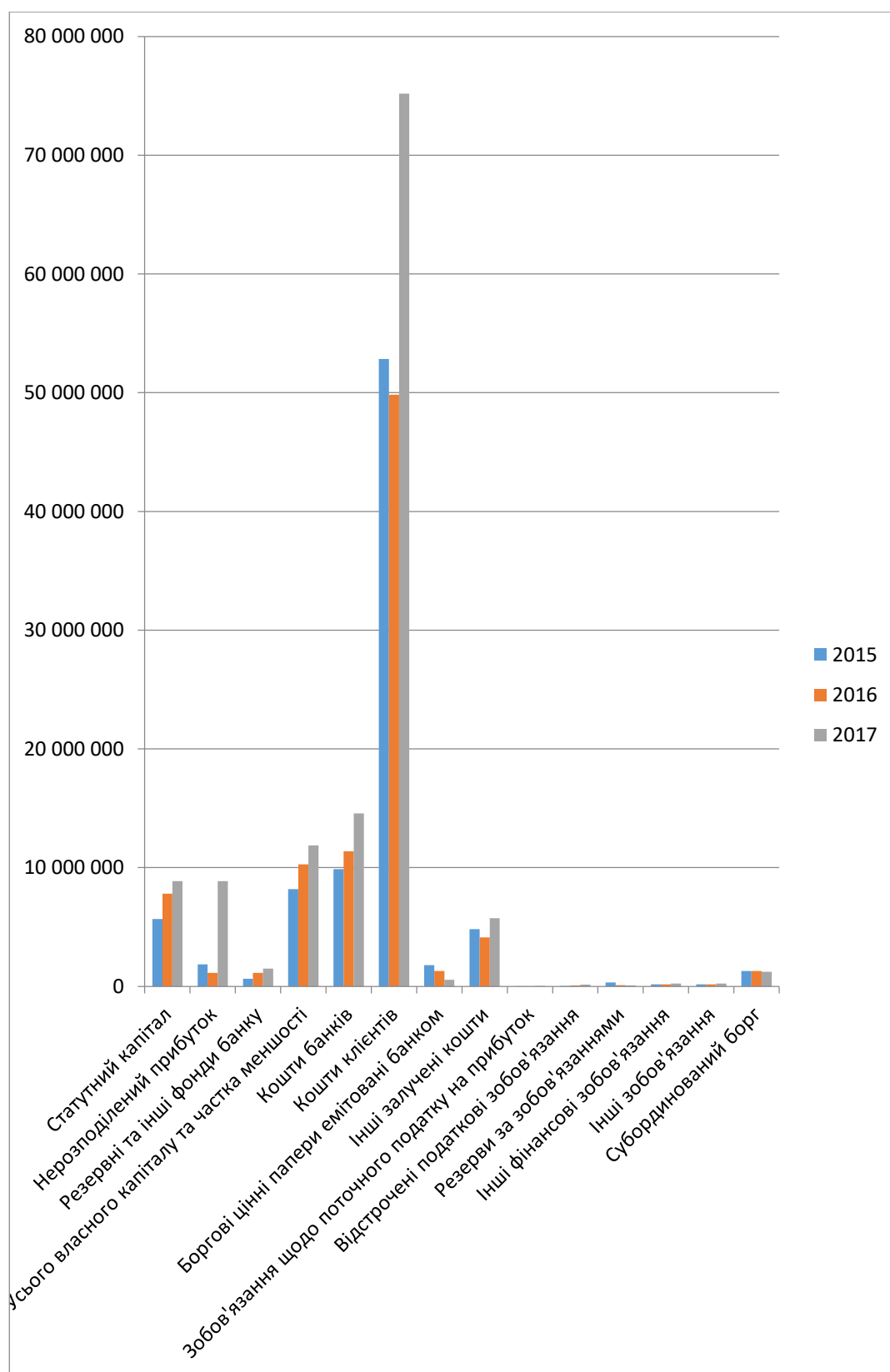

Рис.2.1 Структура пасиву ПАТ КБ ПриватБанку за 2017 р.

Як бачимо з наведеної діаграми, більшу частку пасиву банку займають кошти клієнтів, а саме 74,02% та кошти банків - 14,33%.

У 2017 році відбулось збільшення сум зобов'язань на 25 761 842 тис. грн. порівняно з 2016 р.(33,99%).

Наочно динаміку нарощення Статутного капіталу розкриває рис.2.2

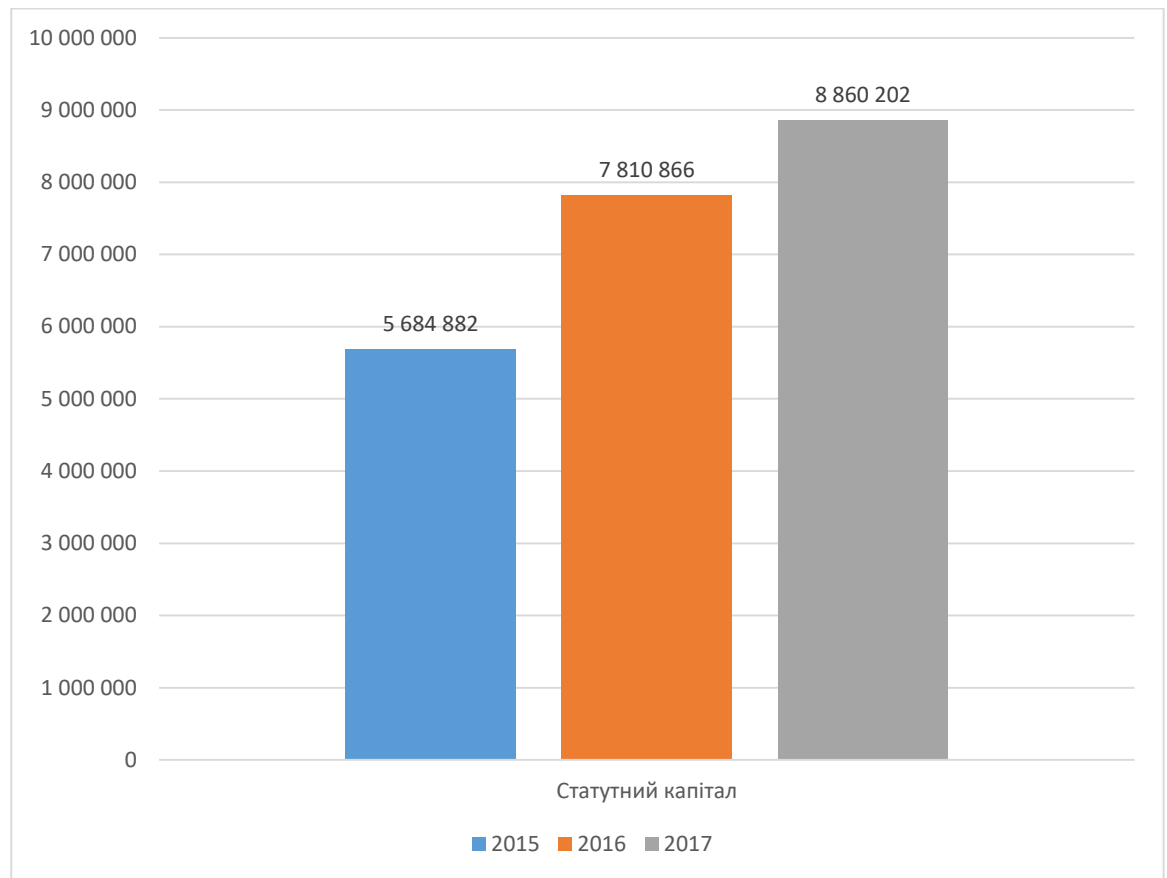

Рис.2.2 Динаміка розміру Статутного капіталу

Як видно з наведених даних, найактивніше Статутний капітал поповнювався коштами як в 2016р., так і в 2017р. Він зріс з 5 684 882грн. на 2015р. до 7 810 866 грн. на 2016р. і досяг 8 860 202 грн. на 2017р.(зріс на 155,86% порівняно з 2015р.). Основним джерелом коштів фонду в 2015-2017рр. стала емісія акцій банку та боргових цінних паперів.

Отриманий прибуток від проведеної фінансово-господарської діяльності порівняно з 2016р. склав - 61,34%, а на 2017 р. - 80,49%. Отже, прибутковість фінансового-господарської діяльності банку у 2017р. різко зросла на 19,15% порівняно з попереднім роком[26].

Розрахунок економічних нормативів регулювання діяльності банку:

а) регулятивний капітал:

$$H12015 = 6\,089\,555 + 2\,147\,357 - 565\,132 = 7\,671\,780 \text{ (тис.грн).};$$

$$H12016 = 7\,944\,566 + 1\,655\,490 - 797\,521 = 8\,802\,535 \text{ (тис.грн).};$$

$$H12017 = 9\,956\,456 + 2\,632\,863 - 1\,027\,194 = 11\,562\,125 \text{ (тис.грн).};$$

Розмір регулятивного капіталу Банку станом на кінець дня 31 грудня 2017 року в порівнянні з 2016 роком збільшився на 2 759 689 тис. грн., тому що збільшився основний капітал (31,35%: збільшення статутного капіталу порівняно з минулим роком на 1 049 336 тис. грн, збільшилися резервні фонди на 48 653 тис. грн.)) і складає 11 562 125 тис. грн., який є достатнім для виконання нормативних та ліцензійних вимог Національного банку України, для здійснення існуючого обсягу операцій.

б) норматив адекватності регулятивного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H22015 = 7\,671\,780 / 75\,509\,645,67 * 100\% = 10,16;$$

$$H22016 = 8\,802\,535 / 76\,667\,735,192 * 100\% = 11,48;$$

$$H22017 = 11\,562\,125 / 103\,417\,933,8 * 100\% = 11,18;$$

Таблиця 2.5

Достатність резервів та капіталу Банку

Назва статей	Умовні позначення	Станом за 2015р.	Станом за 2016р.	Станом за 2017р.	Нормативне значення
Рівень адекватності регулятивного капіталу Банку	H2	10,16	11,48	11,18	не менше 10%

Рівень адекватності регулятивного капіталу порівняно з минулим періодом зменшився, так як збільшилися активи. Так як H2 2017 11,88 і дорівнює 17 %, можна зробити висновок, що банк достатньо капіталізований і не потребує втручання зовнішніх сегментів.

Наочно рівень адекватності регулятивного капіталу банку розкриває рис.2.3.

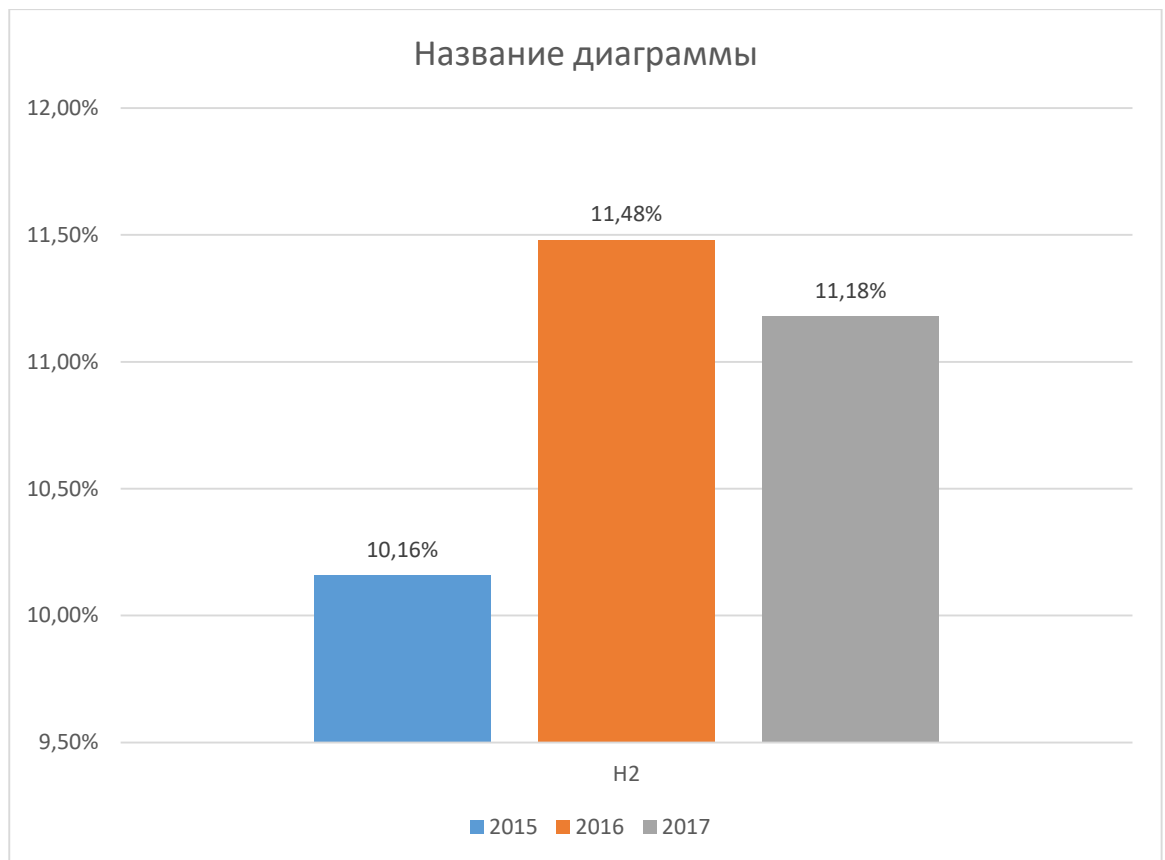

Рис.2.3 Рівень достатності резервів та капіталу Банку

Щоб детальніше виявити достатність капіталу банку, розрахуємо додатковий показник достатності капіталу (рекомендовані значення знаходяться у межах 0,15-0,20):

$$K1 = \text{Капітал/Пасив всього}; \quad (2.2)$$

$$K1_{2015} = 5\,684\,882 + 8\,195\,683 / 80\,165\,465 = 0,17;$$

$$K1_{2016} = 7\,810\,866 + 10\,270\,719 / 86\,066\,131 = 0,21;$$

$$K1_{2017} = 8\,860\,202 + 11\,879\,968 / 113\,437\,222 = 0,18.$$

Отже, достатність капіталу за 2017р. відповідає нормі, але в порівнянні з 2016р. цей показник знизився, тому що збільшилися зобов'язання банку.

Чистий прибуток Банку за 2017 рік склав 1 370 180 тис. грн.

Розрахуємо ще один показник - мультиплікатор капіталу, який характеризує рівень покриття активів за рахунок акціонерного капіталу.

$$M = \text{Активи банку} / \text{Статутний капітал}; \quad (2.3)$$

$$M_{2015} = 80\,165\,465 / 5\,684\,882 = 14,10;$$

$$M_{2016} = 86\,066\,131 / 7\,810\,866 = 11,02;$$

$$M_{2017} = 113\,437\,222 / 8\,860\,202 = 12,80;$$

У 2017р. мультиплікатор капіталу в порівнянні зі значенням показника у 2016 р. зріс на 1,78, $12,80\% < 15\%$, отже ризик втрат не є значним, який показує, що рівень ефективності управління ресурсами є ефективний.

Що стосується резервного фонду банку, то він формується Банком у відповідності до статуту та чинного законодавства. Резерви під втрати за активними операціями є достатніми і покривають можливі збитки, за 2017р. резервний капітал банку становить - 1 519 787 тис.грн, що на 202 915 тис. грн. більше минулого показника.

Структура капіталу, що склалась на кінець звітного року не містить ознак загрози фінансової стійкості. Розкриття інформації про власний капітал та чистий прибуток, у фінансовій звітності Банку, відповідає вимогам Національного банку України та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Отже, з вище приведенного аналізу, можна зробити наступні висновки, що:

а) принципи формування резервів та регулятивний капітал відповідають нормативним вимогам Національного банку;

б) маємо відзначити достатність резервів та адекватність капіталу банку;

в) якість управління активами і пасивами Банку оцінюємо як задовільну;

г) керівництво Банку на належному рівні забезпечує управління активами і пасивами з орієнтацією на прибутковість операцій та підтримування ліквідності балансу.

2.1.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності банку

Банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності окремого банку, так і у фінансовій системі держави. Неліквідний банк не може виконувати свої функції і проводити операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг знижується, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел, банк втрачає потенційний прибуток. Тому вирішення проблем ліквідності повинно мати найвищий пріоритет у роботі банку, а моніторинг ліквідності та вживання відповідних заходів щодо підтримання достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання кожного банку[26].

Практика управління ліквідністю свідчить, що недостатній її рівень часто стає першою ознакою наявності в банку серйозних фінансових труднощів. За таких умов, як правило, починається відплив клієнтів і закриття рахунків, що, у свою чергу, веде до підвищення потреби в ліквідних засобах і поглиблення кризи ліквідності. Банки змушені шукати джерела поповнення грошових коштів через продаж найбільш ліквідних активів та запозичення на ринку. За таких обставин проведення подібних операцій ускладнюється, адже кредитори неохоче надають позики банку, котрий перебуває на межі банкрутства, вимагаючи додаткового забезпечення і підвищення процентних ставок, а продаж активів може здійснюватися за несприятливих ринкових умов. Такі дії банку зводять нанівець доходи, потребують додаткових витрат та зумовлюють швидке наростання фінансових проблем. Фінансові проблеми такого роду мають характер висхідної спіралі в частині їх виникнення та

низхідної спіралі в розрізі доступу до джерел фінансування з метою підвищення ліквідності [27].

Нормативи ліквідності відображені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Нормативи ліквідності ПАТ КБ ПриватБанк, станом за 2015-2017рр.

Назва статей	Умовні позначення	Станом за 2015р.	Станом за 2016р.	Станом за 2017р.	Нормативне значення
Середньозважене значення нормативу співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів	Н3	9,57	10,23	10,19	не менше 10 %
Норматив миттєвої ліквідності	Н4	57,00	60,07	42,60	не менше 20%
Норматив поточної ліквідності	Н5	55,3	80,52	75,24	не менше 40%
Норматив короткострокової ліквідності	Н6	36,93	45,44	111,66	не менше 60%

$$Н3\ 2015 = 7\ 671\ 780 / 80\ 165\ 465 = 9,57;$$

$$Н3\ 2016 = 8\ 802\ 535 / 86\ 066\ 131 = 10,23;$$

$$Н3\ 2017 = 11\ 562\ 125 / 113\ 437\ 222 = 10,19;$$

Середньозважене значення нормативу співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) на кінець року становив - 10,19% при

нормативному значенні не менше 9%. Причиною збільшення цього показника стало збільшення у 2017р. порівняно з 2016р. обсягу грошових коштів на 10 474 687 тис.грн. та збільшення обсягу кредитів клієнтів на 23 770 232 тис.грн.

Значення нормативів НЗ-Н6 за період 2015-2017рр. для наочності приведені графічно (рис.2.4-рис.2.7).

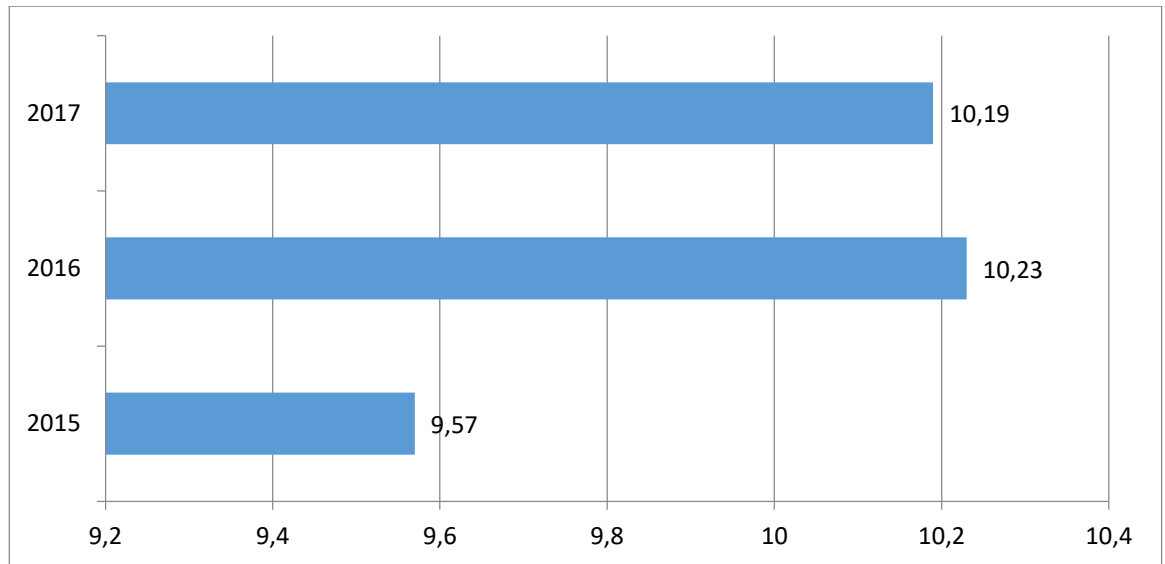

Рис.2.4 Значення НЗ, станом за 2015-2017рр.

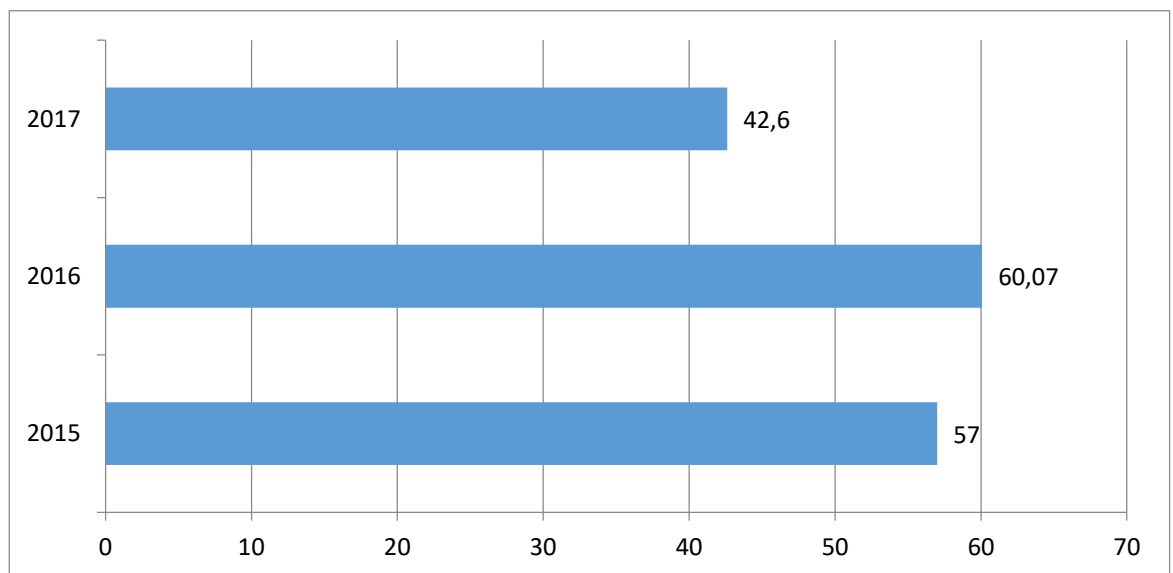

Рис.2.5 Значення Н4, станом за 2015-2017рр.

Проаналізувавши наведений рис.2.4 можна зробити такі висновки, що норматив миттєвої ліквідності за 2017р. порівняно з 2016р. зменшився на 17,47% і становить - 42,6%, тому що збільшився обсяг строкових коштів клієнтів.

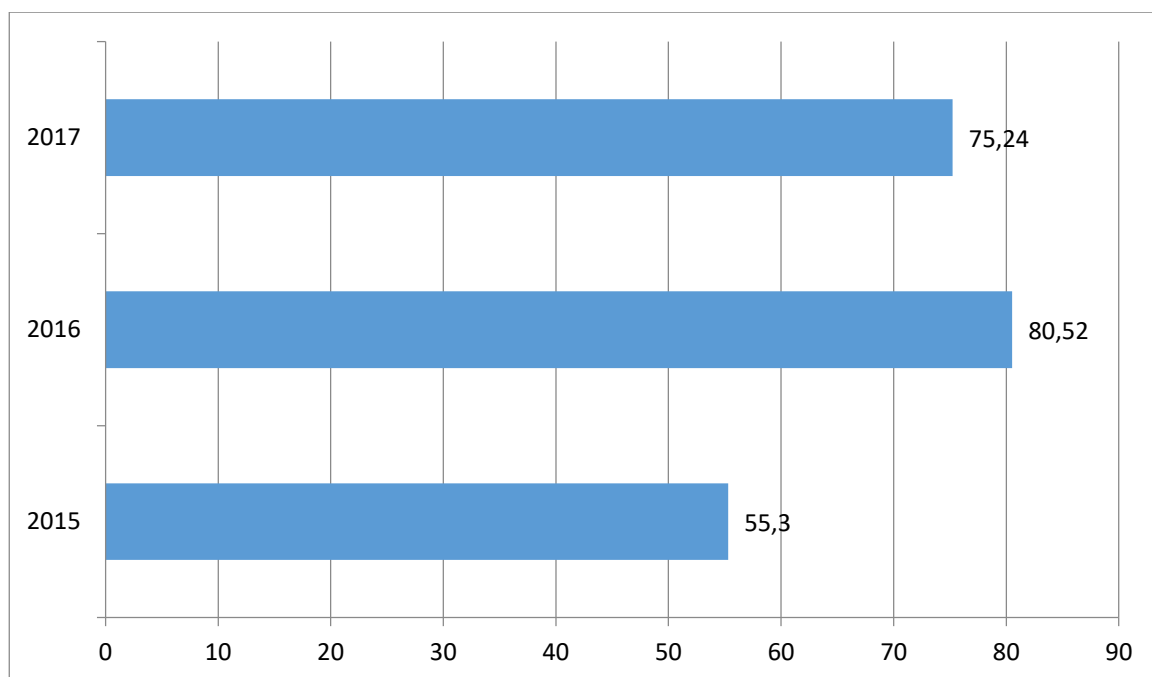

Рис.2.6 Значення Н5, станом за 2015-2017рр.

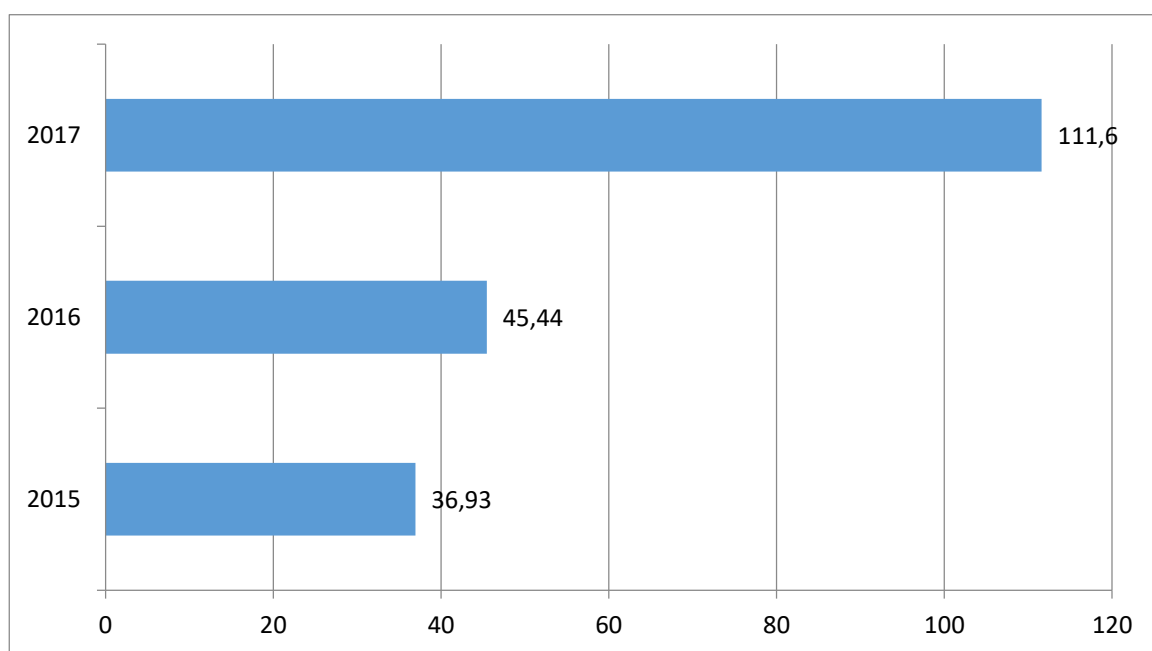

Рис.2.7 Значення Н6, станом за 2015-2017рр.

Норматив поточної ліквідності за 2017р. порівняно з 2016р.. як бачимо з рис.2.5 знизився на 5,28% і становить -75,24%, однією з причин зниження стало зменшення обсягу коштів на рахунках інших банках на 3 868 735 тис.грн. і становить - 1 317 049 тис.грн.

Норматив короткострокової ліквідності за 2017р. порівняно з 2016р. збільшилася на 66,22% або в 2,45 рази і становить 111,66%, тому що по-перше, збільшилася сума готівкових коштів на 10 474 687 тис.грн., але зменшилися кошти розміщені в інших банках на суму 3 868 738 тис.грн., по-друге, зменшився обсяг боргових цінних паперів, емітованих банком на 732 927 тис.грн. і становить 557 922 тис.грн.

Обсяг високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти) становив 19 725 932 тис. грн. або 17,39 % від загальних активів Банку. Розрахунок ресурсних позицій (розривів ліквідності) Банку здійснюється з балансовими активами та зобов'язаннями Банку відповідно до термінів їх повернення згідно угод, договорів та інших документів у розрізі валют та загальний у всіх валютах.

Аналіз нормативів ліквідності банку за станом на 01.01.2018р. показав, що Банк на зазначену дату здатний забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямків використання коштів.

Аналіз невідповідностей за строками до погашення активів та пасивів свідчить, що рівень ліквідності не перевищував рекомендовані Національним Банком України межі (не більше - 10% загальних активів). Зазначена від'ємна невідповідність між активами та пасивами не несе значного навантаження на стан ліквідності Банку [28].

Основним засобом вимірювання ризику ліквідності ринку є визначення ступеня ліквідності різних видів активів банку та обчислення процентної частки активів з високою ліквідністю до загальних активів банку та до активів з низькою ліквідністю.

Отже, з вищепроведеного порівняльного аналізу, можна зробити наступні висновки:

а) наведені дані свідчать про помірну збалансованість за строками погашення та розміщення активів та зобов'язань Банку; рівень ліквідності та платоспроможності є достатнім;

б) наявність негативної невідповідності між активами і пасивами не несе значного навантаження на стан ліквідності. Банку необхідно здійснювати постійний контроль за забезпеченням певної частки ліквідних активів у загальній структурі балансу.

2.1.3. Аналіз рентабельності АТ КБ «ПриватБанк»

Одним з найважливіших компонентів у системі аналізу фінансової стійкості комерційного банку є оцінка рівня його доходності і прибутковості. Значення цієї оцінки витікає з того, що доходи і прибутковість характеризують сферу використання банківських активів, впливають на приріст власного капіталу банку, визначають можливість зростання активних операцій банку і експансії на ринку, додають впевненості інвесторам і кредиторам у підтриманні ділових відносин з даним конкретним банком, створюють запас міцності, забезпечують виплату дивідендів інвесторам.

Аналіз фінансової звітності банку на базі його доходів і прибутку здійснюється з його якісних і кількісних позицій. Щодо кількісної оцінки, то тут йдеться про фінансові коефіцієнти, а щодо якісної - про якість джерел доходів, формування резервів, кредитного портфелю, фактори зростання прибутку, а також оцінюється кон'юнктура ринку, на якому працює банк.

Загальна ліквідність характеризується відношенням зобов'язань банку незалежно від строку їх виконання до активів незалежно від строку їх надходження. Значення цього нормативу має бути не менше 100 %. Це значить що загальна ліквідність ПриватБанку з кожним роком збільшується.

Розрахуємо показники рентабельності (див.табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Показники рентабельності за 2015-2017рр.

Показник	Порядок розрахунку	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Висновки
1. Рент-сть активів	Чистий прибуток/Активи	8,9	2,88	30,3	Порівняно з 2016р., у 2017р. рівень окупності чистим прибутком активів банку суттєво збільшився
2.Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток/Власний капітал	8,3	-0,6	31,2	Порівняно з 2016р., у 2017р. рівень окупності чистим прибутком власного капіталу банку збільшився .
3.Коефіцієнт рентабельності одиниці продукції	Доходи/Витрати	1,08	1,06	1,33	Цей показник показує скільки доходу припадає на 1 грн. затрачених коштів. Як ми бачимо,у порівнянні з 2016р., у 2017р. показник збільшився, але на 1 грн. затрат коштів припадає прибутку 0.27 грн.
4.Рівень загальних витрат	Витрати/Активи	0,1	0,14	0,07	Рівень витрат за 2017 р. зменшився, в порівнянні з 2016 р.

У результаті розрахунку показників, які характеризують прибутковість і рентабельність банку, необхідно відмітити, що його прибутковість має тенденцію до зниження. Про це свідчить збільшення у звітному році величини витрат на 25 761 842 грн.

Коефіцієнт рентабельності всього капіталу банку у 2017р значно збільшився в порівнянні з минулим роком на, ця тенденція пов'язана з збільшенням чистого прибутку.

Коефіцієнт рентабельності одиниці продукції зменшився, бо збільшилися витрати банку, пов'язанні з приростом зобов'язань, а саме за рахунок збільшення таких статей за балансом як Кошти клієнтів та Залучені кошти.

Отже, керівництву банку потрібно вжити негайні заходи з метою підвищення рівня прибутковості та рентабельності банку.

2.2. Аналіз фінансових показників банківської установи

Кредитний портфель — це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання прибутку. Кредитний портфель включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у тому числі і прострочених, пролонгованих та сумнівних до повернення.

У Балансі Банку кредити відображаються за сумою основного боргу за мінусом резервів на потенційні збитки. У порівнянні з 01.01.2017р. станом на 01.01.2018р. кредитний портфель збільшився на 23 770 232 тис.грн. (38,58%).

У структурі кредитного портфеля найбільшу вагу займають кредити, надані суб'єктам господарювання, які складають 81 004 078 тис. грн., або 79,53%. Кредити фізичних осіб складають 20 568 636 тис. грн., або 20,19%.

Негативно класифікована заборгованість за станом на 01.01.2018 р. становить 3 016 731 тис. грн. або 2,96% кредитного портфеля (без вирахування резервів).

Станом на 01.01.2018р. обсяг фактично сформованого резерву під заборгованість за кредитами становить 16 469 864 тис. грн., що складає 16,17% від загальної заборгованості за кредитними операціями (без вирахування

резервів). Класифікація кредитів за групами ризику щомісячно розглядається та затверджується на засіданні Кредитного комітету. Юридичною службою Банку разом із службою безпеки ведеться претензійно-позовна робота у відповідності до вимог регламентних документів. Робота, яку здійснює Банк з метою стягнення простроченої і сумнівної заборгованості, знаходиться на задовільному рівні.

Розрахуємо нормативні показники для визначення якості кредитного портфеля:

- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента;
- норматив великих кредитних ризиків;
- норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру;
- норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам.

Станом на 01.01.2018р., за даними Банку, склад значень нормативів кредитного ризику відображаються у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Нормативи кредитного ризику станом за 2015-2017 рр.

Назва статей	Умовні поз-ня	Станом за 2015р.%	Станом за 2016р.%	Станом за 2017р.%	Нормативне значення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	Н7	24.77	23,69	22,32	не більше 25%)
Норматив великих кредитних ризиків	Н8	299.40	298,34	301,37	не більше 800%
Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	Н9	4.88	2,17	1,83	не більше 5%
Норматив максимального сукупного розміру кредитів	Н10	26.21	12,38	4,84	не більше 30%)

Дані табл.2.6. для наочності приведені графічно (рис.2.8 - 2.11).

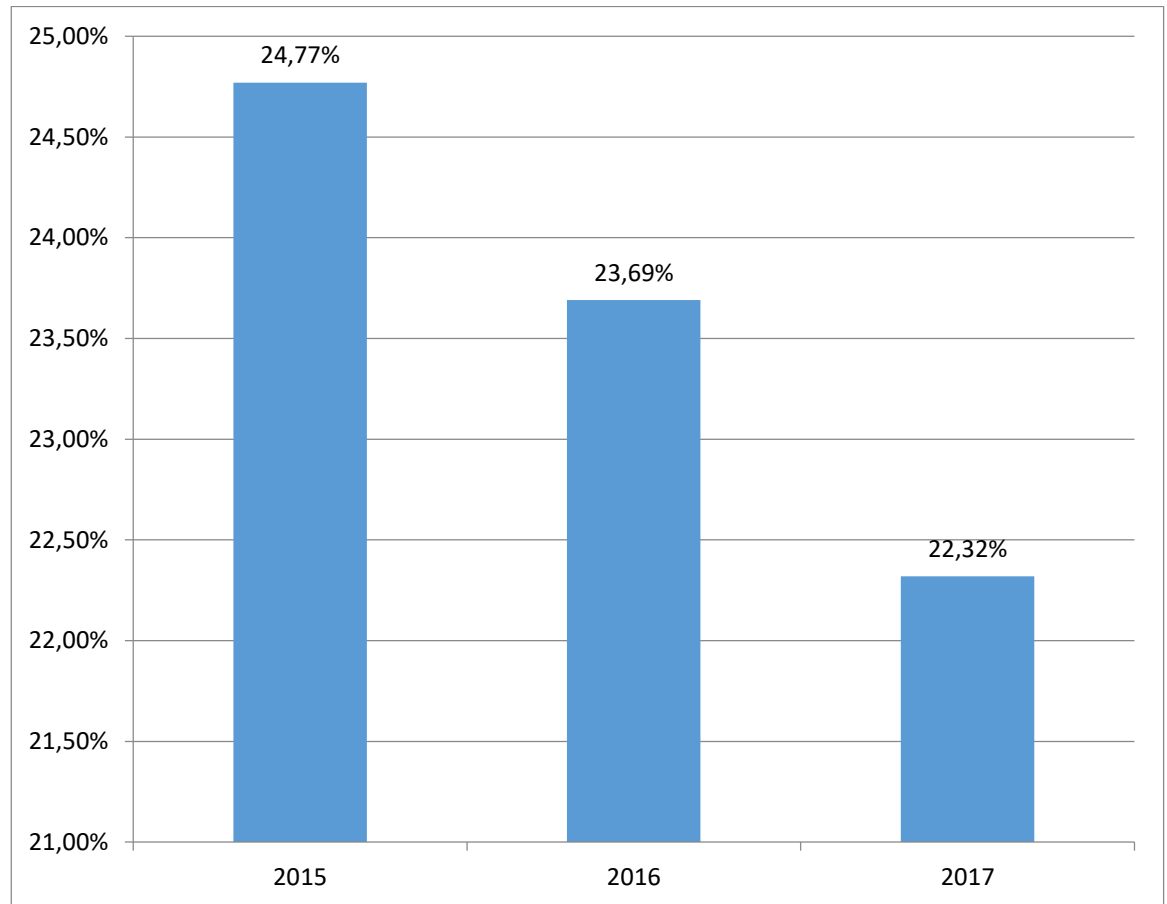

Рис.2.8 Значення Н7, станом за 2015-2017рр.

За аналізований період, як ми бачимо з рис.2.8, норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента за 2017р. знизився порівняно з 2016 та 2015 рр., через те, що відбувся приріст обсягу регулятивного капіталу банку на 2 759 590 тис.грн.(порівняно з 2016р.) за рахунок збільшення основного капіталу банку, а також зменшилися зобов'язання банку по емітованим борговим цінним паперам у 2,3 рази або на 732 927 тис.грн.

Проаналізувавши рис.2.9, можна сказати, що норматив великих кредитних ризиків банку зріс порівняно з попереднім роком на 3,03%, зріст не значний, але причиною цього стало зростання сукупної заборгованості.

Для наочності зобразимо показник Н8 на діаграмі. Значення показника за 2015-2017 рр.

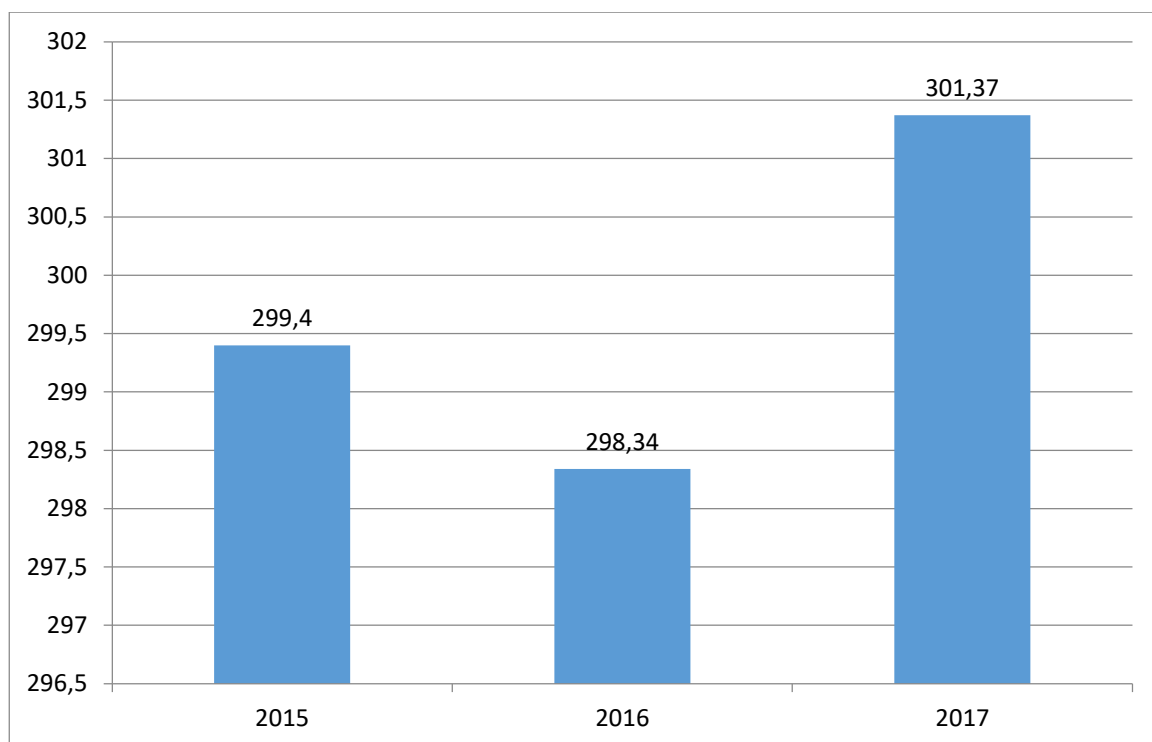

Рис.2.9 Значення N8, станом за 2015-2017рр.

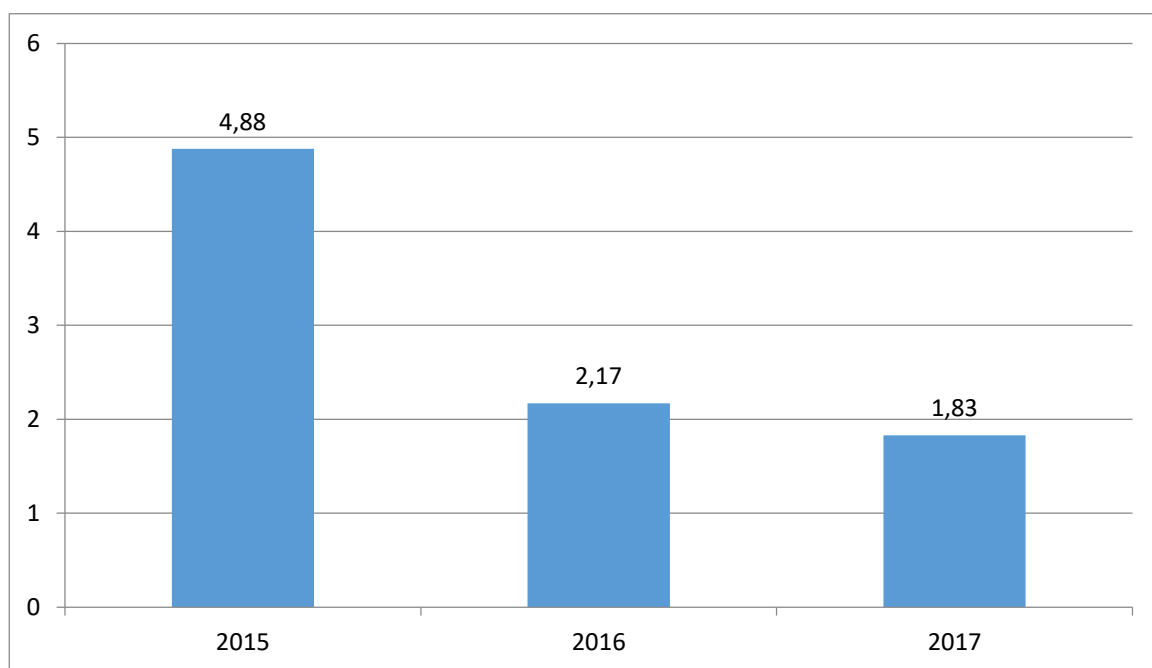

Рис.2.10 Значення N9, станом за 2015-2017рр.

Наведені данні свідчать, що норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру у 2017р. порівняно з 2016р. знизився на 0,29%, та становить 1,83%5%, як наслідок рівень ризику

знизився, тому що у 2017р. зріс статутний капітал банку на 1 049 336тис.грн. і становить 8 860 202 тис.грн.

Проаналізувавши показники кредитного ризику банку, треба зауважити, що Банку необхідно постійно вдосконалювати систему аналізу оцінки фінансового стану позичальників як на стадії розгляду та надання кредитів так і під час їх супроводження; дотримуватись вимог Законів України «Про іпотеку» та «Про страхування».

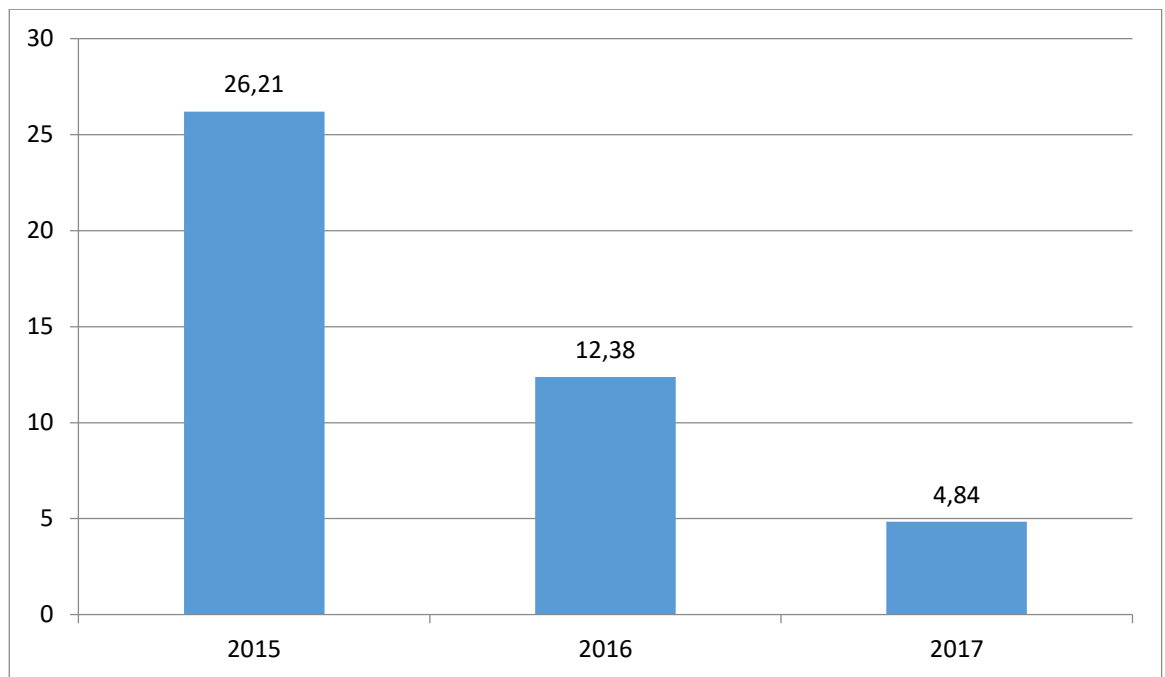

Рис.2.11 Значення N10, станом за 2015-2017рр.

Як показує рис.2.11, норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам за 2017р. знизився на 7,54% у порівнянні з 2016р., і становить - 4,84%. До зниження цього показника призвело зменшення сукупних вимоги та позабалансових зобов'язань та збільшення статутного капіталу.

З вище приведених показників, можна зробити висновок, що:

а) сукупний кредитний ризик, притаманний кредитним операціям, є помірним, якість управління кредитним ризиком потребує вдосконалення. Виходячи з тенденцій 2017 року, щодо змін на ринку нерухомості в Україні, ми не можемо стверджувати, що існуючі резерви під кредитні ризики за

кредитами, забезпеченими нерухомим майном, будуть достатніми для покриття можливих збитків за цими кредитними операціями в подальшому.

б) аналіз інформації стосовно кредитних операцій, в цілому, адекватно відображає структуру кредитного портфеля банку.

АТ КБ «Приватбанк» розпочав свою діяльність на основі отриманої Ліцензії Національного банку України № 22 від 04.12.2001 р. на право діяльності як комерційного банку на фінансовому ринку України. Необхідно наголосити, що ПАТ КБ «Приватбанк» двічі, у 2014 р. та 2016 р. міжнародними експертами з фінансового ринку провідного журналу «The Banker», який входить до групи «The Financial Times», визначався як «Банк року» серед фінансово-кредитних організацій з 149 країн серед 540 банків всього світу [29]. При визначенні переможця оцінюється діяльність банку за якісними та кількісними показниками такими як: якість активів, прибутковість, фінансова стійкість, залучення капіталу, впровадження в діяльність банку інноваційних технологій і/або продуктів, угоди M&A, а також адаптування банку до змін середовища функціонування. При обранні ПАТ КБ «Приватбанк» переможцем у 2016 р. було враховано адаптування банку до економічної нестабільності України, а також програми банку щодо стимулювання економічного розвитку країни та підвищення зайнятості населення за рахунок розвитку малого бізнесу шляхом впровадження програми компенсації відсотків для малого бізнесу за рахунок місцевих бюджетів, а також впровадження навчання, консультаційної та інформаційної підтримки малого та середнього бізнесу тощо. Проаналізуємо показники кредитного портфелю ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2016 рр. Кредити та аванси, що надавав ПАТ КБ «Приватбанк» своїм клієнтам можна зазначити, що сума кредитів та авансів виданих ПАТ КБ «Приватбанк» своїм клієнтам зросла на 33509 млн. грн. і у 2016 р. становила 195339 млн. грн. Зростання спостерігалось за всіма показниками окрім споживчих кредитів фізичним особам, сума яких зменшилась майже у 2 рази і у 2016 р. становила 91 млн. грн. проти 174 млн. грн. у 2015 р.

Станом на початок 2016 року по знецінених кредитах та авансах клієнтам був нарахований процентний дохід у сумі 8404 млн. грн., на 1.01.2015 року ця сума становила 3122 млн. грн. Резерв на знецінення протягом 2015 року відрізняється від суми, облікованої у прибутку чи збитку за період, внаслідок відшкодування 1321 млн. грн., попередньо списаних як безнадійні, включаючи відшкодування 783 млн. грн., 188 млн. грн. та 122 млн. грн. за кредитами юридичним особам, іпотечними кредитами та кредитами підприємствам малого та середнього бізнесу відповідно. Сума відшкодування була кредитована безпосередньо на рядок «резерви» у складі прибутку чи збитку за відповідний період.

АТ КБ «Приватбанк» застосував методику розрахунку резервів щодо кредитного портфелю відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [30]. Також він створює резерви для покриття збитків від кредитів, що мають статус знецінених кредитів. Відповідно до політики АТ КБ «Приватбанк» кожен окремо розглянутий наданий кредит відноситься до категорії не знецінених та не прострочених кредитів, поки не буде отримане об'єктивне свідчення про те, що кредит є знеціненим. Прострочені, але не знецінені кредити – це кредити, які забезпечені заставою, вартість застави яких покриває прострочені процентні платежі та виплати основної суми самого кредиту. Кредити за кредитною карткою та споживчі кредити, визначаються як знеціненні після того як вони стають простроченими понад 90 днів.

Станом на 01.07.2017 р. обсяг кредитів пов'язаним з попередніми власниками банку особам становить 190 млрд грн або 97% всього кредитного портфелю юридичних осіб. Більша частина цих кредитів видана сумнівним з точки зору фінансової спроможності організаціям під неприпустимо низькі відсотки.

Всього були прокредитовані 223 пов'язані позичальники, загальна заборгованість яких становить 198,4 млрд грн, включаючи 8,4 млрд грн знецінених відсотків, які також підлягають поверненню.

Серйозним ударом по фінансовому стану банку стала проведена в жовтні-листопаді 2016 року трансформація кредитного портфеля. Майже всі нові позичальники не вели активної господарської діяльності, були створені менше ніж рік тому і мали негативний фінансовий стан. Кредити таким компаніям видавалися на суму кілька мільярдів гривень під ставку 10,5% річних, у той час як реальна ставка, встановлена кредитним комітетом банку, становила 34%.

Всього в кінці 2016 року «надльотні» кредити були видані 36 компаніям. Отримані кошти були спрямовані на погашення боргу і відсотків компаній, пов'язаних з попередніми акціонерами банку. Фактично кредитний портфель на 132,8 млрд грн був переведений з працюючих платоспроможних організацій на структури, що не мали у своєму розпорядженні коштів або ліквідних активів, щоб забезпечити погашення своїх зобов'язань перед банком.

Забезпеченням під видачу кредитів, як правило, були неліквідні або нефункціонуючі об'єкти з сильно завищеною оціночною вартістю. 78% заставного майна передано на баланс банку з порушенням чинних правил. Майнові комплекси передавалися в неповному обсязі, що істотно знизило їх оціночну вартість.

Всі 36 кредитних договорів були підписані колишнім головою правління та членами правління банку з перевищенням повноважень. Позичальники не пройшли перевірку на платоспроможність, банком не були сформовані резерви під видані кредити, а у НБУ надсилалася недостовірна інформація щодо кредитних ризиків.

Результати трансформації кредитного портфеля пов'язаних осіб:

- більша частина нових позичальників – це новостворені компанії з неплатоспроможним фінансовим становищем;
- відсутність ліквідного забезпечення за більшістю кредитів;
- виведення коштів реально працюючих компаній з банку;

- кредити видавалися на неринкових умовах – під низьку відсоткову ставку, що не перевищує 11% річних;
- більша частина кредитів не обслуговуються позичальниками або обслуговуються незадовільно;
- при видачі кредитів були грубо порушені норми законодавства.

Погіршення кредитного портфеля призвело до зростання заборгованості перед банком до 198,4 млрд грн, прострочені відсотки зросли до 7,1 млрд грн, а оплата відсотків за кредитами знизилася до 228 млн грн або в 2 рази.

Для прискорення повернення проблемних боргів банком було подано звернення в Генпрокуратуру, відкрито справу за статтею 218 і 220 – доведення банку до банкрутства.

2.3. Аналіз механізму державного регулювання фінансового ринку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»

Державне регулювання діяльності у банківському секторі являє собою вплив на діяльність банків уповноважених органів, які контролюють нормативне регулювання основної діяльності банків, забезпечують можливості їх стабільного функціонування і реалізують безпосереднє регулювання в цій сфері.

Головною метою банківського регулювання і нагляду є безперебійне і надійне функціонування банківської системи, безпека та стабільність, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Основними завданнями банківського регулювання та нагляду, які витікають із головної мети, є:

- забезпечення стабільності та надійності банківської системи з метою економічного зростання країни;
- захист інтересів вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління банками та шахрайства;
- створення конкурентного середовища у банківському секторі, яке сприяє зниженню процентних ставок за позичками, збільшенню процентних ставок за депозитами, розширенню банківських послуг, запровадженню нових банківських технологій;
- забезпечення відкритості (прозорості) політики і діяльності банківського сектора в цілому і кожного банку зокрема;
- підтримка необхідного рівня стандартизації і професіоналізму в банківському секторі, забезпечення ефективної діяльності банків і запровадження технологічних нововведень в інтересах споживачів банківських послуг;
- додержання стійких темпів економічного зростання та підтримка економічної політики Кабінету Міністрів України.

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції НБУ має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

Для реалізації основної функції Національний банк виконує такі функції:

- відповідно до розроблених Радою НБУ Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить таку політику в країні;
- монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує її обіг;
- виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;
- встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;

- організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;
- визначає систему, порядок і форми платежів, у тому числі між банками;
- визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює, координує та контролює створення електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації;
- здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;
- здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках, веде:
  - Державний реєстр банків;
  - реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків;
  - офіційний реєстр ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем;
  - здійснює сертифікацію тимчасових адміністраторів і ліквідаторів банку;
  - складає платіжний баланс, здійснює його аналіз і прогнозування;
  - представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;
  - здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій;

- забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів і здійснення операцій з ними та банківськими металами;
- аналізує стан грошово-кредитних, фінансових, цінових і валютних відносин;
- організує інкасацію та перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видає ліцензії на право інкасації їх;
- реалізує державну політику з питань захисту державних секретів у системі НБУ;
- бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;
- визначає особливості функціонування банківської системи України в разі введення воєнного стану чи особливого періоду, здійснює мобілізаційну підготовку системи НБУ;
- вносить у встановленому порядку пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань, спрямованих на виконання функцій НБУ;
- здійснює методологічне забезпечення з питань зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, що становить банківську таємницю;
- здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом.
- НБУ відповідно до визначеного ним порядку, з метою захисту інтересів вкладників і кредиторів та забезпечення фінансової надійності банків встановлює для них обов'язкові економічні нормативи — показники, дотримання яких є обов'язковим для банків. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим і валютним ризиком.

Національний банк визначає розміри, порядок формування та використання резервів банків для покриття можливих втрат за кредитами, резервів для покриття валютних, відсоткових та інших ризиків банків.

Резерви для покриття можливих фінансових ризиків, а також Фонду гарантування вкладів громадян створюються за рахунок доходу до оподаткування відповідно до законодавства України.

Національний банк для забезпечення виконання покладених на нього функцій здійснює такі операції:

- надає кредити банкам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування Національного банку та в порядку, визначеному НБУ;
- здійснює дисконтні операції з векселями і чеками в порядку, визначеному Національним банком;
- купує та продає на вторинному ринку цінні папери у порядку, передбаченому законодавством України;
- відкриває власні кореспондентські та металеві рахунки у закордонних банках і веде рахунки банків-кореспондентів;
- купує та продає валютні цінності з метою монетарного регулювання;
- зберігає банківські метали, а також купує та продає банківські метали, дорогоцінні метали та камені та інші коштовності, пам'ятні та інвестиційні монети з дорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках без квотування і ліцензування;
- розміщує золотовалютні резерви самостійно або через банки, уповноважені ним на ведення валютних операцій, виконує операції з золотовалютними резервами України з банками, рейтинг яких за класифікацією міжнародних рейтингових агентств відповідає вимогам до першокласних банків, не нижче категорії А;
- здійснює діяльність, пов'язану з розвідкою, видобутком, виробництвом та використанням дорогоцінних металів з метою поповнення золотовалютних резервів, виготовлення банківських металів;
- приймає на зберігання та в управління державні цінні папери й інші цінності;
- видає гарантії і поруки, відповідно до положення, затвердженого Радою Національного банку;

- веде рахунок Державного казначейства України без оплати і нарахування відсотків;
- виконує операції по обслуговуванню державного боргу, пов'язані із розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними;
- веде особові рахунки працівників Національного банку;
- веде рахунки міжнародних організацій, а також має право брати участь у формуванні капіталу і діяльності міжнародних організацій відповідно до міжнародних договорів, учасницею яких є Україна і відповідно до угод між НБУ та іноземними центральними банками;
- здійснює безспірне стягнення коштів з рахунків своїх клієнтів відповідно до законодавства України, в тому числі за рішенням суду.

Національний банк має право здійснювати й інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій, а також встановлювати плату за надані ним відповідно до закону послуги (здійснені операції).

Управління діяльністю Національного банку здійснює Правління НБУ, яке також приймає рішення щодо банківського регулювання та нагляду.

Національний банк зобов'язаний вживати заходів щодо недопущення формування у суспільстві негативних очікувань стосовно рівня інфляції, валютного курсу та стану банківської системи, оперативно реагувати на неправдиву інформацію про ситуацію на грошовому, кредитному і валютному сегментах ринку фінансових послуг, яка може дестабілізувати ситуацію на ринку банківських послуг, негативно вплинути на інтереси клієнтів банків і послабити рівень довіри населення до банківської системи України.

Розглянемо механізм державного регулювання конкретно на прикладі АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Національний банк, як один з методів регулювання банківської діяльності встановлює норму відсоткових ставок для банку.

Таблиця 2.9

Відсоткові ставки по депозитам «ПриватБанку» з 05.12.2018 р.

Депозит	Срок, міс.	Ставки, % річних		
		гривня	доллар	євро
Стандарт	18 і 24	10	-	-
	9 – 12	13	3	1,25
	6 – 8	14,5	2,75	1,25
	3 – 5	13,75	2,5	1
	1 і 2	8,75	1	-
Джуніор	12	16,5	3	1,25
Приват-вклад	12	7	1	0,5
«Стандарт безподатковий»	12	12,5	-	-
	6	14	-	-
	3	13,2	-	-
	1	8,5	-	-
«Скарбничка»	12	11	-	-

Показники залучення вкладів з 01.01.2014 по 01.01.2018 року.

Приватбанк займає 9 місце серед 50 банків за динамікою депозитного портфеля з коефіцієнтом 47.9 зі 100 можливих.

Банк є лідером на ринку України за приростом гривневих коштів фізичних осіб протягом кризи – плюс 5.3 млрд. грн. або 8.75 %. Протягом 2017 року Приватбанк почав відновлювати довіру вкладників збільшивши обсяг залучених депозитів до 49.0 млрд. грн. Загальна кількість залучених коштів на 01.10.2018 року становила 103.2 млрд. грн.

По строкових депозитах в іноземній валюті Приватбанк став абсолютним аутсайдером на ринку, втративши протягом кризи 2.56 млрд. дол. США коштів фізичних осіб (-47.5 %). Тенденція зменшення вкладів в доларах США та євро продовжилась і протягом 2018 року.

Показники станом на 01.10.2018 р.

Всього залучено коштів клієнтів: 226.7 млрд. грн. в еквіваленті – 1 місце в Україні, в т.ч.

- гривневі кошти фізичних осіб – 103.2 млрд. грн. – 1 місце;
- валютні кошти фізичних осіб – 2.7 млрд. дол. США в еквіваленті – 1 місце;
- кошти юридичних осіб – 46.0 млрд. грн. в еквіваленті – 4 місце.

Окрім депозитної діяльності «ПриватБанк» також займається кредитами на авто.

Таблиця 2.10

Ставки по кредиту на авто «ПриватБанку» станом на 5.12.2018 р.

Назва	Нове авто	Авто з пробігом	Електромобіль
Ставка, % міс.	18	23,5	23,5

Окрім кредитами на авто ПриватБанк пропонує іпотечне кредитування, відсоткова ставка по якому також регулюється НБУ. На купівлю житла на вторинному ринку строком до 20 років з мінімальним авансом 25 %. Головною перевагою є фіксована процентна ставка на весь строк кредиту.

Таблиця 2.11

Ставки по іпотеці станом на 5.12.2018 р.

Назва	Первинний ринок	Вторинний ринок	Нерухомість банку
Ставка, % міс.	17,9	19,9	14,32

Структура боргу Приватбанку перед НБУ на 01.07.2017 року залишається сформованою до націоналізації і складає 12,719 млрд. грн. Тобто нових кредитів від НБУ в 2017 році Приватбанк не залучав (короткотермінові кошти підтримки ліквідності у грудні повернуті до початку 2017 року)», - підкреслювала прес-служба банку.

Станом на кінець липня НБУ монетизував держоблігації, які були внесені в статутний капітал банку, на 27,2 млрд грн.

Ліквідність банку на сьогодні дозволяє виконувати зобов'язання перед клієнтами та проведення активних операцій.

Наразі не стоїть на порядку денному питання монетизації ОВДП, проте така можливість у банка є на суму до 15,8 млрд грн.

Належний портфель державних цінних паперів та доходи від активних операцій забезпечують грошовий потік для покриття процентних виплат.

Також політикою банку на разі є робота по здешевленню вартості запозичених коштів за усіма видами валют запозичення.

Зауважимо, що АТ КБ “ПРИВАТБАНК” став другим банком України, що зможе здійснювати операції з запасами готівки Національного банку за дозволами останнього, а також забезпечуватиме банки регіону готівкою та прийматиме від них надлишки. Про це йдеться у рішенні правління Національного банку України № 460-рш від 19 липня 2017 року.

Таким чином, Національний банк продовжує делегувати частину функцій, які він сьогодні виконує в регіонах, іншим учасникам ринку – банкам, в рамках реалізації Концепції організації готівкового обігу в Україні, затвердженої рішенням Правління НБУ № 207-рш від 11 серпня 2016 р. Це дозволить поступово перейти від частково контрольованої моделі організації готівкового обігу, що наразі існує в Україні, на делеговану модель.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

3.1. Зарубіжний досвід державного регулювання фінансового ринку

Структура державних органів, що регулюють фінансовий ринок, залежить від моделі ринку, що прийнята в тій чи іншій країні (банківської, небанківської), та рівня централізації управління в країні (у країнах з федеративним устроєм частину повноважень передана територіям: у США — штатам, у Німеччині — землям). Розглянемо організацію регулювання фінансового ринку у США та в ЄС, адже вони характеризуються найбільш розвиненими фінансовими ринками.

На початку 2011 р. керівництво ЄС нарешті запровадило в життя реформу системи фінансового нагляду, наростки якої зародилися майже десятиліття тому, коли виникла необхідність в уніфікації правил роботи на ринку й посиленні координації між окремими національними органами влади на фінансовому ринку. Глобальна фінансово-економічна криза підштовхнула очільників ЄС до активних дій, тож 1 січня 2011 р. запрацювали чотири нові панєвропейські регуляторні органи: три нові наднаціональні регулятори:

- Європейське управління з цінних паперів та ринків (European Securities and Markets Authority, ESMA) зі штаб-квартирою в Парижі;

- Європейська організація зі страхування та пенсійного забезпечення (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA), розташована у Франкфурті;

- Європейське банківське управління (European Banking Authority, ЕВА), розташоване у Лондоні, а також: консультативно-аналітичний орган — Європейська рада з фінансових ризиків (European Systemic Risk Board, ESRB).

У сукупності ці органи нині становлять Європейську систему фінансового нагляду.

Нові наднаціональні регулятори ЕВА, ЕІОРА та ESMA створено з метою зменшення розбіжностей серед регуляторів відповідних сегментів фінансового ринку в країнах ЄС. Ключовими завданнями Європейської ради з фінансових ризиків є моніторинг стану фінансової системи ЄС, розроблення рекомендацій для національних регуляторів щодо подолання негативних наслідків кризи, а також координація діяльності нових органів регулювання та нагляду на рівні окремих фінансових ринків.

Європейське управління з цінних паперів та ринків (ESMA) фактично є правонаступником Комітету європейських регуляторів цінних паперів (CERS), але спектр його функцій і повноважень доповнений новими положеннями, серед яких ключовими є:

- можливість створювати проекти технічних стандартів, які є юридично обов'язковими для країн — членів ЄС;
- можливість запуску прискореної процедури застосування законодавства ЄС;
- нові повноваження у подоланні розбіжностей між національними органами;
- участь в роботі місцевих наглядових органів та здійснення інспекцій на місцях, можливість входити до адміністративних структур наглядових органів, міжнародних організацій та урядів країн;
- моніторинг системних ризиків транскордонних фінансових установ;
- додаткові обов'язки із захисту прав споживачів (у тому числі можливість забороняти обіг певних фінансових продуктів на період до трьох місяців);
- нагляд за діяльністю кредитних рейтингових агентств. ESMA має штаб-квартиру в Парижі, на відміну від свого попередника — Комітету європейських регуляторів цінних паперів, який не мав постійної прописки й

розташовувався в офісі того національного регулятора цінних паперів, представник якого на той момент очолював Комітет.

Голова ESMA обирається на п'ять років, із правом продовження цього терміну один раз. За правилами ESMA, кандидата на посаду його голови висуває Наглядова рада цього Управління, а затверджує його кандидатуру Європарламент.

Організаційна структура ESMA має дві основні керівні одиниці — Наглядову раду та Правління. Наглядова рада складається з голів національних регуляторів ринку цінних паперів ЄС, яких на даний момент 27, а також з представників Європейського банківського управління, Європейської організації зі страхування та пенсійного забезпечення та Європейської ради з фінансових ризиків. Наглядова рада має збиратися як мінімум двічі на рік. Її роль полягає у прийнятті ключових стратегічних рішень щодо діяльності Управління, нагляду за дотриманням національними регуляторами законодавства ЄС, інтерпретації законодавства, у затвердженні проектів технічних стандартів, керівних принципів, а також бюджету ESMA. Кожен член Наглядової ради має один голос і всі рішення приймаються простою більшістю голосів.

Загальне керівництво роботою ESMA здійснює його голова, який відповідає за організацію роботи Наглядової ради та Правління ESMA. І хоча за ідеєю свого створення ESMA є незалежним органом, який працює суто в інтересах Євросоюзу загалом, проте він є повністю підзвітним вищим органами ЄС — Європарламенту, Єврокомісії та Європейській Раді. Звітувати перед ними про роботу ESMA має його голова.

Основним джерелом фінансування діяльності ESMA є внески з фондів усіх національних регуляторів країн ЄС, які входять до Наглядової ради, а також кошти з бюджету ЄС.

Важливо, що ESMA має постійно співпрацювати з іншими учасниками Європейської системи фінансового нагляду, щоб регулювання європейського ринку трьома регуляторами не відбувалося, як у відомій байці Крилова.

Зокрема, з числа членів всіх трьох регуляторів фінансового ринку ЄС сформовано Об'єднаний комітет. Цей Комітет має збиратись як мінімум раз на два місяці і виробляти скоординовану програму дій та спільну позицію щодо регулювання діяльності фінансових конгломератів.

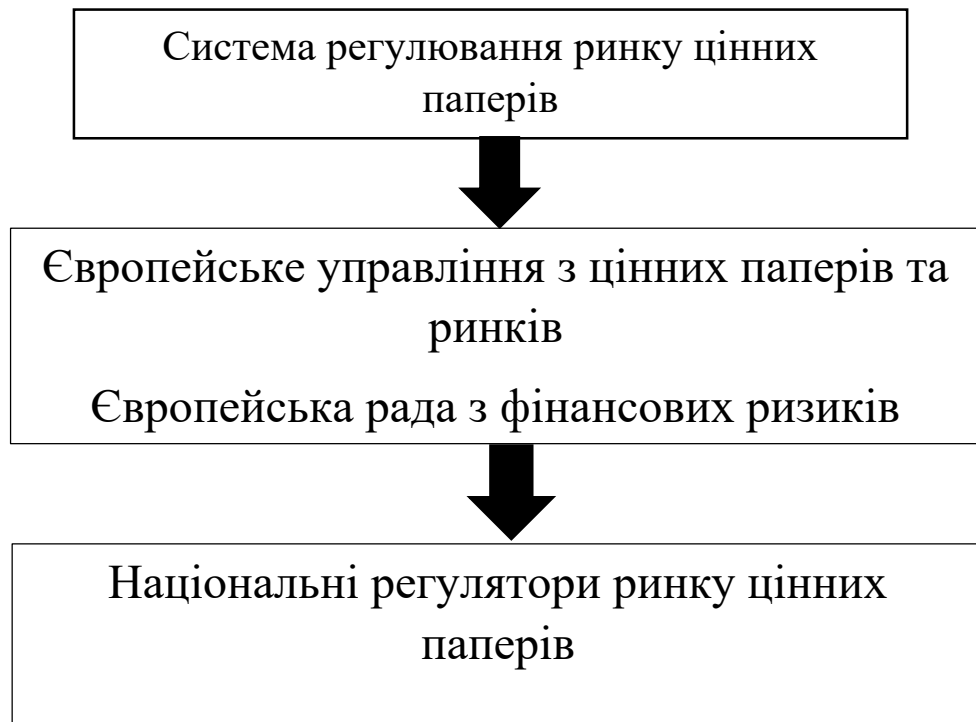

Рис. 3.1. Рівні системи регулювання ринку цінних паперів у ЄС

Таким чином, система регулювання ринку цінних паперів у ЄС складається з двох рівнів: на нижньому перебувають національні регулятори ринку цінних паперів, на верхньому — Європейське управління з цінних паперів та ринків як панєвропейський регулятор, а також Європейська рада з фінансових ризиків як консультативний орган.

Що стосується системи регулювання банківської діяльності в ЄС, то вона структурно складніша, хоча також є дворівневою: на нижньому рівні працюють національні наглядові органи за банками, які представлені центральними банками чи іншими регуляторами банківського сектору, на верхньому — Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) та Європейське банківське управління (ЕВА).

Рис. 3.2. Рівні системи регулювання банківської діяльності у ЄС

ЄЦБ та центральні банки 27 країн-членів ЄС разом формують Європейську систему центральних банків (ESCB).

ESCB виконує покладене на неї завдання забезпечення фінансової стабільності трьома способами. По-перше, ESCB здійснює моніторинг та оцінювання фінансової стабільності в межах усього ЄС. Ця діяльність доповнює й підтримує відповідну діяльність на національному рівні, що здійснюється національними центральними банками та наглядовими органами в окремих країнах.

По-друге, ЄСЦБ дає рекомендації щодо розроблення та перегляду регуляторних і наглядових вимог до фінансових установ. Більшість з таких рекомендацій надаються шляхом участі Європейського Центрального Банку у відповідних міжнародних та європейських регуляторних і наглядових органах, якими є Базельський комітет з банківського нагляду, Європейський банківський комітет (European Banking Committee) та Комітет Європейських Банківських Наглядових Органів (Committee of European Banking Supervisors).

По-третє, ЄЦБ сприяє співпраці між центральними банками та наглядовими органами з питань, що становлять взаємний інтерес (наприклад,

нагляд за платіжною системою, забезпечення фінансової стабільності). Ці заходи проводять за сприяння Комітету банківського нагляду — одного з комітетів Європейської системи центральних банків, який об'єднує експертів з центральних банків і наглядових органів країн — членів ЄС.

У вересні 2012 р. Єврокомісією було висунуто пропозицію продовжити реформу системи регулювання фінансового ринку, наділивши Європейський Центральний Банк функціями з нагляду за банками в ЄС. Внесені Єврокомісією пропозиції мають змінити нинішню ситуацію, наділивши ЄЦБ не лише монетарними функціями, а й надавши йому можливість впливати на окремі європейські банки. Зокрема, на базі ЄЦБ створюється єдиний наглядовий механізм (single supervisory mechanism, SSM), під контроль якого спочатку перейдуть всі найбільші банки Єврозони, а згодом — усі банки блоку.

Той факт, що Європейський центробанк матиме владу над усіма банками, має два важливі наслідки. По-перше, національні органи зобов'язані діяти відповідно до керівних принципів і правил здійснення нагляду, які будуть затверджені в ЄЦБ. По-друге, ЄЦБ зможе безпосередньо впливати на окремі банки чи навіть групи банків, відповідальні за створення фінансової нестабільності, оминаючи національні наглядові органи. Європейське банківське управління (ЕВА) як загальноєвропейський орган банківської влади й надалі повноцінно працюватиме як орган з розроблення технічних стандартів і підзаконних актів, які потім мають бути імplementовані в усіх країнах — членах ЄС. ЕВА також збереже свою роль органу, відповідального за забезпечення того, щоби європейське законодавство однаковою мірою застосовувалося в усіх країнах-членах усіма наглядовими органами.

3.2. Напрями впровадження сучасних засад механізму державного регулювання фінансового ринку в Україні

Зазначимо, що для України, як і для більшості країн, характерна система регулювання фінансового посередництва, яка включає безпосередньо органи регулювання та саморегульовані організації, які мають захищати інтереси фінансових посередників та споживачів фінансових послуг [50]. Зазвичай такий підхід характерний для регулювання такого основного сектору фінансового ринку як ринок цінних паперів. В Україні функції державного регулювання ринку цінних паперів розподілені між різними міністерствами та відомствами. Водночас центральним органом державної виконавчої влади, що забезпечує реалізацію єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні є Національна комісія з ЦП та фондового ринку (НКЦПФР). Вона та інші державні органи регулювання діяльності фондового ринку можуть делегувати свої повноваження саморегулювним організаціям (СРО), які є добровільним об'єднанням професійних учасників ринку та створені з метою захисту інтересів своїх членів, власників цінних паперів та інших учасників ринку. Це свідчить про використання державою елементів ринкового механізму саморегулювання. Водночас роль цих інститутів в Україні ще досить обмежена, що свідчить про їх слабкий розвиток і недостатній регулятивний вплив. Враховуючи сучасні тенденції на вітчизняному фінансовому ринку та глобалізаційні процеси в економіці вважаємо, що з метою подальшого розвитку і підвищення ефективності функціонування фінансового ринку механізм його державного регулювання потребує вдосконалення.

В описанні механізму впровадження будемо спиратись на думку досвідчених фахівців.

У науковій економічній літературі розглядають такі варіанти подальшого реформування державного регулювання:

- а) подальша розбудова існуючих регуляторів;
- б) запровадження діяльності двох окремих органів регулювання;
- в) створення окремого мегарегулятора;
- г) створення мегарегулятора на основі НБУ.

Ідея мегарегулятора зародилася в Сінгапурі, а згодом поширилася серед скандинавських країн. Ця модель організації фінансових ринків досить поширена, проте не домінуюча. Мегарегулятори функціонують у більше ніж 40 країнах світу, — як у розвинених, так і тих, що розвиваються. Ця система регулювання апробована такими країнами, як Велика Британія, Китай, Казахстан, Польща, Франція, Австрія, Угорщина, Норвегія, Швеція та ін. Згідно з останніми дослідженнями, в світі більше 40 країн використовують єдиний орган державного регулювання фінансових ринків [5]. У світі існують різні моделі мегарегулятора фінансових ринків. Так, найбільш передовою вважається модель мегарегулятора британської системи (FSA), в якій поступово були об'єднані функції нагляду і контролю за інвестиційними, банківськими, іпотечними і страховими послугами. У Франції банківський нагляд і нагляд над небанківськими фінансовими організаціями розділено між Банком Франції і спеціально створеним кілька років тому регулятором, який контролює і регулює небанківський сектор фінансового ринку (AMF), в Німеччині модель регулювання нагадує французьку, проте в сферу регулятора потрапляють і банки. Особливістю французького мегарегулятора є участь учасників ринку у формуванні головного органу управління AMF — ради директорів [26].

На думку Сьомченкова О. А., перші два варіанти потребують чіткого розмежування повноважень між регуляторами через прийняття нормативно-правових актів, якими закріпити їх самостійність в економічному та операційному аспектах, та відповідальність за їх діяльність у фінансовій сфері. Автор наголошує, що дана модель не зможе постійно ефективно функціонувати, так як високо розвинений фінансовий ринок потребує єдиного органу регулювання та уніфікованого підходу у надгляді за фінансовими

установами [18]. Більшість авторів вважає, що найоптимальнішим варіантом розвитку механізму державного регулювання фінансової сфери є створення окремого мегарегулятора. До переваг такої моделі відносять: закріплення відповідальності за регуляторну діяльність за одним державним органом, однаковий (уніфікований) підхід в нагляді та регулюванні всіх учасників ринку, спрощення та зменшення обсягів їх звітності, єдина інформаційна база даних фінансових установ тощо.

Мегарегулятора трактують і як модель інтегрованого нагляду за фінансовим сектором, і як спеціалізований державний орган, який має повноваження регулювати не менше як дві з трьох категорій фінансових посередників (банки і страхові компанії; банки та інвестиційні компанії; інвестиційні та страхові компанії тощо) [36].

І. А. Канцір та інші вчені пояснюють доцільність впровадження мегарегулятора з позиції державного регулювання такими чинниками:

- відсутність ефективної кооперації між різними регуляторами;
- висока залежність від урядових чиновників, недостатнє фінансування і брак професійних кадрів;
- можливість прояву синергетичного ефекту і усунення наявних дублюючих функцій;
- можливість економії на масштабах; — консолідація людського капіталу, яка дозволить підвищити ефективність регулятора в кризових ситуаціях [44].

В Україні моделі створення мегарегулятора із підпорядкуванням виконавчій гілці влади (або КМУ, або Міністерству фінансів) та виокремлення банківського пруденційного нагляду із сфери контролю НБУ з наступною його передачею новоствореному органу — мегарегулятору фінансового ринку, активно обговорюються як в економічній літературі, так і в урядових колах [38].

Однак заходи зі створення мегарегулятора залишилися нереалізованими. В Україні перші спроби створення мегарегулятора

фінансових ринків були закладені в програму КМУ під назвою «На зустріч людям» на 2005–2010 р.р., одним із пунктів якої було об'єднання двох комісій: Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [33].

Сьогодні, на думку С. М. Лобозинської, зважаючи на скрутне становище фінансового ринку України, варто ще раз переглянути питання доцільності створення в Україні в сучасних умовах мегарегулятора фінансового ринку та окреслити шляхи його вдосконалення [37].

Створення окремого мегарегулятора слід здійснювати поступово. На першому етапі необхідно створити наглядову раду, яка об'єднуватиме керівників різних органів державного регулювання фінансового ринку. На основі даної ради буде налагоджена співпраця даних органів. Наступним кроком має стати об'єднання регуляторного механізму. Ще до початку функціонування мегарегулятора наглядовою радою має бути утворена інформаційна база даних про всіх учасників фінансового ринку. Головним кроком має стати підготовка нормативно-правової бази для діяльності мегарегулятора. На завершальній стадії формування даної установи слід передати йому повноваження НКЦПФР та Нацфінпослуг. Аби зберегти досвід роботи та висококваліфікований персонал цих державних органів, їх можна передати у вигляді департаментів до структури Національного банку України. Такої ж думки притримується Сьомченков О. А., вважаючи, що такий мегарегулятор доцільно побудувати на основі центрального банку. Перш за все слід зазначити, що сьогодні НБУ вже відіграє ключову роль у стабільності фінансової системи, тому його значення в створенні такого органу є дуже важливим [29].

На думку фахівців, створення мегарегулятора здатне створити в Україні потужний центр регулювання ринків фінансових послуг, позбутися конфлікту інтересів всередині Національного банку України та вивести країну на новий рівень державного регулювання ринків [18]. Крім того, створення

мегарегулятора відповідатиме євроінтеграційним прагненням України. Світова практика організаційної побудови єдиного регулятора фінансового ринку передбачає створення в його межах різних підрозділів, функціональне призначення яких відповідає попередньому призначенню регуляторів, що увійшли до складу мегарегулятора. Єдина суттєва різниця полягає у тому, що над цими підрозділами існує вищий орган управління, який визначає стратегічні завдання регулювання для кожного сектора і координує їх взаємодію.

Об'єднання секторальних регуляторів привело б до усунення дублювальних функцій органів регулювання, економії державних ресурсів на їх утримання шляхом поетапного переходу до фінансування мегарегулятора учасниками ринку.

Крім того, реформування регулювання та нагляду на фінансовому ринку України повинне здійснюватися за чотирма основними напрямками:

- по-перше, шляхом уніфікації норм і правил державного регулювання на фінансовому ринку з поступовою концентрацією регуляторних функцій в одному державному органі;

- по-друге, відокремлення наглядових функцій від регуляторних та впровадження системи пруденційного нагляду в усіх основних сегментах фінансового ринку;

- по-третє, підвищенням ролі саморегулювних організацій професійних учасників і встановленням їх більш тісного зв'язку регуляторними органами;

- по-четверте, суттєвим поліпшенням фінансування державних регуляторів, у тому числі з ринкових джерел [6]. Водночас сьогодні для подальшого розвитку фінансового ринку та досягнення ним європейських стандартів важливим є збереження функціональних органів, які відповідають за конкретні сегменти і галузі фінансового ринку (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Державна служба

моніторингу, НБУ), оскільки нинішніх умов це сприяє належному регулюванню та цільовим діям щодо розвитку відповідних фінансових інститутів: банків, страхових та інвестиційних компаній, інститутів пенсійного забезпечення.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

ВСТУП

В дипломній роботі розглядається тема механізм державного регулювання фінансового ринку України, на прикладі «ПриватБанку».

Головними елементами робочого місця економіста на АТ «ПриватБанк» є стіл, крісло, персональний комп'ютер, документація та периферія у вигляді МФУ, клавіатури та комп'ютерної миші. Основним робочим положенням є положення сидячи. Робоча поза сидячи викликає мінімальне стомлення економіста.

Створення сприятливих умов праці має велике значення, як для полегшення праці, так і для підвищення його привабливості, що позитивно впливає на продуктивність праці.

Робота з комп'ютером характеризується значною розумовою напругою і нервово-емоційним навантаженням економіста, високою напруженістю зорової роботи і досить великим навантаженням на м'язи рук при роботі з клавіатурою. Велике значення має раціональна конструкція і розташування елементів робочого місця, що важливо для підтримки оптимальної робочої пози економіста.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Потенційними небезпеками при проведенні робіт в офісі є:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електорообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні

електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;

- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з РК дисплеєм, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;
- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;
- негативний вплив на здоров'я працюючого через понаднормові години та добровільний трудовоголізм, що призводить до погіршення концентрації робочого процесу, неуважності, погіршення соціальних та особистих стосунків працівника, трудовоголізм може навіть стати причиною ранньої смерті.
- злочинні дії третіх осіб та постійне моральне напруження працівників, може зашкоджувати життю та психічному стану працюючих.
- вірогідність зараження різноманітними інфекціями та хворобами, у зв'язку з недостатнім дотриманням гігієни роботи та великим потоком людей, що проходять через відділення.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до І класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж 6,0 м², а об'єм не менше ніж 20,0 м³).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

З метою запобігання погіршення концентрації робочого процесу, неуважності, погіршення соціальних та особистих стосунків працівника у зв'язку з тривалим безперервним робочим станом необхідно правильно планувати свій робочий час, нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень (глава IV, стаття 50, КЗпП України) також для працівників установлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. При п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності, які затверджує власник або уповноважений ним орган за погодженням з виборним органом первинної

профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації з додержанням установленної тривалості робочого тижня (статті 50 і 51).

На тих підприємствах, в установах, організаціях, де за характером виробництва та умовами роботи запровадження п'ятиденного робочого тижня є недоцільним, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем. При шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин, 6 годин при тижневій нормі 36 годин і 4 годин при тижневій нормі 24 години.

П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється власником або уповноваженим ним органом спільно з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) з урахуванням специфіки роботи, думки трудового колективу і за погодженням з місцевою Радою народних депутатів (глава IV, стаття 52, КЗпП України). Не братися за ту роботу яку неможливо вчасно виконати та зайву роботу яку неможливо виконати взагалі через не гарну кваліфікацію працівника.

Основні заходи по запобіганню травматизму передбачені: в системі нормативно-технічної документації з безпеки праці; в організації навчання і забезпечення працюючих самими сучасними безпечними засобами праці; Організаційні заходи, які сприяють запобіганню травматизму: якісне проведення інструктажу та навчання робітників, залучення їх до роботи за спеціальністю, здійснення постійного керівництва та нагляду за роботою; організація раціонального режиму праці і відпочинку;

Технічні заходи: раціональне розташування приладів; створення безпечного технологічного і допоміжного обладнання; якісні матеріали з яких зроблені прилади.

Психосоціальні ризики та стрес на робочому місці є одними з найскладніших питань у сфері охорони праці та здоров'я, актуальність яких загальноновизнана для всіх країн, професій та працівників . Стрес – фізична та емоційна реакція організму, яка виникає тоді, коли посадові обов'язки не

відповідають здібностям, ресурсам і потребам працівника. Стрес на робочому місці не є виключно негативним явищем, проте надмірності (сильний, тривалий, регулярний) неприпустимі.

За офіційними даними EU-OSHA половини працівників у ЄС працюють в умовах стресу, а зростання кількості порушень, пов'язаних зі стресом на робочому місці, зумовлено поширенням гнучких і нестабільних форм зайнятості.

У тривалій перспективі стрес на робочому місці може призвести до виникнення безсоння, емоційного занепокоєння, мігрені, хронічної втоми, депресії, алергії, захворювань опорно-рухового апарату, гіпертонії, виразкової хвороби шлунку, захворювань серцево-судинної системи, серцевого нападу, нещасного випадку та навіть самогубства.

Робоче місце одночасно є значним осередком психосоціальних ризиків і ідеальним місцем для їх усунення. Вчасне розпізнання залежності стану працівника від стресу, який він отримав, може зберегти його життя або як мінімум здоров'я.

Стрес – це виклик не лише працівнику, але й усім, хто причетний до колективної праці. Управління стресом має стати основним пріоритетом як для роботодавців, так і для самих працівників.

Для запобігання стресу працівників роботодавець забезпечує максимальний захист співробітників, працівникам відділення надається пульти екстренного виклику охорони, броньовані двері, для працівників у яких робоче місце по за відділенням видаються додаткові засоби охорони.

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину

та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Для розрахунку штучного освітлення в приміщенні довжиною 10м, шириною 6м, висотою 3,2м, з висотою робочої поверхні 0,8 м, рівнем нормованого значення освітлення 400 лк виконуються наступні розрахунки.

Розрахуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{6}{(3.2 - 0.8) \cdot 1.4} = 2, \text{ шт};$$

Визначимо максимально припустиму відстань між рядами світильників

$L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{6}{2} = 3 \text{ м};$$

Визначимо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{10 \cdot 6}{(3.2 - 0.8) \cdot (10 + 6)} = 1.5;$$

Визначимо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку (52%).

$$\Phi_\Sigma = \frac{400 \cdot 10 \cdot 6 \cdot 1.4 \cdot 1.1}{0.5} = 73\,920, \text{ лм};$$

Визначимо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників,

М.

$$N_{\text{св}}^* = \frac{10 \cdot 6}{3^2} = 7, \text{ шт};$$

Розрахуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{\text{л}}^*$:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{73\,920}{28} = 2\,640, \text{ лм};$$

$$N_{\text{л}}^* = 7 \cdot 4 = 28, \text{ шт};$$

Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{\text{л}}$ і знаходимо коефіцієнт m :

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}; \quad (4.8)$$

де $\Phi_{\text{л}}^*$ – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік стандартної лампи, лм.

$$m = \frac{2\,640}{1150} = 2.3;$$

Визначимо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{св} = 15 * 0.85 = 13, \text{ шт};$$

Визначимо фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{л}$:

$$N_{л} = N_{св} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{св}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_{л} = 16 * 4 = 64;$$

Визначимо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{л} \cdot N_{л} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: $\Phi_{л}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{л}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1150 * 64 * 0.5}{10 * 6 * 1.4 * 1.1} = 398, \text{ лк}.$$

Загальна розрахункова освітленість у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп, E_p дорівнює 398 лк.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4. Заходи з пожежної безпеки

Закон України «Про пожежну безпеку» визначає загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Пожежна безпека – стан об'єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвиток пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей.

Для забезпечення пожежної безпеки в установах проводять пожежну профілактику, яка включає в себе комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки людей, на запобігання пожежі, обмеження її поширення, а також на створення умов для успішного гасіння пожежі.

Для ліквідації пожежі у початковій стадії її розвитку силами персоналу об'єктів застосовуються первинні засоби пожежогасіння. До них відносяться:

вогнегасники, пожежний інвентар (покривала з негорючого теплоізоляційного полотна, ящики з піском, пожежні відра, совкові лопати, лом, сокири тощо), системи автоматичного пожежогасіння.

Первинні засоби пожежогасіння, в залежності від категорії приміщень, можуть розташовуватись як окремо, так і в складі пожежних щитів.

Залежно від агрегатного стану й особливостей горіння різних горючих речовин і матеріалів пожежі за згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» поділяються на відповідні класи.

Площа в офісі фінансового відділу публічного акціонерного товариства «Запорізьке кар'єроуправління» складає 12м в довжину, 6м в ширину та висотою в 2,5м. В приміщенні знаходиться дерев'яна мебель, електронна апаратура, бумажні носії інформації.

Клас пожежі у офісному приміщенні (згідно із ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)») – пожежі твердих речовин, переважно органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням (деревина, пластмаси, папір) визначається як: клас А – пожежі твердих речовин, переважно органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням (деревина, текстиль, папір); клас Е – пожежі, пов'язані з горінням електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В. Категорія приміщення (згідно із вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою» та СНиП 2.09.02-85* «Производственные здания») – визначається як категорія Д.

Відповідно до категорії виробництва з пожежної безпеки і вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги», ступінь вогнестійкості приміщення офіса є Па – це приміщення, де горючі речовини знаходяться у твердому або волокнистому стані без виділення пилу й волокон (тканини, папір, деревина і ін.).

Відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва», шляхи евакуації працівників на випадок пожежі евакуаційні

виходи використовують дверні отвори які ведуть з приміщень безпосередньо назовні, у разі потреби при вимушеній евакуації можуть використовуватися виходи, якими не користуються при звичайному русі (так звані запасні виходи, вікна). Максимальне видалення від найбільш віддаленого робочого місця до найближчого евакуаційного виходу згідно п. 2.29 (табл. 2) СНиП 2.09.02-85* «Производственные здания» складає 15 метрів.

Визначення типу та розрахунок кількості первинних засобів пожежегасіння (згідно із ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва») – для адміністративного приміщення площею 60 м² слід застосовувати три порошкових вогнегасниками типу ВП–5 (НАПБ Б.03.002-2007 «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою». ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва»). Крім цього адміністративні приміщення повинні бути обладнані автоматичними пожежними сповіщувачами, що реагують на підвищення температури, дим, полум'я. Наприклад, сповіщувачі моделей ДТЛ, ІТМ.

4.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

Радіаційний та хімічний захист передбачає виявлення та оцінювання радіаційної та хімічної обстановки, організацію та проведення дозиметричного і хімічного контролю, розроблення типових режимів радіаційного захисту, забезпечення засобами індивідуального та колективного захисту, організацію і проведення знезаражування.

Заходи радіаційного і хімічного методу забезпечуються: завчасним накопиченням і підтриманням у готовності засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного і хімічного контролю, якими забезпечуються насамперед особовий склад формувань, які беруть участь в аварійно-

рятувальних та інших невідкладних роботах, а також персонал радіаційно і хімічно небезпечних об'єктів і населення, яке проживає в зонах небезпечного зараження та біля них; терміновим впровадженням засобів, способів і методів виявлення та оцінювання масштабів і наслідків аварії на радіаційно та хімічно небезпечних об'єктах; створенням засобів захисту і приладів дозиметричного і хімічного контролю; підготовкою об'єктів побутового обслуговування і транспортних підприємств для проведення санітарної обробки людей та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту; завчасним створенням, пристосуванням та використанням засобів колективного захисту населення від радіаційного та хімічного ураження, організацією допомоги населенню в придбанні в особисте використання засобів індивідуального захисту і дозиметрів.

Головним і невід'ємним елементом всієї системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру є інформація та оповіщення.

Зміст інформації мають становити відомості про надзвичайні ситуації, що прогнозуються або вже виникли, з визначенням їхньої класифікації, меж поширення і наслідків, а також заходи реагування на них.

Оперативну і достовірну інформацію про стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, методи та способи їх захисту, заходи безпеки зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації центральні та місцеві органи виконавчої влади та виконавчі органи рад.

Оповіщення про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій і постійне інформування про них населення забезпечується шляхом:

— завчасного створення, підтримання в постійній готовності загальнодержавної і територіальних автоматизованих систем централізованого оповіщення населення;

- організаційно-технічного з'єднання територіальних систем централізованого оповіщення і систем оповіщення на об'єктах господарювання;

- завчасного створення та організаційно-технічного з'єднання із системами спостереження і контролю постійно діючих локальних систем оповіщення та інформування населення в зонах можливого катастрофічного затоплення, районах розміщення радіаційних і хімічних підприємств та інших об'єктів підвищеної небезпеки;

- централізованого використання загальнодержавних і галузевих систем зв'язку, радіопровідного, телевізійного оповіщення, радіотрансляційних мереж та інших технічних засобів передавання інформації.

Оповіщення населення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації у мирний, в особливий період та постійне інформування його про наявну обстановку — одне з важливих завдань цивільного захисту України. Для цього створюється система, організаційно-технічне об'єднання засобів для передачі сигналів і розпоряджень органів управління цивільного захисту.

Система оповіщення та інформативного забезпечення створюється завчасно в усіх ланках пунктів управління.

Основу системи оповіщення утворюють автоматизована система централізованого оповіщення мережі зв'язку та радіомовлення, а також спеціальні засоби.

Автоматизована система оповіщення створюється завчасно на базі загальнодержавної мережі зв'язку та радіомовлення і поділяється на державну та територіальну. Вона може забезпечити оповіщення населення, поєднавши місцеву телефонну мережу для подачі сигналу "Увага всім!" та повну інформацію за допомогою засобів радіомовлення й телебачення.

Оповіщення підпорядкованих штабів, органів управління цивільного захисту і населення організовується і забезпечується старшими органами управління.

Додатково в Україні створюється локальна державна система оповіщення про загрозу катастрофічного затоплення в разі руйнування гідроспоруд на р. Дніпро.

Відповідальним за організацію оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації і постійне інформування населення про становище є органи управління цивільного захисту відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Сигнали передаються каналами зв'язку, радіотрансляційними мережами і засобами телебачення. Одночасно з інформацією про надзвичайну ситуацію передаються вказівки про порядок дій формувань цивільного захисту і населення. Сигнали, подані вищим органом управління цивільного захисту, мають дублюватися всіма підпорядкованими підсистемами. Дублювати сигнали на об'єктах і в населених пунктах можна за допомогою місцевого радіотрансляційного вузла, гудків підприємств, сирен транспорту, ударами в рейку, дзвони.

Для своєчасного попередження населення введені сигнали попередження населення у мирний і воєнний час.

Сигнал "Увага всім!" повідомляє населення про надзвичайну обстановку в мирний час і на випадок загрози нападу противника у воєнний час. Сигнал подається органами цивільного захисту за допомогою сирени і виробничих гудків. Тривалі гудки означають попереджувальний сигнал.

Почувши їх, необхідно включити радіо, телевізор і прослухати текст інформації про дії населення після одержання сигналу. Якщо немає радіо, телевізора або вони не працюють, слід з'ясувати значення і зміст інформації у сусідів або інших людей, які знають про неї.

Після одержання інформації необхідно виконати всі вказівки тексту інформації сигналу.

Сигнали і варіанти оповіщення населення в мирний час такі. "Аварія на атомній електростанції". Повідомляються місце, час, масштаби аварії, інформація про радіаційну обстановку та дії населення. Якщо є загроза

забруднення радіоактивними речовинами, необхідно провести герметизацію житлових, виробничих і складських приміщень. Провести заходи захисту від радіоактивних речовин сільськогосподарських тварин, кормів, урожаю, продуктів харчування та води. Прийняти йодні препарати. Надалі діяти відповідно до вказівок штабу органів цивільного захисту.

"Аварія на хімічно небезпечному об'єкті". Повідомляються місце, час, масштаби аварії, інформація про можливе хімічне зараження території, напрямки та швидкість можливого руху зараженого повітря, райони, яким загрожує небезпека. Дасться інформація про поведінку населення. Залежно від обставин: залишатися на місці, у закритих житлових приміщеннях, на робочих місцях чи залишати їх і, застосувавши засоби індивідуального захисту, вирушити на місця збору для евакуації або в захисні споруди. Надалі діяти відповідно до вказівок штабу органів управління цивільного захисту.

"Землетрус". Подається повідомлення про загрозу землетрусу або його початок. Населення попереджається про необхідність відключити газ, воду, електроенергію, погасити вогонь у печах; повідомити сусідів про одержану інформацію; взяти необхідний одяг, документи, продукти харчування, вийти на вулицю і розміститися на відкритій місцевості на безпечній відстані від будинків, споруд, ліній електропередачі.

"Затоплення". Повідомляється район, в якому очікується затоплення в результаті підйому рівня води в річці чи аварії дамби.

Населення, яке проживає в даному районі, повинне взяти необхідні речі, документи, продукти харчування, воду, виключити електроенергію, відключити газ і зібратись у вказаному місці для евакуації. Повідомити сусідів про стихійне лихо і надалі слухати інформацію штабу органів управління цивільного захисту.

"Штормове попередження". Подається інформація для населення про посилення вітру. Населенню необхідно зачинити вікна, двері. Закрити в приміщеннях сільськогосподарських тварин. Повідомити сусідів. Населенню, по можливості, перейти в підвали, погреби.

Сигнали оповіщення населення у воєнний час такі.

Сигнал "Повітряна тривога" подається для всього населення. Попереджається про небезпеку ураження противником даного району. По радіо передається текст: "Увага! Увага! Повітряна тривога! Повітряна тривога!" Одночасно сигнал дублюється сиренами, гудками підприємств і транспорту. Тривалість сигналу 2—3 хв.

При цьому сигналі об'єкти припиняють роботу, транспорт зупиняється і все населення укривається в захисних спорудах. Робітники і службовці припиняють роботу відповідно до інструкції і вказівок адміністрації. Там, де неможливо через технологічний процес або через вимоги безпеки зупинити виробництво, залишаються чергові, для яких мають бути захисні споруди.

Сигнал може застати у будь-якому місці й будь-який час. В усіх випадках необхідно діяти швидко, але спокійно, впевнено, без паніки. Суворо дотримуватися правил поведінки, вказівок органів цивільного захисту.

Сигнал "Відбій повітряної тривоги". Органами цивільного захисту через радіотрансляційну мережу передається текст: "Увага! Увага! Громадяни! Відбій повітряної тривоги!". За цим сигналом населення залишає захисні споруди і повертається на свої робочі місця і в житла.

Сигнал "Радіаційна небезпека" подається в населених пунктах і в районах, в напрямку яких рухається радіоактивна хмара, що утворилася від вибуху ядерного боєприпасу.

Почувши цей сигнал, необхідно з індивідуальної аптечки ЛІ-2 прийняти 6 таблеток радіозахисного препарату № 1 із гнізда 4, надіти респіратор, протипилову пов'язку, ватно-марлеву маску або протигаз, взяти запас продуктів, документи, медикаменти, предмети першої потреби і направитися у сховище або ПРУ.

Сигнал "Хімічна тривога" подається у разі загрози або безпосереднього виявлення хімічного або бактеріологічного нападу (зараження). При цьому сигналі необхідно прийняти з індивідуальної аптечки АІ-2 одну таблетку препарату при отруєнні фосфорорганічними речовинами з пенала з гнізда 2

або 5 таблеток протибактеріального препарату № 1 із гнізда 5, швидко надіти протигаз, а за необхідності — і засоби захисту шкіри, якщо можливо, та укритися в захисних спорудах. Якщо таких поблизу немає, то від ураження аерозолями отруйних речовин і бактеріальних засобів можна сховатися в житлових чи виробничих приміщеннях.

При застосуванні противником біологічної зброї населенню буде подана інформація про наступні дії.

Успіх захисту населення залежатиме від дисциплінованості, своєчасної і правильної поведінки, суворого дотримання рекомендацій і вимог органів цивільного захисту.

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Головний об'єкт охорони праці - це людина в процесі праці, виробниче середовище, організація праці на виробництві. Основна мета охорони праці - це створення здорових і безпечних умов праці.

Законодавство про охорону праці складається з Кодексу законів про працю України: закону України „Про охорону праці” та інших нормативних актів. Закон України „Про охорону праці” був прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 1992 року і введений в дію з 24 жовтня 1992 року. Він визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону, їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює за участю відповідних державних органів відносини між власником підприємства, установи і організації або уповноваженим їм органом і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і установлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

З вивчення стану охорони праці на підприємстві можна зробити наступний висновок. Основними причинами травматизму є: недотримання працівниками інструкцій та правил техніки безпеки, невикористання захисних

пристроїв, несправність обладнання, інструменту, технічних засобів, недостатня механізація процесу виробництва тощо.

Проведені на підприємстві дослідження дозволили встановити, що більшість випадків травматизму трапляється з працівниками, які працюють на підприємстві менше 5 років, багаточасову денну зміну, в другій половині дня, коли настає втомленість робітників. Всі ці причини травматизму вимагають від керівництва підприємства проводити виховну роботу з порушниками інструкції та правил техніки безпеки для полегшення праці робітників.

ВИСНОВОК

Державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється щодо ринку банківських послуг - Національним банком України; щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів - Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; щодо інших ринків фінансових послуг - спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг – це спеціально уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг у межах, визначених законодавством.

Уповноважений орган є центральним органом виконавчої влади, який працює за колегіальним принципом. Антимонопольний комітет України та інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринків фінансових послуг та отримують від них інформацію у межах повноважень, визначених законом.

Ефективність державного регулювання ринку фінансових послуг України може бути досягнена лише за умов дотримання таких принципів як: захист інвесторів та споживачів фінансових послуг, забезпечення умов для справедливості, ефективності та прозорості фінансового ринку, зниження системних ризиків як інвесторів та споживачів фінансових послуг, так і фінансових установ.

Розвиток ринку фінансових послуг передбачає стратегічну постановку завдань та підтримку їх виконання з боку урядових організацій.

Основним напрямом державної політики – як внутрішньої, так і зовнішньої - Україна обрала європейський вибір, кінцевою метою якої має бути повноправне членство в Європейському Союзі. Для України євроінтеграція - це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності

вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, в тому числі і на ринок фінансових послуг.

За умов глобальної інтеграції ринків фінансових послуг надзвичайно важливим завданням для України є забезпечення функціонування конкурентноспроможного ринку фінансових послуг.

З огляду на світові тенденції глобалізації та євроінтеграції можна визначити такі цілі й завдання подальшого розвитку ринків фінансових послуг:

- а) формування конкурентоспроможних ринків фінансових послуг в Україні;
- б) підвищення рівня прозорості, капіталізації та ліквідності ринків фінансових послуг;
- в) удосконалення інфраструктури ринків фінансових послуг;
- г) формування сприятливого податкового клімату для учасників ринків із метою збільшення обсягів інвестицій.

Розв'язання окреслених завдань дасть змогу створити надійну основу для довгострокового росту ефективно функціонуючого й конкурентноспроможного ринку фінансових послуг, який може стати ефективним механізмом залучення фінансових ресурсів у розвиток національної економіки й відіграватиме важливу роль у забезпеченні економічного розвитку України.

Основні засади вдосконалення державної політики щодо регулювання ринку фінансових послуг базуються на європейських підходах до контрольної діяльності держави, їх можна визначити так:

- подальша інтеграція України до міжнародних структури;
- удосконалення базового спеціального законодавства.

У першу чергу це є справою законодавчих органів влади. Для активізації роботи законодавчого органу в цій сфері необхідно сприяти участі в розробці нових законів і самих учасників ринку, влаштовуючи відкриті обговорення в засобах масової інформації. Такий підхід буде найбільш

демократичним, та забезпечить більш повне врахування усіх потреб ринку фінансових послуг.;

- розробка стандартів електронного обігу та обліку;
- створення умов для взаємовигідної інтеграції страхової та банківської систем;
- створення єдиного регулятора ринку фінансових послуг, який об'єднає функції Національного банку України, Держфінпослуг і Держкомісії з цінних паперів та фондового ринку;
- створення комплексної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів;
- особливу увагу необхідно приділити просвітницькій діяльності серед населення України, яка б забезпечила підтримку впроваджуваних заходів та підвищення інвестиційної активності тощо.

Введення мегарегулятора в систему державного регулювання може стати важким процесом для Української політики, але це є дуже дієвий спосіб, в сучасних умовах, реформувати фінансовий ринок.

Підсумовуючи вищесказане варто зазначити що Україна, має оптимізувати свою діяльність за такими пріоритетними напрямками модернізації сфери фінансових послуг як впровадження механізмів «інтегрованого нагляду», впровадження систем ризик-орієнтованого нагляду, а також вдосконалення системи розкриття інформації державних контролюючих установ для всіх учасників фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Райзберг Б.А. Курс экономики : Учебник / Под ред. Б.А. Райзберга. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 720 с.
2. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
3. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 535 с.
4. Ходаківська В.П., Беляєв В.В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 616 с.
5. Опарін В.М., Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування // Фінансова політика та податково-бюджетні важелі реалізації / Під ред. А.І. Даниленко. Том 1. – К.: Фенікс, 2008. – С. 77-98.
6. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268)
7. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (для підприємств, які не застосовують МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» до набрання ним чинності);
8. Ромашко О.Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 240 с.
9. Господарчук С. А. Анализ современных подходов к моделированию финансовых рынков // Финансы и кредит.- 2006.- № 14.- С.21-28.
10. Ковтун Г. Н. Проблеми регулювання ринку фінансових послуг в Україні / Г. Н. Ковтун // Економіка і фінанси. – 2008. – №7. – С.15-18.
11. Шелудько, В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 125 с

12. Горбач Л. М. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник / Л. М. Горбач, О. Б. Каун. – К. : Кондор, 2006. – 436 с
13. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки / Л. І. Дідківська, Л.С. Головка. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209-210 с.
14. Діброва А. Д. Сучасне трактування сутності державного регулювання ринку фінансових послуг / А. Д. Діброва //Фінансовий ринок.- 2007.-с 150
15. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000.– 24-26с
16. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки / Л. І. Дідківська, Л.С. Головка. – К.: Знання-Прес, 2000. – 3-6 с.
17. Ринок фінансових послуг. Навчальний посібник / М.А.Коваленко, 2010. – 17 с.
18. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: Монографія. – Суми: ВВП «Мрія» ТОВ, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
19. Шаров, О. Концептуальні засади створення конкурентоспроможного ринку фінансових послуг / О. Шаров // Фінансовий ринок України. – 2008. – N 7. – С. 9-14.
20. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України (від 12.07.2001 № 2664-III) [Електронний ресурс].
Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>
21. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків / Є. Жук // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 7-8. – с. 77-81
22. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків / Є. Жук // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 7-8. – с. 116-119.
23. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В.Д. Базилевич //Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5-13.

24. Баланюк Л. Поняття банківської установи у фінансовій системі України / Л. Баланюк // Фінанси України. – 2008. – № 3. – С. 47
25. Тиркало Р.І., Щибиволок З.І. Фінансовий аналіз комерційного банку:основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг.Навч.посібник, - К.:»Слобожанщина»1999. - 236 с.
26. Ковальчук Т.Г., Коваль М.М. Ліквідність комерційних банків.- К.:Знання, 2006.
27. Количественні методи фінансового аналізу: Пер. С англ./Под ред.. С.Дж.Брауна и М.П. Крицмена-М.:ИНФРА,1996;.
28. Кочетков В.М., Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку. Навчальний посібник. - К.:Центр учбової літератури, 2005. - 375с. ;
29. Кульчицька Р.Б. Щибиволок З.І. Аналіз фінансово-господарської діяльності комерційного банку:Збірник задач/Під ред.. проф.. Р.І.Тиркала.- Тернопіль:ТАНГ, 1996.-50с
30. Мец В.О.Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч.посібник.-К., КНЕУ,1999.-132с.;
31. Панова Г.С. Анализ фінансового состояния коммерческого банка.- М.: Финансы и статистика, 1996, 272с.;
32. Примостка Л. Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу//Вісник НБУ.-2002.-№10.-С.40-45;
33. Юхимчук С.В., Азарова О.А. Багаторівнева система оцінки фінансового ризику//Фінанси України.- 2003.-С.53-63.
34. Шелудько В.М. Фінансовий ризик: Навчальний посібник. К.: Знання-Прес, 2007. -535 с.
35. Про банки і банківську діяльність: Закон України (від 07.12.2000 №2121-III зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>

36. Фурман, В. М. Державне регулювання страхового ринку як чинник його стратегічного розвитку / В. М. Фурман // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 114-127
37. Самойловський, А. Л. Державне регулювання страхової діяльності як складова державного регулювання економіки країни / А. Л. Самойловський // Финансовая консультация. – 2010. – № 49. – С. 15-19
38. Фурман, В. М. Державне регулювання страхового ринку як чинник його стратегічного розвитку / В. М. Фурман // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 3. – С. 114-127
39. Самойловський, А. Л. Державне регулювання страхової діяльності як складова державного регулювання економіки країни / А. Л. Самойловський // Финансовая консультация. – 2010. – № 49. – С. 15-19
40. Іваницька О. М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ. – 2008. – 276 с
41. Маслова С.О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник.;К.: Кондор, 2009. -192
42. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: можливості досягнення та перспективи регулювання / Б. А. Карпінський, О. В. КНТ, 2009. С. 150
43. Шаров, О. Концептуальні засади створення конкурентоспроможного ринку фінансових послуг / О. Шаров // Фінансовий ринок України. – 2008. – N 7. – С. 9-14.
44. Історія розвитку єдиного ринку фінансових послуг ЄС / матеріали світового банку // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 11. – С. 33
45. О. В. Герасименко Актуальні проблеми економіки /навчальний посібник // Герасименко О. В. Актуальні проблеми економіки. – 2003. – N 11. –с 169
46. Про банки і банківську діяльність: Закон України (від 07.12.2000 №2121-III зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>

47. Караченцева Т. Национальное регулирование рынка финансовых услуг: инструменты, методы / Т. Караченцева, К. Караченцев // Рынок финансовых услуг 2009

48. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України (від 12.07.2001 № 2664-III) [Електронний ресурс].

Режим

доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>

49. Ручкіна В.М. Система страхування в країнах з перехідної економіки: структура, механізм функціонування, тенденції: Автореф. дис. . канд. екон. наук: 08.00.01 / В.М. Ручкіна. – Д., 2007. – 20 с

50. Якушик І. Д., Мацелюх Н. П. Інституціональна структура регулювання фінансового ринку: адаптація зарубіжного досвіду // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2009. – № 2. – С. 400 – 407.

51. Історія розвитку єдиного ринку фінансових послуг ЄС / матеріали світового банку // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 11. – С. 33

Додаток А

Форми фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2016 р.

Таблиця А. 1

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2016 р.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік 2016	Попередній рік 2015
1	2	3	4	5
	АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4	9 251 245	8 426 371
2	Торгові цінні папери		105 429	551 512
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		-	-
4	Кошти в інших банках	5	5 185 787	2 194 230
5	Кредити та заборгованість клієнтів	6	61 615 075	65 825 103
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	7	59 457	170 514
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення		371 683	258 159

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5
8	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	8	795 688	555 650
9	Інвестиційна нерухомість		-	-
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		188	181
11	Відстрочений податковий актив	26	30 266	32 461
12	Гудвіл		-	-
13	Основні засоби та нематеріальні активи	9	1 312 364	1 465 775
14	Інші фінансові активи	10	7 163 047	498 592
15	Інші активи	11	132 041	137 471
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття		43 861	49 446
17	Усього активів		86 066 131	80 165 465
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
18	Кошти банків	12	11 379 815	9 868 363
19	Кошти клієнтів	13	49 835 285	52 843 389

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	14	1 290 849	1 799 471
21	Інші залучені кошти	15	4 123 045	4 816 814
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		9 210	15 606
23	Відстрочені податкові зобов'язання	26	72 127	39 640
24	Резерви за зобов'язаннями	16	114 729	329 994
25	Інші фінансові зобов'язання	17	7 488 368	779 060
26	Інші зобов'язання	18	182 106	177 689
27	Субординований борг	19	1 299 878	1 299 756
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)		-	-
29	Усього зобов'язань		75 795 412	71 969 782

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
30	Статутний капітал	20	7 810 866	5 684 882
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		1 142 981	1 863 448
32	Резервні та інші фонди банку	21	1 316 872	647 353
33	Усього власного капіталу та частка меншості		10 270 719	8 195 683
34	Усього пасивів		86 066 131	80 165 465

Таблиця А. 2

Звіт про фінансовий результат АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2016 р.

Рядо к	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	22	7 371 324	3 992 585
1.1	Процентні доходи	22	14 325 629	9 059 300
1.2	Процентні витрати	22	(6 954 305)	(5 066 715)
2.1	Комісійні доходи	23	3 156 810	5 811 594

Продовження табл. А. 2

1	2	3	4	5
2.2	Комісійні витрати	23	(642 336)	(447 260)
3	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		(430 130)	(549 879)
4	Результат від операцій з хеджування		-	-
5	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		-	-
6	Результат від торгівлі іноземною валютою		143 611	988 729
7	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-
9	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-

Продовження табл. А. 2

1	2	3	4	5
10	Результат від переоцінки іноземної валюти		48 078	(109 438)
11	Резерв під заборгованість за кредитами	5, 6	(4 866 464)	(3 276 036)
12	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж		(11 615)	1 247
13	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж		10 522	(521)
14	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення		-	-
15	Резерви за зобов'язаннями	16	209 960	(198 086)
16	Інші операційні доходи	24	414 668	159 900
17	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості		-	-
18	Адміністративні та інші операційні витрати	25	(4 258 501)	(4 488 022)
19	Дохід від участі в капіталі		-	-
20	Прибуток/(збиток) до оподаткування		1 145 927	1 884 813
21	Витрати на податок на прибуток	26	(95 438)	(593 037)

Продовження табл. А. 2

1	2	3	4	5
22	Прибуток/(збиток) після оподаткування		1 050 489	1 291 776
23	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу		-	-
24	Чистий прибуток/(збиток)		1 050 489	1 291 776

Таблиця А. 3

Звіт про рух грошових коштів АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ЗА 2016 р.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	2	3	4	5
	Грошові кошти від операційної діяльності:			
1	Чистий прибуток/(збиток) за рік		1 050 489	1 291 776
	Коригування для приведення суми чистого прибутку/(збитку) до суми грошових надходжень від операцій:			
2	Амортизація	9	257 992	272 989
3	Чисте збільшення/(зменшення) резервів за активами		4 717 611	3 478 423
4	Нараховані доходи		(1 498 399)	(641 472)
5	Нараховані витрати		176 871	619 243

Продовження табл. А. 3

1	2	3	4	5
6	Торговельний результат		15 953	549 879
7	Нарахований та відстрочений податок		22 591	(7 227)
8	Прибуток/(збиток) від продажу інвестицій		(10 756)	(2 596)
9	Прибуток від інвестицій в асоційовані компанії		-	-
10	Амортизація дисконту і премії фінансових інструментів		(39 131)	(38 127)
11	Інший рух коштів, що не є грошовим		-	-
12	Чистий грошовий прибуток/(збиток) до зміни операційних активів та зобов'язань		4 041 785	5 522 888
	Зміни в операційних активах та зобов'язаннях:			
13	Чистий (приріст)/зниження за торговими цінними паперами		517 295	(179 034)
14	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами, що відображаються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки		-	-
15	Чистий (приріст)/зниження за коштами в інших банках		(3 123 341)	636 027
16	Чистий (приріст)/зниження за кредитами та заборгованістю клієнтам		815 795	(31 080 678)
17	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами		(6 610 873)	106 340

Продовження табл. А. 3

1	2	3	4	5
18	Чистий (приріст)/зниження за іншими активами		4 542	(5 781)
19	Чистий (приріст)/зниження за коштами інших банків		1 504 377	3 701 742
20	Чистий (приріст)/зниження за коштами клієнтів		(2 642 737)	18 593 308
21	Чистий (приріст)/зниження за борговими цінними паперами, що емітовані банком		(503 529)	(1 179 451)
22	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими зобов'язаннями		6 709 308	(230 624)
23	Чистий (приріст)/зниження за резервами під зобов'язання та відрахування та інші зобов'язання	16	(210 847)	347 703
24	Чисті грошові кошти, що отримані від операційної діяльності/ (використані в операційній діяльності)		(3 540 010)	(9 290 448)
	Грошові кошти відінвестиційної діяльності:			
25	Придбання цінних паперів у портфелі банку на продаж		97 254	(153 010)
26	Дохід від реалізації цінних паперів у портфелі банку на продаж		10 522	(521)
27	Придбання цінних паперів у портфелі банку до погашення		(109 032)	947 609
28	Дохід від погашення цінних паперів у портфелі банку до погашення		-	-
29	Придбання основних засобів		(144 485)	(234 699)

Продовження табл. А. 3

1	2	3	4	5
30	Дохід від реалізації основних засобів		233	3 117
31	Дивіденди отримані		-	-
32	Придбання дочірніх компаній за мінусом отриманих грошових коштів	8	(240 038)	(2 885)
33	Дохід від реалізації дочірньої компанії за мінусом виплачених грошових коштів		-	-
34	Придбання асоційованих компаній	8	-	-
35	Дохід від реалізації асоційованих компаній		-	-
36	Придбання інвестиційної нерухомості		-	-
37	Дохід від реалізації інвестиційної нерухомості		-	-
38	Придбання нематеріальних активів		(988)	(2 322)
39	Дохід від вибуття нематеріальних активів		-	-
40	Чисті грошові кошти, що отримані від інвестиційної діяльності/(використані в інвестиційній діяльності)		(386 534)	557 289
	Грошові кошти від фінансової діяльності:			
41	Отримані інші залучені кошти		299 568	2 669 481
42	Повернення інших залучених коштів		(974 078)	(2 001 000)
43	Отримання субординованого боргу		-	-
44	Погашення субординованого боргу		(213 223)	(71 599)
45	Емісія звичайних акцій	20	2 125 984	2 971 632

Продовження табл. А. 3

1	2	3	4	5
46	Емісія привілейованих акцій		-	-
47	Інші внески акціонерів, окрім емісії акцій		-	-
48	Викуп власних акцій		-	-
49	Продаж власних акцій		-	-
50	Дивіденди виплачені		(1 125 983)	(1 456 632)
51	Інші виплати акціонерам, окрім дивідендів	20	-	-
52	Чисті грошові кошти, що отримані від фінансової діяльності/ (використані у фінансовій діяльності)		112 268	2 111 882
53	Чистий приплив (відплив) грошових коштів та їх еквівалентів		613 318	1 759 980
54	Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року		8 426 371	661 591
55	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	1, 4	9 251 245	8 426 371

Додаток Б

Форми фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 р.

Таблиця Б. 1

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2017 р.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік 2016	Попередній рік 2017
1	2	3	4	5
	АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4	19 725 932	9 251 245
2	Торгові цінні папери		84 401	105 429
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		-	-
4	Кошти в інших банках	5	1 317 049	5 185 787
5	Кредити та заборгованість клієнтів	6	85 385 307	61 615 075
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	7	83 498	59 457
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення		708 257	371 683

Продовження табл. Б. 1

1	2	3	4	5
8	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	8	1 025 367	795 688
9	Інвестиційна нерухомість		-	-
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		188	188
11	Відстрочений податковий актив	26	2 681	30 266
12	Гудвіл		-	-
13	Основні засоби та нематеріальні активи	9	1 801 944	1 312 364
14	Інші фінансові активи	10	3 102 607	7 163 047
15	Інші активи	11	159 457	132 041
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття		40 534	43 861
17	Усього активів		113 437 222	86 066 131
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
18	Кошти банків	12	14 559 473	11 379 815
19	Кошти клієнтів	13	75 182 793	49 835 285

Продовження табл. Б. 1

1	2	3	4	5
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	14	557 922	1 290 849
21	Інші залучені кошти	15	5 742 776	4 123 045
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		35 634	9 210
23	Відстрочені податкові зобов'язання	26	140 745	72 127
24	Резерви за зобов'язаннями	16	83 602	114 729
25	Інші фінансові зобов'язання	17	3 771 028	7 488 368
26	Інші зобов'язання	18	248 004	182 106
27	Субординований борг	19	1 235 277	1 299 878
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)		-	-
29	Усього зобов'язань		101 557 254	75 795 412

Продовження табл. Б. 1

1	2	3	4	5
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
30	Статутний капітал	20	8 860 202	7 810 866
31	Нерозподілений прибуток		1 499 979	1 142 981
32	Резервні та інші фонди банку	21	1 519 787	1 316 872
33	Усього власного капіталу та частка меншості		11 879 968	10 270 719
34	Усього пасивів		113 437 222	86 066 131

Таблиця Б. 2

Звіт про рух грошових коштів АТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2017 р.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередні й рік
1	2	3	4	5
	Грошові кошти від операційної діяльності:			
1	Чистий прибуток/(збиток) за рік		1 370 180	1 050 489
	Коригування для приведення су- м чистого прибутку/(збитку) до суми грошових надходжень в операцій:			
2	Амортизація	9	215 002	257 992
3	Чисте збільшення/(зменшення) резервів за активами		4 283 974	4 717 611

Продовження табл. Б. 2

1	2	3	4	5
4	Нараховані доходи		(333 079)	(1 498 399)
5	Нараховані витрати		176 871	176 871
6	Торговельний результат		21 028	15 953
7	Нарахований та відстрочений податок		121 193	22 591
8	Прибуток/(збиток) від продажу інвестицій		(5 531)	(10 756)
9	Прибуток від інвестицій в асоційовані компанії		-	-
10	Амортизація дисконту і премії фінансових інструментів		(27 459)	(39 131)
11	Інший рух коштів, що не є грошовим		(425 686)	-
12	Чистий грошовий прибуток/(збиток) до зміни операційних активів та зобов'язань		5 579 154	5 579 154
	Зміни в операційних активах та зобов'язаннях:			
13	Чистий (приріст)/зниження за торговими цінними паперами		21 028	21 028
14	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами, що відображаються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки		-	-
15	Чистий (приріст)/зниження за коштами в інших банках		3 912 400	(3 123 341)

Продовження табл. Б. 2

1	2	3	4	5
16	Чистий (приріст)/зниження за кредитами та заборгованістю клієнтам		(27 524 456)	815 795
17	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами		3 983 905	(6 610 873)
18	Чистий (приріст)/зниження за іншими активами		(27 417)	4 542
19	Чистий (приріст)/зниження за коштами інших банків		3 173 270	1 504 377
20	Чистий (приріст)/зниження за коштами клієнтів		25 183 646	(2 642 737)
21	Чистий (приріст)/зниження за борговими цінними паперами, що емітовані банком		(699 999)	(503 529)
22	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими зобов'язаннями		(3 717 339)	6 709 308
23	Чистий (приріст)/зниження за резервами під зобов'язання та відрахування та інші зобов'язання	16	34 770	(210 847)
24	Чисті грошові кошти, що отримані від операційної діяльності/ (використані в операційній діяльності)		4 339 808	(3 540 010)
	Грошові кошти відінвестиційної діяльності:			
25	Придбання цінних паперів у портфелі банку на продаж		(20 487)	97 254

Продовження табл. Б. 2

1	2	3	4	5
26	Дохід від реалізації цінних паперів у портфелі банку на продаж		5 284	10 522
27	Придбання цінних паперів у портфелі банку до погашення		(341 141)	(109 032)
28	Дохід від погашення цінних паперів у портфелі банку до погашення		-	-
29	Придбання основних засобів		(367 612)	(144 485)
30	Дохід від реалізації основних засобів		247	233
31	Дивіденди отримані		-	-
32	Придбання дочірніх компаній за мінусом отриманих грошових коштів	8	(229 678)	(240 038)
33	Дохід від реалізації дочірньої компанії за мінусом виплачених грошових коштів		-	-
34	Придбання асоційованих компаній	8	-	-
35	Дохід від реалізації асоційованих компаній		-	-
36	Придбання інвестиційної нерухомості		-	-
37	Дохід від реалізації інвестиційної нерухомості		-	-
38	Придбання нематеріальних активів		(6 364)	(988)

Продовження табл. Б. 2

1	2	3	4	5
39	Дохід від вибуття нематеріальних активів		-	-
40	Чисті грошові кошти, що отримані від інвестиційної діяльності/(використані в інвестиційній діяльності)		(959 751)	(386 534)
	Грошові кошти від фінансової діяльності:			
41	Отримані інші залучені кошти		1 682 483	299 568
42	Повернення інших залучених коштів		(102 602)	(974 078)
43	Отримання субординованого боргу		25 203	-
44	Погашення субординованого боргу		(89 607)	(213 223)
45	Емісія звичайних акцій	20	-	2 125 984
46	Емісія привілейованих акцій		-	-
47	Інші внески акціонерів, окрім емісії акцій		-	-
48	Викуп власних акцій		-	-
49	Продаж власних акцій		-	-
50	Дивіденди виплачені		-	(1 125 983)
51	Інші виплати акціонерам, окрім дивідендів	20	-	-
52	Чисті грошові кошти, що отримані від фінансової діяльності/ (використані у фінансовій діяльності)		1 515 477	112 268

Продовження табл. Б. 2

1	2	3	4	5
53	Чистий приплив (відплив) грошових коштів та їх еквівалентів		182 661	613 318
54	Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року		9 251 245	8 426 371
55	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	1, 4	19 725 932	9 251 245

Додаток В

Структура регулятивного капіталу за 2015-2017 рр.

Таблиця В. 1

Звіт про регулятивний капітал за 2015-2017 рр.

Рядок	Найменування статті	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
1	Основний капітал (1 рівня)	6 089 555	7 944 566	9 956 456
1.1	Зареєстрований статутний капітал	5 684 882	7 810 866	8 860 202
1.2	Загальні резерви	2 894	3 497	3 649
1.3	Резервні фонди	406 926	1 052 814	1 101 467
1.4	Нематеріальні активи	(10 286)	(8 445)	(12 257)
1.5	Знос нематеріальних активів	5 609	3 882	3 882
1.6	Капітальні інвестиції за нематеріальними активами	(470)	(375)	(487)
1.7	Збиток поточного року, що зменшений на суму доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їх нарахування:	0	(917 947)	-
1.7.1	прибуток поточного року	0	1 050 379	-
1.7.2	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати	0	(1 968 325)	-

Продовження табл. В. 1

1	2	3	4	5
2.6.1	прибуток поточного року	1 351 655	-	1 374 319
2.6.2	нараховані доходи за активними операціями, неотримані понад 30 днів з дати їх нарахування	(1 038 431)	-	(800 403)
2.7	Субординований капітал	779 937	1 209 932	1 194 255
3	Відвернення	565 132	797 521	1 027 194
3.1	Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, що випущені банками, у портфелі банку на продаж	30	30	30
3.2	Вкладення у капітал інших установ у розмірі 10% і більше їх статутного капіталу	286	286	286
3.3	Інвестиції в дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	135	135	135
3.4	Вкладення в дочірні банки	416 060	654 306	947 606
3.5	Вкладення в інші дочірні компанії	139 590	141 382	77 761

Продовження табл. В. 1

1	2	3	4	5
3.6	Резерви під знецінення цінних паперів	(451)	(451)	(451)
3.7	Обсяг операцій з інсайдерами, здійснених на більш сприятливих умовах	9 469	1 832	1 827
4	Усього регулятивного капіталу	7 671 780	8 802 536	11 562 125